

28. Tiistaina 1 päivänä kesäkuuta 1999

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Lepäämässä oleva ehdotus Suomen perustuslaiksi

Lepäämässä oleva ehdotus laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä 737

Lepäämässä oleva ehdotus LJL 1, 2/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 1/1999 vp

2) Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Libyaa koskeviin päätöksiin perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen soveltamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä 767

Asetus A 1/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 2/1999 vp

3) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston SITRAn toimintakertomus vuodelta 1998 768

Kertomus K 2/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 1/1999 vp

Ensimmäinen käsittely

4) Hallituksen esitys Etelä-Afrikan tasavallan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ,,

Hallituksen esitys HE 1/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 3/1999 vp

5) Hallituksen esitys Pohjoismaiden kehityssrahastoa koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 768

Hallituksen esitys HE 2/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 4/1999 vp

6) Hallituksen esitys laiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys HE 12/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 1/1999 vp

7) Hallituksen esitys tilisiirtolaiksi 776

Hallituksen esitys HE 5/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 2/1999 vp

Lähetekeskustelu

8) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 2 luvun 14 a §:n ja 45 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ,,

Hallituksen esitys HE 17/1999 vp

9) Hallituksen esitys henkilökorttilaiksi ja laiksi väestötietolain 23 §:n muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys HE 18/1999 vp

10) Hallituksen esitys laiksi Espoon Keilaniemessä ja Lintuvaarassa sijaitsevien maa-alueiden myymisestä Espoon kaupungille ,,

Hallituksen esitys HE 20/1999 vp

11) Hallituksen esitys Israelin kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 776

Hallituksen esitys HE 21/1999 vp

12) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys HE 22/1999 vp

13) Laki tieliikennelain 72 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite LA 52/1999 vp (Esa Lahtela /sd ym.)

14) Laki tuloverolain 117 ja 119 §:n muuttamisesta 779

Lakialoite LA 54/1999 vp (Kyösti Karjula /kesk ym.)

15) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta 780

Lakialoite LA 57/1999 vp (Ulla-Maj Wide- roos /r)

16) Laki autoverolain 51 §:n muuttami- sesta ”

Lakialoite LA 58/1999 vp (Raimo Vist- backa /ps)

17) Laki lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n muuttamisesta 783

Lakialoite LA 59/1999 vp (Margareta Pie- tikäinen /r)

Mietintöjen pöydällepano

18) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta an- netun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys HE 9/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 1/ 1999 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi edustajat Aho E., Akaan-Penttilä, Brax, Elo, Erlund, Forsius, Hassi, Heinonen, Hellberg, Hiltunen R., Huotari, Ihamäki, Jans- son, Juurola, Katainen, Kerola, Keränen, Kilju- nen, Korhonen R., Koski, Koskinen M., Kurvi- nen, Kärkkäinen, Laukkanen, Lehtomäki, Lin- den, Luhtanen, Löf, Neittaanmäki, Nepponen, Nordman, Ojala, Ojansuu, Paasio, Ranta-Muo- tio, Rask, Ravi, Rehula, Rossi, Salo P., Seppälä A., Turtiainen, Uotila, Urpilainen, Vahasalo, Vehkaoja, Vilén, Väistö ja Ylä-Mononen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Uoti- la.

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunta- työhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

1.6. edustajat Brax, Hassi, Heinonen, R. Kor- honen, Luhtanen, Nordman, Ojala ja Rask,

1. ja 2.6. edustajat Akaan-Penttilä, Forsius, Ihamäki, Jansson, Kerola, Keränen, Koski, M. Koskinen, Lindén, Löf, Rehula, Vahasalo, Veh- kaoja ja Ylä-Mononen,

1.—4.6. edustajat Filatov, Katainen ja Nei- taanmäki sekä

1.—6.6. edustaja Hellberg.

Merkitään.

Poissaolopyynnöt

P u h e m i e s : Vapautusta eduskuntatyöstä on muun syyn perusteella pyytänyt ajalta

1.6. edustaja Nepponen.

Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöä.

Hyväksytään.

Uudet hallituksen esitykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on 28 päivänä toukokuuta 1999 anta-

nut eduskunnalle hallituksen esityksen n:o 19 vuoden 1999 lisätalousarvioksi.

Samalla ilmoitetaan, että lisätalousarvion johdosta tehtävät talousarvioaloitteet on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 12.

Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1998

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että Eduskunnan tilintarkastajien kirjelmän ohella 14 päivältä huhtikuuta 1999 on eduskunnalle saapunut Eduskunnan tilisäännön 19 §:ssä tarkoitettu tilintarkastuskertomus varainhoitovuodelta 1998 (K 6/1999 vp). Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Lepäämässä oleva ehdotus Suomen perustuslaiksi

Lepäämässä oleva ehdotus laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä

Ainoa käsittely

Lepäämässä oleva ehdotus LJL 1, 2/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 1/1999 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1, jossa valiokunta ehdottaa, että lepäämään jätettäväksi hyväksytyt, valtiosäännön kokonaisuudistusta merkitsevät ehdotus Suomen perustuslaiksi ja ehdotus laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä hyväksyttäisiin.

Ensin sallitaan keskustelu asiasta ja sen kuussa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään lakiehdotuksista, jotka valtiopäiväjärjestyksen 73 §:n mukaan voidaan nyt asiasisällöltään muuttamattomina hyväksyä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 1 momentissa säädetyin määräenemmistöin taikka hylätä. Jos vähintään 2/3 annetuista äänistä kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä, on ne hyväksytyt, mutta muussa tapauksessa lakiehdotukset on hylätty.

Lepäämässä olevat kaksi lakiehdotusta muodostavat sellaisen kokonaisuuden, että niistä on tehtävä päätös yhdessä samalla kertaa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Suomen perustuslakien uudistaminen on saavuttanut ratkaisevan vaiheen. Tämän eduskunnan on päätettävä edellisen eduskunnan lepäämään jätettäväksi hyväksymän uuden Suomen perustuslain kohtalosta. Uuden perustuslain hyväksymiseen vaaditaan tässä eduskunnassa kahden kolmasosan enemmistö, muussa tapauksessa uudistus tulee hylätyksi.

Perustuslakivaliokunnan antaman yksimielisen mietinnön eduskunnan uudistus on syytä nyt hyväksyä lopullisesti. Uudistus tarkoittaa nykyisten neljän erillisen perustuslain tasapainoista ja maltillista modernisointia yhdeksi perustuslakiakirjaksi.

Suomen valtiosäännön perusteet säilyvät ennallaan. Uusi perustuslaki vahvistaa hallitusjärjestelmän parlamentaarisia piirteitä korostaessaan eduskunnan asemaa ylimpänä valtioelimenä ja vahvistaessaan eduskunnalle vastuunalaisen valtioneuvoston asemaa.

Samalla tasavallan presidentti kuitenkin säilyttää asemansa merkittävänä valtioelimenä. Presidentin tärkeimmät valtaoikeudet liittyvät ulkopoliittikaan ja ylimpien virkamiesten nimitämiseen, ja presidentti on vastaisuudessaakin Puolustusvoimien ylipäällikkö.

Uuden perustuslain yksittäisistä kohdista ehkä eniten huomiota on saanut osakseen pääministerin valinnan ja hallituksen muodostamisen muuttuminen. Hallitusneuvottelujen vetovastuu ja pääministerin valinta siirtyvät eduskunnalle. Uuden perustuslain mukaan eduskunta valitsee pääministerin, jonka tasavallan presidentti nimittää tähän tehtävään. Muut ministerit presidentti nimittää pääministeriksi valitun tekemän ehdotuksen mukaisesti.

Hallituksen muodostaminen ja pääministeriehdokkaan nimeäminen käynnistyvät eduskunnassa eduskuntaryhmien neuvotteluilla hallitusohjelmasta ja hallituksen kokoonpanosta. Näiden neuvottelujen tuloksen perusteella, kuultuaan eduskunnan puhemiestä, presidentti antaa eduskunnalle tiedon pääministeriehdokkaasta. Eduskunta sitten äänestää tästä ehdokkaasta avoimessa äänestyksessä. Ehdokas valitaan pääministeriksi, jos enemmän kuin puolet annetuista äänistä tukee hänen valitsemistaan. Mikäli tässä ei onnistuta, asetetaan eduskuntaryhmien uusien neuvottelujen tuloksen perusteella samassa jär-

nestyksessä uusi pääministeriehdokas. Tämä ehdokas tulee valituksi, jos hän saa yli puolet annetuista äänistä. Muussa tapauksessa eduskunnassa toimitetaan avoimena äänestyksenä pääministerin vaali. Tällä, niin sanotulla kolmannella kierroksella, valituksi tulee eniten ääniä saanut henkilö.

Arvoisa puhemies! En tässä yhteydessä käsittele enää enemmälti tämän uudistuksen sisältöä, joka on ollut laajalti esillä julkisuudessa asiaa edellisessä eduskunnassa käsiteltäessä ja josta perustuslakivaliokunta järjesti tämän eduskunnan uusia kansanedustajia varten tarkoitetun informaatio- ja keskustelutilaisuuden eduskunnan auditoriossa pari viikkoa sitten.

Uuden perustuslain voimaantulon vuoksi on tarkistettava muuta lainsäädäntöä. Tarkistamistarpeet johtuvat osaksi perustuslain sisältöä koskevista muutoksista. Osaksi kysymys on lainsäädäntöteknisistä syistä. Käyn seuraavaksi läpi merkittävimmät tällaiset lainvalmisteluhankkeet.

Eduskunnan puhemiesneuvoston asettama työryhmä valmistelee ehdotusta uudeksi eduskunnan työjärjestykseksi. Nyt myös käsitellyssä oleva ehdotus laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä sisältää säännöksen, jonka mukaan eduskunta voi puhemiesneuvoston ehdotuksesta ja lakiehdotuksen käsittelystä valtiopäiväjärjestyksessä säädetyssä järjestyksessä hyväksyä uuden työjärjestyksen ennen perustuslain voimaantuloa. Tästä syystä on tärkeää, että kyseinen laki saatetaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty eduskunnassa ja presidentti on sen vahvistanut. Tarkoitus on, että uusi eduskunnan työjärjestys on eduskunnan käsiteltävänä puhemiesneuvoston ehdotuksen perusteella hyvissä ajoin kohta syysistuntokauden alettua.

Uuteen työjärjestykseen saatetaan sisällyttää esimerkiksi sääntöjä kansanedustajien puhevapauden käyttämisestä täysistunnossa sekä eduskuntaryhmien määrittelystä ryhmäpuheenvuoromenettelyä varten.

Eduskunnan toimesta on pantu vireille myös hankkeita Valtiontalouden tarkastusviraston asemaa ja tehtäviä koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Nykyisin valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimiva Valtiontalouden tarkastusvirasto on järjestettävä uuden perustuslain edellyttämällä tavalla eduskunnan yhteyteen viimeistään 1.1.2001 mennessä, siis kymmenen kuukauden kuluttua itse perustuslain voimaantulosta.

Uusi perustuslaki sisältää kokonaisuudessaan

tarkistetut säännökset valtiosopimusten ja muiden kansainvälisten velvoitteiden hyväksymisestä, irtisanomisesta ja voimaansaattamisesta. Tästä syystä on tarpeen huolehtia yhdenmukaisista menettelytavoista ja käytännöistä valmisteltaessa kansainvälisten velvoitteiden hyväksymistä ja voimaan saattamista koskevia asioita. Tällaisia seikkoja selvitetään ulkoasiainministeriön asettamassa valtiosopimustyöryhmässä.

Uuden perustuslain voimaantulo edellyttää valtakunnanoikeutta ja ministerivastuuasioiden käsittelyä koskevan muun lainsäädännön uudistamista. Kysymys on muun muassa perustuslakivaliokunnan toimintatavoista sen käsitellessä ministerivastuuasioita. Asiaa valmistellaan oikeusministeriön asettamassa valtakunnanoikeustyöryhmässä.

Uuden perustuslain mukaan tasavallan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ministerin myötävaikutuksella, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Tämän takia sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmää koskeva lainsäädäntö on uudistettava kokonaisuudessaan. Asiaa valmistellaan puolustusministeriön asettamassa virkamiestyöryhmässä.

Arvoisa puhemies! Perustuslain uudistamiseen liittyy koko joukko tavallisen lain tasolla toteutettavia uudistuksia, joista olen tässä ottanut vain oleelliset. Nämä uudistukset tulevat työllistämään tätä eduskuntaa merkittävästi näiden valtiopäivien syysistuntokaudella ja osaksi vielä myöhemminkin.

Ed. P r u s t i : Arvoisa puhemies! Suomalaisen sosialidemokratian ja suomalaisen perustuslain historia on kriittisen vuoropuhelun historiaa. Sosialidemokraattien suhde perustuslakiin on koko vuosisadan mittaan kasvanut muutoksen vaatimuksesta. Olemme olleet oppositiossa suhteessa perustuslakiin ja sen ilmentämään valtarakenteeseen. Sosialidemokraatit vaativat vuosisadan alussa itsevaltiuden ja säätyvallan kumoamista ja tilalle valtiopäiväjärjestyksiä, joka perustui yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen. Kansalaissodan jälkeen sosialidemokraattinen liike oli oppositioasemassa porvariston johdolla rakennettua vahvaa presidentti-instituutiota vastaan. Perusoikeuskysymyksissä sosialidemokraattien vaatimuksissa korostuivat 60-luvulta alkaen sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Sosialidemokraattien ja perustuslain vuoropuhelu ei ole ollut yksipuolista ja tuloksetonta. Se on menestystarina, kertomus hyvistä saavutuksista.

Suomi sai yksikamarisen ja yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla valitun eduskunnan jo vuonna 1906. Itsenäisyyden aikana tasavallan presidentin asemassa oli monenlaisia kausia. Sosialidemokraattisen presidentin Mauno Koiviston kaudella alkoi parlamentarisoitumisen aikakausi, jonka lopputuloksena voi pitää nyt käsiteltävää perustuslakia.

Suomen perustuslain takaamat perusoikeudet ovat kehittyneet hyvään ja meidän toivomaamme suuntaan. Jo kuluvan vuosikymmenen puolivälissä hallitusmuotoon tehtiin kattava perusoikeusuudistus. Perinteisiä vapausoikeuksia uudistettiin tasa-arvon ja kehittyneiden ihmisoikeusperiaatteiden mukaisesti. Aiempi hallitusmuodon 5 § asetti kansalaiset yhdenvertaisiksi lain edessä. Uusi muotoilu esittää yhdenvertaisuuden laajemmin. Se ei rajoitu lainkäyttöön tai viranomaistoimintaan, vaan siihen sisältyy sukupuolten ja sukupolvien tasa-arvo.

Perusoikeusajattelussa on siirrytty kansalaisuuden mukaan määräytyvistä oikeuksista yleisiin ihmisoikeuksiin. Suomen on turvattava myös täällä asuvien ulkomaalaisten perusoikeuksia ja kannettava vastuuta ihmisoikeuksista myös maailman laajuisesti.

Perusoikeusuudistuksessa poistettiin näennäinen vastakkainasettelu perinteisten vapausoikeuksien ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien väliltä. Perustuslain turvaamat sosiaaliset oikeudet, esimerkiksi oikeus toimeentuloon tai koulutukseen, eivät ole pelkästään moraalisia lausahduksia ja toiveita. Ne antavat oikeutta yksilöille, ja valtion viranomaiset voidaan velvoittaa niiden toimeenpanemiseen. Tämä seikka on tullut riittävän hyvin näytetyksi esimerkiksi niin kutsuttujen säästölakien käsitelyssä. Tulonsiirtoihin tehtyjä leikkauksia arvioitiin perustuslakivaliokunnassa nimenomaan perusoikeusnäkökulmasta, ei valtiontalouden tasapainon näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Suomen perustuslain kokonaisuudistus käynnistyi keskusteluna ja valmisteluna jo kolmisen vuosikymmentä sitten. Perusoikeuksista käytiin vilkasta keskustelua ja esitettiin hyvinkin radikaaleja mielipiteitä. Ylimpien valtioelinten suhteista päästiin johdonmukaisesti keskustelemaan 80-luvulla. Keskustelun myötä eri yhteiskuntapiirien näkemykset hioutuivat. Mielipiteiden muutoksia ja oppimista tapahtui monella suunnalla myös sosialidemokraattien keskuudessa.

Ennen kokonaisuudistuksen muodostumista tehtiin osittaisuudistuksia kaiken kaikkiaan usei-

ta kymmeniä. Joihinkin uudistuksiin sisältyi merkittäviä poliittisia muutoksia. Mainittakoon vaikkapa normaaliparlamentarismiin siirtymisen poistamalla lakien lepäämään jättämisen mahdollisuus tai Euroopan unionin jäsenyyden mukanaan tuomat muutokset.

Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana perustuslakiesityksen valmistelu alkoi virkamies- ja asiantuntijatyöryhmässä vuonna 1995. Valmistelun pohjalta aloitti parlamentaarinen perustuslaki 2000 -komitea, joka sai työnsä valmiiksi vuonna 97. Hallituksen esitys uudeksi perustuslaiksi myötäili olennaisilta osiltaan komiteassa saavutettua näkemystä.

Hyvä valmistelu ei estänyt perustuslakiesityksen parantamista entisestään sen tultua eduskuntaan. Täällä tehdyistä muutoksista tärkein oli hallituksen muodostamisen uudistaminen. Aiemmin presidentti johti hallituksen kokoamista, nimitti ministerit ja vasta sitten hallituksen luottamus mitattiin eduskunnassa. Uuden perustuslain mukainen järjestely on selvästi eduskuntavetoisempi. Eduskunnassa tehdyillä muutoksilla on hallituksen esityksen yksityiskohtaisuutta karsittu ja samalla korostettu itse perussäännöstä: eduskunta valitsee pääministerin.

Vakiintuneet ja lainsäädännöllä määrätyt kuviot hallitustunnustelijan asettamisesta ja muodollisista presidenttikierroksista poistuvat. Poliittisen prosessin eteenpäinviemisessä vastuu siirtyy eduskuntaryhmille ja puoluejohtajille. Suomi on uuden perustuslain mukaan parlamentaarisesti hallittu maa.

Presidentinvaali ei ole enää pitkään aikaan ollut hallitusvaali. Nyt muutos kirjataan selkeästi perustuslakiin.

Arvoisa puhemies! Vaikka valtiosäännössä ylimmän vallan painopistettä siirretään eduskunnalle ja sille vastuunalaiselle hallitukselle, Suomen tasavallan presidentille jää merkittäviä valtaoikeuksia. Uudessa perustuslaissa presidentin ulkopoliittinen toimivalta jää yhä keskeiseksi. Presidentin on osattava vetää ulkopoliittikan linjoja yhdessä hallituksen ja ulkoministerin kanssa. Hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päätöksenteon muodot pysyvät monelta osin entisellään.

Uuden presidentin on oltava Martti Ahtisaaren ja muiden edeltäjiensä tapaan ulkopoliittikan osaaja, Suomen kansainvälisen aseman turvaaja ja aloitekyvyiltään kotimaansa kansainvälisen vaikutusvallan lisääjä. Uudistuva valtiosääntö ei poista tasavallan presidentiltä hänen keskeistä yhteiskunnallista asemaansa tai arvovaltaansa.

Tasavallan presidentti on Puolustusvoimien ylipäällikkö. Hän vahvistaa lait ja päättää merkittävistä nimityksistä, ja hän käyttää valtaa armahdusasioissa. Tasavallan presidentti voi edelleen käyttää poliittista puhevaltaa. Hän voi vaikuttaa hallituksen päätösten sisältöön, ja hän voi ohjata yhteiskunnallista keskustelua.

Arvoisa puhemies! Perustuslain uudistaminen on poliittista yksimielisyyttä vaativaa työtä. Yksimielisyyttä ja yhteisymmärrystä vaaditaan eri valtioelinten välillä. Käytännössä tärkeintä on tietenkin eri poliittisten ryhmien keskinäinen yksimielisyys. Perustuslain muuttamisen määränemmistövaatimukset estävät laajapohjaistakin hallitusta uudistamasta perustuslakia vastoin opposition tahtoa.

Eduskunnassa käsitelty ja hyväksyttäväksi tuleva perustuslakiesitys on tähän asti saanut riittävän poliittisen tuen. Uusi perustuslaki aloittaa uuden vuosituhatvuoden perusoikeuksien turvaamisen ja kansanvallan vahvistumisen merkeissä. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä esittää lepäämässä olevan perustuslain hyväksymistä.

Ed. Leppänen: Arvoisa puhemies! Suomen eduskunnalla on nyt päätettävänä uudistettu perustuslaki, jonka edellisen eduskunta hyväksyi lepäämään yli vaalien. Vaaleissa uudistuksesta ei kovinkaan paljon keskusteltu. Johtuneeko vähäinen kiinnostus siitä, että perustuslaki koetaan jotenkin etäiseksi arkielämästä? Toinen syy saattaa olla se laaja yhteisymmärrys, joka vallitsi jo komiteavaiheessa ja sittemmin eduskuntakäsittelyn aikana.

Arvoisa puhemies! Valtiollisen järjestelmämme perusteet säilyvät uudistuksessa ennallaan. Ne ovat koeteltuja ja ovat osoittaneet kestävyytensä muuttuvissa kansallisissa ja kansainvälisissä olosuhteissa. Meidän perustuslakiamme on kuvattu joustavaksi. Sitä voisi verrata suomalaiseen katajaan. Se joustaa mutta ei taivu. Joskus kuluneen vuosikymmenen aikana on kyllä käynyt mielessä, että joustoa on ehkä liikaakin. Esi-merkkinä voisi mainita päätöksenteon Euroopan unionin ja Emu-ratkaisujen yhteydessä.

Valtiojärjestyksen perusteet on kirjattu perustuslain 1 lukuun. Perustuslain 2 §:n mukaan: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta." On siis olemassa vain yksi kansanvalta ja vain yksi valtioelin, joka sitä käyttää: eduskunta. Säännös sisältää periaatteellisen tunnustuksen siitä, että eduskunta on ylin ja ensisijainen valtioelin muihin valtioelimiin nähden. Säästösten

muuttaminen ja eri valtioelinten toimivallan ja tehtävien säätely on eduskunnan omassa ratkaisuvallassa. Samoin eri valtioelinten toimivallan ja niiden keskinäiset suhteet määrää eduskunta. Kuitenkaan perustuslaki ei lähde siitä ajatuksesta, että eduskunnalla olisi välitön toimivalta kaikilla valtiovaltaan kuuluvilla aloilla.

Perustuslain 3 § kuvaa vallan kolmijako-oppia, joka — niin kuin tiedämme — on hyvin vanhaa perua. Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta. Hallitusvaltaa eli toimeenpanovaltaa käyttävät tasavallan presidentti sekä valtioneuvosto. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Valtioneuvoston käyttäessään toimeenpanovaltaa on nautittava eduskunnan luottamusta. Luottamus on yksilöity koskemaan myös yksityistä valtioneuvoston jäsentä. Tämä on parlamentarismien ydintä.

Arvoisa puhemies! Yksi uudistuksen peruskohdista on ollut vahvistaa Suomen perustuslain parlamentaarisia piirteitä. Merkittävin muutos, kuten esittelypuheenvuorossaan puheenjohtaja ed. Itälä mainitsi, on valtioneuvoston muodostamismenettely. Voimassa olevan hallitusmuodon presidenttijohtoisesta valtioneuvoston muodostamisesta siirrytään nyt eduskuntajohtoiseen valtioneuvoston muodostamiseen. On aivan selvää, että eduskunnan, korkeimman valtioelimen, luottamusta nauttiva valtioneuvosto on muodostettava eduskunnan tahdosta ja toimesta. Osallistuuko muodostamisprosessiin sen eduskunnan määrittelemässä vaiheessa jokin muu valtioelin, kuten tasavallan presidentti, on toisarvoinen seikka.

Nyt tehtävät ratkaisut antavat yksiselitteisen vallan eduskunnalle. Jos taas eduskunta ei jostakin syystä kykene yrityksistään huolimatta muodostamaan valtioneuvostoa, tasavallan presidentin asema ja toimintakenttä vahvistuvat. Kuitenkaan missään olosuhteissa ei tasavallan presidentti määrää pääministerin henkilöä vaan sen tekee eduskunta äänestäessään pääministeristä.

Toinen merkittävä muutos on luopuminen presidentin asetuksista, niin sanotuista omapärisistä presidentin asetuksista. Uuden perustuslain mukaan pääsääntönä on, että asetukset antaa valtioneuvosto. Tasavallan presidentti antaa asetuksia vain perustuslain tai tavallisen lain nojalla. Tässäkin muutoksessa on takana eduskunnan asema ylimpänä valtioelimenä, joka luovuttaa säädösvaltaa muille valtioelimille lailla.

Arvoisa puhemies! Vaikka edellä mainitut ja muutamat muut ratkaisut kieltämättä kaventavat tasavallan presidentin valtaa, ei valtion pää-

miestä silti riisuta vallasta. Tasavallan presidentille jää merkittäviä tehtäviä ja toivottavasti myös arvostettu asema valtion päämiehenä. Tasavallan presidentillä on keskeinen asema ulkopoliittisessa päätöksenteossa: "Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoinnassa valtioneuvoston kanssa." Näin kuuluu tarkoin punnittu perustuslain 93 §:n ensimmäinen virke. Muutoksena nykytilaan on yhteistointimintavelvoite valtioneuvoston kanssa. Näin toteutetaan parlamentaarisen vastuukatteen vaatimus myös ulkopoliittisessa päätöksenteossa.

Euroopan unionin jäsenyyden aiheuttamat välttämättömät muutokset päätöksentekojärjestelmäämme toteutettiin vuonna 1994. Tässä ratkaisussa valtioneuvosto sai selkeästi itsenäistä valmistelu- ja päätöksentekovaltaa Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeissa asioissa. Tämä toimivalta on säädetty uuden perustuslain 93 §:n 2 momentissa. Ratkaisujen perusteet pohjautuvat parlamentaarisen vastuukatteen vaatimukselle. Euroopan unionin toiminta on hallitusten välistä yhteistyötä, ja sen päätökset ovat monilta osiltaan suoraan sovellettavaa oikeutta jäsenmaissa. Ne ovat näin ollen lainsäädäntöön liittyviä asioita ja sitä kautta eduskunnan tehtäviä. Siksi eduskunnan luottamusta nauttiva valtioneuvosto vastaa näistä asioista.

Yksi vastaus kansalaisista etäällä olevan EU:n päätöksentekoon on kansanvallan vahvistaminen suhteessa ministerineuvoston toimintaan. Euroopan parlamentti onkin parantanut otettaan Brysselin byrokratian valvomisessa. EU-asioihin liittyvän kansallisen valmistelun valvonta Suomessa taas kuuluu eduskunnalle.

Eduskunnan mahdollisuudet vaikuttaa Euroopan unionissa tehtäviin päätöksiin on Suomessa järjestetty hyvin. Suuren valiokunnan ja erikoisvaliokuntien kannanotot välittyvät reaaliajassa valtioneuvostolle, ja niiden vaikuttavuus pohjautuu siihen, että valtioneuvoston jäsenten on myös näissä asioissa nautittava eduskunnan luottamusta. Useat Euroopan unionin jäsenmaiden parlamentit kadehtivat meidän järjestelmäämme. Monet jäsenyyttä hakevat maat ovat suurella mielenkiinnolla tutustuneet järjestelmäämme ja pyrkivät mahdollisuuksiensa mukaan soveltamaan saamaansa esimerkkiä.

Arvoisa puhemies! Mitä kokonaisuudessaan tulee edellä käsiteltyyn tasavallan presidentin asemaan valtionpäämiehenä, keskustan eduskuntaryhmä ei hyväksy viime aikoina julkisuudessa olleita vähätteleviä arvioita tasavallan pre-

sidentin asemasta muutosten jälkeen. Jos lausumalla, että tasavallan presidentti tulevaisuudessa tekee vain maakuntamatkoja ja avaa maatalousnäyttelyitä, tavoitellaan presidentti-instituution halventamista ja väheksytään maakuntien Suomen merkitystä, se osoittaa lausujalta joko huonoa makua tai tietämättömyyttä tai niitä molempia.

Jos edellä mainittu lausuma, jonka sosialidemokraattisen ryhmän edellinen ryhmänjohtaja sanoi, kuvaa koko ryhmän kantaa, on todella tarpeen astua muutama askel sivuun kestopäilystietieltä.

Eurooppalaisissa vertailuissa meillä tasavallan presidentillä on merkittävimmät valtaoikeudet myös uuden perustuslain mukaan sitten Ranskan presidentin. Useimmissa Euroopan maissa ei presidentillä ole valtiosääntöoikeudellisia valtaoikeuksia juuri lainkaan. Siitä huolimatta monissa maissa presidentit ovat merkittäviä vaikuttajia ja vaikuttaminen perustuu hankittuun arvovaltaan. Esimerkiksi Irlannin edellinen presidentti Mary Robinson vaikutti kannanotoillaan erittäin merkittävästi jopa lainsäädäntöhankkeisiin, vaikka perustuslain mukaiset valtaoikeudet rajoittuvat vain mahdollisuuteen saada lakiesitys korkeimman oikeuden tarkastettavaksi.

Mutta kuitenkin absoluuttinen vertailu eri maiden valtionpäämiesten vaikutusvallasta on mahdotonta instituutioiden ja valtiosääntöperinteiden erilaisuuden vuoksi. Arvovaltainen ja vahva persoonallisuus presidenttinä yhdistettynä perustuslakimme kirjattuihin valtaoikeuksiin luo vakautta ja kansalaisten kaipaamaa turvallisuutta valtiolliseen elämään.

Arvoisa puhemies! Perustuslakimme perusta on edustuksellinen demokrati. Se on koettu parhaaksi järjestelmäksi, ja sitä usea maa maapallollamme vasta harjoittelee. Meillä se on vakiintunut, mutta silti meidän on katsottava tulevaisuuteen ja avoimesti kysyttävä, riittääkö se.

Viime viikolla julkisuuteen tullessa tutkimuksessa oli kysely nuorilta halukkuutta äänestää vaaleissa. Hämmästyttävän suuri joukko piti äänestämistä yhdentekevänä. Nuoret kokivat, ettei äänestämällä mikään muutu. Tämä on tässä salissa otettava vakavasti. Siinä ei auta yksinomaan vakuuttelumme, että kannattaa äänestää. Nuoret ovat hyvin koulutettuja, seuraavat kansallisia ja kansainvälisiä muutoksia hyvin herkäällä mielellä. Muutokset ovat nopeita, ja ihmisten halu vaikuttaa ei ole tänäkään päivänä vähentynyt.

Miten vastaamme nuorelle, joka kysyy, miten aiotte turvata yksilölle perustuslain 2 § 2 momentin mukaisen mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen? Tyytykö kysyä siihen, että sanomme: Käy vajaan neljän vuoden kuluttua äänestämässä. Seuraava henkisesti perustuslain tasoinen tehtävä meillä on avata avoin keskustelu ja kehittää sellaisia vaikuttamisen muotoja, että kansalaiset voivat kokea aidosti olevansa mukana päättämässä tämän yhteiskunnan asioista. Edustuksellinen demokratia toimii vain, kun äänestämällä voi todella saada muutosta aikaan.

Etujärjestöillä on jatkossakin oma merkittävä tehtävänsä etujensa vaalijana ja, voisi sanoa, etujemme vaalijana. Ne kuuluvat suomalaiseen poliittiseen järjestelmään, mutta tehtävänjaon etujärjestöjen ja valtiollisten instituutioiden välillä pitää olla selkeä, sanoisiko: nykyistä selkeämpi. Kansanvalta toteutuu vaaleissa. Etujärjestöjen neuvottelupöydässä eivät kaikki kansalaisryhmät ole edustettuina. Eduskunta on vastuussa tekemisistään kansalaisille, ei korporaatioille.

Edustuksellisen demokratian tueksi on kehitettävä uusia, omaan aikaamme sopivia vaikuttamisen tapoja. Ilman toimivaa kansalaisyhteiskuntaa ei mikään demokratia menesty. Kansainvälistyminen tarvitsee rinnalleen paikallisuutta ja paikallisen sekä alueellisen vaikuttamisen parantamista.

Tietotekniikka mahdollistaa aivan uudenlaisen vuorovaikutuksen päätöksenteossa ja vaikuttamisessa. Nettidemokratian, joksi sitä voisi terminologian puutteessa sanoa, kautta tiedonsaannin helpottaminen ja kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien laajentaminen ovat kansanvallan tulevaisuuden haasteita.

On myös pohdittava, onko kansanäänestysinstituutiota mahdollisuus kehittää, mitä merkitäisi kansalaisaloitteen tekemä mahdollisuus ja mitä muita vaikuttamiskanavia voidaan soveltaa tukemaan edustuksellista demokratiaa. Yksiselitteinen kansanäänestysinstituution laajentaminen ja tulosten tekeminen sitovaksi ei ole kuitenkaan ratkaisu. Tähän voi tutustua Sveitsissä. On vaikea kuvitella, että se suoraan sopisi meillä toteutettavaksi.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä tukee yksimielisesti uuden perustuslain hyväksymistä. Yhdymme perustuslakivaliokunnan kannanottoon, että tämän historiallisen uudistuksen tehokkaaseen tiedottamiseen kansalaisille on kiinnitettävä erityistä huomiota. Perustuslaki on kansalaisia varten. Tavoitteena tulee olla,

että uusi perustuslaki olisi elävää elämää ja osaltaan turvaisi vakaat ja turvalliset puitteet jokaiselle suomalaiselle.

Tämä perustuslaki on Suomen ja Suomelle tehty, mutta parhaimmillaan se voisi toimia esimerkinä monille Euroopan valtioille, jotka ovat kansanvaltaisen ja demokraattisen valtiosääntöhistoriansa alkutaipaleella tai ovat järjestämässä perustuslakejaan mahdollista Euroopan unionin jäsenyyttä silmälläpitäen.

Nyt eduskunnan päätettävänä oleva perustuslaki osaltaan mahdollistaa sen, että tämä katajainen kansamme voi edelleen seisoa itsenäisenä kansakuntana kansakuntien perheessä.

Ed. L e h t i m ä k i : Arvoisa puhemies! Paa-vo Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa todetaan yksiselitteisesti, että perustuslain kokonaisuudistus hyväksytään. Hallitusohjelman hyväksymisen jälkeen perustuslakivaliokunta on antanut yksimielisen lausunnon lepäämässä olevista ehdotuksista Suomen perustuslaiksi sekä laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä ehdottaen, että molemmat lakiehdotukset hyväksytään.

Kokoomus on tyytyväinen nyt käsitellyssä olevaan hallituksen esitykseen sekä siihen, että molemmat lakiehdotukset on hyväksytty perustuslakivaliokunnassa yksimielisesti jo kahteen kertaan. Tätä yksimielisyyttä on syytä painottaa ja arvostaa.

Paljon on kulunut aikaa siitä, kun valtionhoitaja Mannerheim vahvisti kansalaissodan jälkimainingeissa 17.7.1919 Suomen Hallitusmuodon, vielä tälläkin hetkellä voimassa olevan perustuslain. Tämä hallitusmuoto syntyi tasavaltaisen ja monarkistisen mielipiteen kompromissina ja jätti presidentille suuren osan edellisen hallitusmuodon valtion päämiehen oikeuksista, kuten ulkopolitiikan hoidon, armeijan ylipäällikkyyden sekä oikeuden hajottaa eduskunta. Presidentin asemasta valtiojärjestelmässä tuli keskeinen.

Suomi kuitenkin omaksui parlamentarismien periaatteen, jota käytännön kautta on lukuisilla perustuslain osauudistuksilla vain vahvistettu. Nyt käsitellyssä olevat lakiehdotukset ovat jälleen kerran vahvistaessaan parlamentarismia luonnollinen jatko Suomen tasavallan valtiosääntöoikeuden kehitykselle.

Parlamentarismista huolimatta presidentin ulkoasiainvallasta on sotien jälkeen tullut valtiosäännön pyhä kohta, jota presidentit toisensa jälkeen ovat katsoneet velvollisuudekseen puo-

lustaa. Presidentin henkilökohtainen vallankäyttö ulkoasiainhallinnossa on legitimoitu esittämällä se kirjoitetun lainsäädännön velvoittavana tulkintana, vaikka tämä tulkinta onkin seurausta sisä- ja ulkopoliittikan valtiosääntöpykälien erilaisista tulkintakäytännöistä. Sisäpolitiikka on parlamentarisoitunut, mutta ulkopoliittikkaa on tulkittu alkuperäisen lakitekstin mukaan.

Perustuslakivaliokunnan ensimmäinen mietintö Suomen perustuslaista, n:o 10 viime vuoden valtiopäiviltä, korostaa sitä seikkaa, että uudella muotoilulla ulkoasiainvalta tulee valtioneuvoston myötävaikutukseen liittyvän parlamentaarisen vastuun piiriin. Presidentin päätöksentekoa koskevia, 58 §:ssä säädettyjä yleisiä säännöksiä sovelletaan myös presidentin ulkopoliittiseen päätöksentekoon.

Muutos presidentin ulkoisessa päätöksenteossa ei kuitenkaan poista sitä tosiseikkaa, että presidentin asema on vahvasti kiinni myös presidentin henkilössä. Vahvan ulkopoliittisen karisman ja tietämyksen omaava presidentti on vahva ulkopoliittinen vaikuttaja myös uudessa päätöksentekojärjestelmässä. Esimerkiksi presidentin erilaiset kansainväliset rauhansovittelijan tehtävät eivät olisi uudenkaan perustuslain valossa ongelmallisia. Vahvan henkilökohtaisen auktoriteetin omaava presidentti on aina vahva mielpidejohtaja myös sisäpolitiikassa, sisäpolitiikkaa kun voidaan hoitaa niin monella tavalla.

Suomen voimassa olevan hallitusmuodon yksilöimät yksilön perusoikeudet on kokonaisuudessaan uudistettu 1.8.95 alkaen ja siirretty sellaisenaan Suomen perustuslakiehdotukseen. Tähän ei kokoomuksella ole huomautettavaa.

Olenainen muutos perusoikeuksien kannalta on kuitenkin perustuslain mukaisen laintulkinnan periaate: perustuslain ensisijaisuus. Tuomioistuimen tulee valita perusteltavissa olevista lain säännöksen tulkintavaihtoehdoista sellainen, joka parhaiten on sopusoinnussa perustuslain kanssa ja joka eliminoi perustuslain kanssa ristiriitaiseksi katsottavat vaihtoehdot. Uusi perustuslaki mahdollistaa siten aikaisemmasta poiketen lakien perustuslainmukaisuuden jälkivalvonnan. Tuomioistuimet joutuvat tulevaisuudessa vielä moneen kertaan miettimään muun muassa eri lakipykäliden suhdetta perustuslain suojaamaan yksityiselämän suojaan ja sananvapauteen.

Jokaiselle yksilölle kuuluu yhteiskunnan jäsenenä paitsi oikeuksia myös velvollisuuksia. Perustuslakiehdotuksessa on niistä mainittu maanpuolustusvelvollisuus. Muutoin velvollisuuksis-

ta säädetään lailla. Yksilön velvollisuuksia ei perustuslakiehdotuksen 80 §:n 1 momentin nojalla voi määritellä asetuksella tai muulla alemman asteisella säädöksellä. Tätä kokoomus pitää erittäin hyvänä asiana. Yhteiskuntaa ei kehitetä vain oikeuksilla. Tarvitaan myös velvollisuuksia. Meidän kaikkien tulee kantaa vastuuta itsestämme, läheisistämme, kotikunnasta, Suomesta, maapallosta.

Arvoisa puhemies! Uudella perustuslailla voimme luottavaisin mielin aloittaa uuden vuosituhannen. Valtiosääntöratkaisut ovat tulevaisuuden ratkaisuja, jotka on kuitenkin tehtävä historiaa kunnioittaen. Kokoomus tukee ehdotusten hyväksymistä ja toivoo, että nämä ehdotukset hyväksytään suuren yksimielisyyden vallitessa.

Ed. H e l l e : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajatoverit! Perustuslakiuudistuksen pitkän päivän ilta on käsillä. Vai olisiko kysymys uudesta päivänkoitosta? Olemmeko hyväksymässä vanhoja lakeja modernilla kielellä vai luomassa valtiosäännön uusia perusratkaisuja? Jonkin asian ja tapahtuman mahdollisen käänteentekevyyden havaitseminen murrosta eletessä on usein hankalaa. Vanhan päättyminen ja uuden alkaminen lomittuvat toisiinsa. Muodon muuttaminen toiseksi muuttaa asian sisältöjä, ja uudet sisällöt johtavat ennen pitkää uusiin muotoihin. Muun ohella parlamentaaristen käytäntöjen lisääminen presidentin vallankäytössä on ajankohtaistanut osaltaan presidentin aseman uudelleenarvioimista perustuslain pykälätasolla.

Tämä perustuslakiuudistus maassamme aloitettiin vuonna 1970 valitun perustuslakikomitean asettamisella. Tuon komitean vuonna 1974 valmiiksi saama välimietintö haudattiin presidentti Kekkonen asetuttua lopulta vastustamaan kokonaisuudistusta, jonka hän itse oli siis pannut vuosikymmenen alussa vireille. Nyt käsillä oleva ehdotus juontaa osittain juurensa 1990-luvun alussa hyväksytystä muutoksesta siirtyä tasavaltaan presidentin valinnassa suoraan kaksivaiheeseen vaaliin.

Perustuslain uudelleenkirjoittamiseen liittyi myös tavoite perustuslakien kokoamisesta yhdeksi valtiosääntöasiakirjaksi, valtiosäännön virtaviivaistamisesta ja kausihuollon tarpeesta, kuten professori, kansleri Nousiainen on osuvasti todennut. Toki uudistuksen taustalla on ollut läsnä koko ajan uudistuksen sisältöä koskeva puolipresidentillisen valtajärjestelmämme kah-

den valtatekijän välinen jännite, eduskunnan tarve parlamentaaristen rakenteiden voimistamiseen ja toisaalta tasavallan presidenttien vaihteleva kiinnostus puolustaa muuttuvan järjestelmämme monarkistisia piirteitä.

Tässä pelitilassa on kirjoitettu uuden perustuslain luonnoksia, on pyritty kompromisseihin ja siinä nähdäkseni myös kohtalaisesti onnistuttu. Tämän valtajärjestelmän murroksessa presidentti maallistuu ja haalistuu ja saattaa jopa sulaa jalustalleen, kuten lasten lumilinna keväturingossa. Uuden ajan alun itsevaltiuden viimeiset jäänteet käyvät tarpeettomiksi, kun demokratian rakenteet ovat vahvistuneet ja vakiintuneet.

Jäsenyys Euroopan unionissa, osallistuminen EU-lainsäädännön laatimiseen ja lisääntynyt muu kansainvälinen yhteistyö myös EU:n ulkopuolella, erilaiset kansainväliset sopimukset ihmisoikeuksista tai vaikkapa kasvihuoneilmiön haltuunottamisesta ilman tyyppipäästöjä rajoittamalla muuttavat ulko- ja sisäpolitiikan vanhoja rajoja. Monet kansainväliset sopimukset lyövät lukkoon paljon asioita, joista ennen päätettiin kansallisella lainsäädännöllä.

Nähdäkseni tässä ympäristössä on kaksi perusvaihtoehtoa: Joko vannotaan tasavallan presidentin ulkopoliittisen johtajuuden nimiin ja annetaan eduskunnan vallan valua tasavallan presidentin ja pääministerin taskuun tai sitten mietitään uudestaan, miten kansainvälisiä suhteita voitaisiin hoitaa isommalla porukalla, isommalla joukolla, laajemmalla poliittisella pohjalla. Tähän on aihetta, koska monien asioiden hoitaminen vaatii valtioiden välistä yhteistyötä, valtiosopimuksia.

Mikä olisi Suomen tie vahvistaa eduskunnan valtaa esimerkiksi kansainvälisten sopimusten neuvotteluvaiheissa? Miksi emme vaadi, että eduskunnalla on oltava käyttäen varauksia mahdollisuus kansainvälisten sopimusluonnosten lopulliseen arvioimiseen neuvottelujen aikana? Nythän tilanne on se, että valmiiksi neuvoteltu kansainvälinen sopimusasia pääsääntöisesti tuodaan eduskunnan hyväksyttäväksi vasta, kun neuvottelut ovat päättyneet. Tässä vaiheessa sopimusten sisältöön ei enää voi vaikuttaa.

Valitettavasti nyt käsillä olevan uudistuksen säännökset kaikissa olennaisissaan kipukohdissa eivät korjaa vahvan presidentin ulkoasiainvaltaa tarpeeksi valtioneuvoston ja eduskunnan hyväksi. Uusi perustuslaki ei tuo esimerkiksi selkeää ratkaisua eduskunnan melko löyhään ohjausvaltaan juuri mainittuja kansainvälisiä sopi-

muksia tehtäessä. Valtakiistan mahdollisuus ulkopoliitiikan johdossa on sivuutettu käsillä olevassa ehdotuksessa.

Presidentin osallistuminen pääministerin valintaan on todettu monen asiantuntijan lausunnoissa tarpeettomaksi jäänteeksi vanhasta. Kuitenkin kaikista näistä tekijöistä huolimatta normaali-parlamentarismi alkaa toteutua tällä uudistuksella myös Suomessa. Paljon hyvää on saatu aikaiseksi lyhyellä aikataululla ja käytännönläheisellä neuvottelutavalla.

Arvoisa puhemies! Vaikka puolalainen aforistikko Jerzy Lec totesi, että jo pykälän merkki on kidutusvälineen näköinen, aion puuttua pariin pykäläkohtaan, yksityiskohtaan, tässä uudistuksessa.

Ensinnäkin pääministerin valinnasta eli 61 §:stä.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaan, että pääministerin valinnan siirtäminen eduskunnalle merkitsee luopumista hallituksen muodostamisen presidenttijohtoisuudesta. Valiokunta tulkitsee eduskunnan roolia todeten, että uudistuksen seurauksena: "Eduskunta huolehtii kaikin osin myös tämän prosessin ohjauksesta. Eduskuntaryhmät sopivat niin ollen siitä, millä tavoin hallitusneuvotteluja viedään eteenpäin, ja valitsevat tarvittaessa vetäjän neuvotteluille." Tällä kirjauksella kysymys valtioneuvoston muodostumisprosessin johtajuudesta, hallitusneuvottelijan valinnasta, on saanut yksiselitteisen ratkaisunsa.

Toinen kysymys ja osin ongelma hallituksen esityksen antamisvaiheessa koski niin sanottujen presidentin kierrosten säilyttämistä ja kysymystä ryhmien vai puolueiden kuulemisesta, tarkkaan ottaen sitä, milloin presidentti saa ja voi kuulla eri ryhmiä hallitusneuvottelujen kuluessa. Tulisi kuulemisen koskea myös puolueita eikä vain eduskuntaryhmiä?

Ensin mainittu kysymys on ilmeisesti nähty oleellisena tulevan hallituksen kokoonpanon ja niin sanottujen oikeiden hallituksen ohjelmakysymysten asettamisen kannalta, eli kuka saa määritellä ajankohdan poliittisen vedenjakajakysymyksen, sen millä jaottelulla poliittinen kenttä kulloinkin jaetaan.

Nyt valiokunta toteaa mietinnössään: "Valiokunnan käsityksen mukaan presidentin ei ole tarpeen kuulla erikseen eduskuntaryhmiä silloin, kun eduskunnassa käydyissä hallitusneuvotteluissa on saavutettu lopputulos. Tästä syystä valiokunta on poistanut momentista säännöksen ryhmien kuulemisesta, mikä näin ollen ei ole pa-

kollinen vaihe hallituksen muodostamisprosessissa.”

Edelleen valiokunta toteaa: ”Poisto on ymmärrettävä myös niin, että presidentin tulee viipymättä puhemiestä kuultuaan antaa eduskunnalle neuvottelujen tuloksen perusteella tieto pääministeriehdokkaasta.” Valiokunta kuitenkin tähdentää: ” - - presidentin on syytä kuulla eduskuntaryhmiä silloin, jos presidentin osuus hallituksen muodostamisessa poikkeuksellisesti korostuisi hallitusneuvottelujen epäonnistuttua eduskunnassa.”

Tämän ohella valiokunta poisti säännöksestä puolueiden kuulemisen, ja säännös mietinnön mukaan kuuluu seuraavasti, siis pykäläteksti: ”Ennen pääministerin valintaa eduskuntaryhmit neuvottelevat hallitusohjelmasta ja valtioneuvoston kokoonpanosta. Näiden neuvottelujen tuloksen perusteella, kuultuaan eduskunnan puhemiestä presidentti antaa eduskunnalle tiedon pääministeriehdokkaasta. Ehdokas valitaan pääministeriksi, jos eduskunnassa toimitetussa avoimessa äänestyksessä enemmän kuin puolet annetuista äänistä on kannattanut hänen valitsemistaan.”

Valiokunnan esittämässä muodossa tulevien hallituksien muodostamisessa presidentillä ei ole saneluvaltaa, vaan neuvottelujen vetovastuu siirtyy eduskunnassa toimiville ryhmille. Nämä ovat tervetulleita uudistuksia, ja ne lisäävät hallituksen muodostamisen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Kaikki näkevät, jos peli käydään likaisilla korteilla.

58 §:stä eli hallituksen esitysten antamisesta ja muusta presidentin päätöksenteosta.

Presidentin päätöksentekotapoja täsmennetään uudessa perustuslaissa. Erityisesti kannattaa tässä nostaa esiin hallituksen esitysten antaminen eduskunnalle, joka muuttuu nykyisestä siten, että presidentti ei kiistatilanteessa voi loppuun saakka viedä läpi omaa näkemystään, vaan uudessa perustuslaissa valtioneuvosto voi uudessa esittelyssä pakottaa presidentin taipumaan valtioneuvoston kannan taakse, jolloin parlamentaarinen hallitus johtaa hallituksen esitysten antamisessa maan politiikkaa eikä presidentti. Tämä on hyvin tärkeä muutos presidentin valtaoikeuksien kokonaisuudessa ja merkitsee parlamentarismien korostumista.

Sinänsä tietysti näiden niin sanottujen hallituksen esitysten antaminen olisi voitu antaa suoraan valtioneuvostolle ilman presidentin esittelyä. Tästähän on moneen otteeseen keskusteltu. Muun muassa 90-luvun alussa Nikulan toimi-

kunnan mietinnössäkin taidettiin tätä pohdiskella useampaan suuntaan.

Toinen maininnan arvoinen ero nykyisiin säännöksiin ja myös hallituksen esitykseen nähden valiokunnan mietinnössä on, että sen mukaan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ministerin myötävaikutuksella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kabinettiesittelyyn parlamentaarisen myötävaikutuksen ulkopuolelle jäävät enää eräät sotilaalliset nimitysasiat.

Arvoisa puhemies! Lopuksi en malta olla hiukan kertaamatta tähän perustuslain kokonaisuudistukseen johtaneita tekijöitä.

Kun tasavallan presidentin vaalitapa uudistus toteutettiin vuosina 1989—91, valtiosääntökeskustelussa monet asiantuntijat huomauttivat siitä, että suora presidentinvaali yhdistyneenä laajoihin presidentin valtaoikeuksiin kaventaa suomalaista parlamentaarista demokratiaa. Osa poliittisista päättäjistä ymmärsi vaalitapaan liittyvän vaaratekijän. Osa puolestaan oli niin suoran vaalitavan lumoissa, että vaalitapa tuli muuttaa ilman, että he olisivat olleet valmiita näkemään valtajärjestelmän kokonaisuutta. Eduskunta kuitenkin kokonaisuutena katsoi tarpeelliseksi puuttua asiaan ja korosti uudistuksen välttämättömyyttä parlamentaarisen päätöksenteon vahvistamiseksi hyväksymällä kyseistä asiaa koskevan lausuman.

Talvisodan päättymisen 50-vuotispäivänä 13.3.1990 eduskunta hyväksyi vain yhden kansanedustajan vastustaessa lausumaehdotuksen, jonka mukaan hallituksen tulee: ” - - jatkaa valtiosääntöuudistuksen valmistelua eduskunnan, tasavallan presidentin ja valtioneuvoston valtaoikeuksien tasapainottamiseksi ja siten eduskunnan aseman vahvistamiseksi.” Eduskunta toisti saman kannan vuoden 1991 eduskuntavaalien jälkeen, kun presidentin vaalitapaa koskeva muutos hyväksyttiin lopullisesti 12.6.1991. Kolmannen kerran eduskunta vahvisti vielä tämän saman kannan 15.6.1992 hyväksyessään siirtymisen niin sanottuun enemmistöparlamentarismiin. Nämä lausumat ovat eräs arviointilähtökohta myös nyt saavutetulle tulokselle.

Vuonna 1990, kun jo käsitelimme edellä mainittua hallitusmuodon muutosta, jossa presidentin vaalitapaa muun muassa muutettiin ja samoin eduskunnan hajotustapaa, ryhmämme taholta esitettiin pääministerin valinnan siirtämistä eduskunnalle, perusoikeuksien säätämistä, ulkopoliittisen vallan parlamentisointia. Noissa keskusteluissa korostin vahvasti myös eurooppalaisen integraation huomioimista valtiosäännös-

sä ja puutuinkin etenkin valtiosopimusten solmimisen yksinvaltaisuuteen ja siihen, että valtiosopimusten ala oli laajenemassa pitkälle sisäpoliittisiin asioihin.

Nuo näkemykset on nyt hyväksytty valiokunnan mietinnössä, ja ehdotuksemme ovat käsillä olevan perustuslakimuutoksen oleellisia kohtia. Yli kymmenen vuotta olemme tätä keskustelua käyneet, ja muutoksen pyörä on liikkunut aika pitkällekin haluamaamme, toivomaamme suuntaan.

Rouva puhemies! Yli 90 prosenttia asiantuntijoista oli viime vuosikymmenen lopussa sitä mieltä, että presidentinvaalin muuttaminen suoraksi vaaliksi on huono ajatus. Näyttää todella siltä, että vaalitavan muutos on muuttanut poliittisia kuvioitamme. Hyvä puoli siinä on ollut, että presidenttiys on tietyllä tavalla arkipäiväistynyt. Samalla ovat tulleet esiin ne kovin ristiriitaiset odotukset, joita presidentin tehtäviin kohdistuu niin niin sanotun tavallisen kansan kuin poliittisten päättäjienkin keskuudessa.

Vielä tällä hetkellä tasavallan presidentin muodollinen valta on suuri ja sitä valtaa on ajoittain myös käytetty. Ensi vuonna asetelma muuttuu, kun uusi perustuslaki tulee voimaan. Sen jälkeen valtioneuvoston ja presidentin on toimitettava entistä kiinteämmin yhteistyössä. Presidentin itsenäisen päätösvalta kutistuu ja sooloilumahdollisuudet poistuvat tai ainakin vähenevät.

Valtioneuvoston on nautittava eduskunnan luottamusta. Presidentti tulee tavallaan samaan piiriin, koska uusi laki edellyttää yhteistyötä. Mutta tosiasiahan on se, että eduskunta ei voi antaa presidentille epäluottamuslausetta, kuten se voi antaa valtioneuvostolle ja myös yksittäiselle ministerille.

Uuden presidentin asenne ja hänen toimittamansa tämän lain voimaan tullessa luovat pitkälle tulkintapuitteet uusiutuville käytännöille. Tulevalla presidentillä on melkoinen merkitys käytäntöjen muotoutumiselle. On syytä todella pohdita sitä, onko tulevan presidentin oltava esimerkiksi määräilevä, pohtiva, kuunteleva, julkisuus-hakuinen, kabineteissa viihtyvä, humaani, poliittisesti kokenut tai kulttuuriin perehtynyt henkilö. Tulevan presidentin tulisi mielestämme olla aito demokraatti, sellainen, joka haluaa toimia kansakuntaa yhdistävänä hahmona ja jolla ei ole suuria omia kuningashaaveita.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva perustuslaki vie kiistämättä, kuten olen jo todennut, kehitystä siihen suuntaan, jota vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on vuosikausia esittänyt ja jota

olemme melko vahvasti tavoitelleet. Siitä syystä ryhmämme hyväksyy tämän esityksen ja olemme tyytyväisiä. Mutta on aivan selvää, että kaikin osin askeleet eivät ole olleet niin pitkiä kuin olimme toivoneet. Muutostarpeita jää, niitä on edelleen olemassa, ja maailmassa tapahtuvat muutokset luovat myös uusia tarpeita tuleville vuosille.

Ed. L a x : Fru talman, rouva puhemies! När grundlagsutskottets betänkande om förslaget till ny grundlag för Finland behandlades av den förra riksdagen, avslutade gruppens talesman Gunnar Jansson den 2 februari detta år sitt anförande på följande sätt: "Svenska riksdagsgruppen och svenska folkpartiet, som också ägnat grundlagsfrågorna betydande energi under detta decennium, vill tacka grundlagsutskottet för ett mycket gott arbete och för den konstruktiva viljan att nå enhällighet. Alla riksdagspartier och hela Finland har skäl till stolthet över prestationen. Svenska riksdagsgruppen understöder följaktligen utskottets förslag och hoppas att lagförslaget enhälligt godkänns att vila över valet den 21 mars".

Så skedde också — praktiskt taget enhälligt röstade riksdagen den nya grundlagen att vila över valet.

Finlands folk valde den 21 mars 71 nya medlemmar till denna riksdag. Bl.a. därför har grundlagsutskottet nu givit ärendet en ingående behandling under största möjliga öppenhet. Den goda och konstruktiva stämning, som präglade grundlagsutskottet under förra perioden, har uppenbarligen kunnat bibehållas. Betänkandet är också denna gång enigt. Svenska riksdagsgruppen upprepar därför förhoppningen att denna riksdag enhälligt godkänner grundlagen så att den träder i kraft den 1 mars år 2000. Svenska riksdagsgruppen vill för egen del ännu lyfta fram följande:

All offentlig makt utgår från folket. Den offentliga makten utövas under lagarna av de organ som grundlagen anger. Grundlagen innehåller de höga principer, under vilka folkets makt utövas. Dessa principer materialiseras i lagstiftningen av respektive behöriga organ, i vårt land av riksdagen och av Ålands lagting. Den offentliga makten utövas dessutom av kommuner och församlingar. Överhuvudtaget är gränsdragningen mellan offentlig och halvoffentlig maktutövning tämligen diffus. Därför är inte begreppet "statsmakten" i 2 § heltäckande vilket kan utläsas bl.a. ur 14 §, som innehåller begreppet

”det allmänna”, just för att markera att inte enbart statliga organ utövar offentlig makt i Finland.

Rouva puhemies! Mainitsemani seikat ovat perustuslaissa osoitus kansanvallasta ja oikeusvaltioperiaatteesta. Tämä periaate on voittanut alaa maassamme koko julkisen vallankäytön kansainvälistymisen ja ihmisoikeuksiin kohdistuvan lisääntyneen mielenkiinnon myötä. Tämä kehitys on tervetullutta, ja se näkyy perustuslaissa muun muassa siinä, että normien antaminen keskitetään periaatteessa kansanedustuslaitokseen, ja myös siinä, että lain soveltamisen on oltava perustuslakimyönteistä.

Laillisuusvalvontaa käsittävä 10 luku rakentuu yllä mainituille periaatteille. Ihanne olisi luonnollisesti, että julkista vallankäyttöä ohjaavat normit olisivat niin selkeitä ja sen toimijat niin päteviä, että virheitä voitaisiin ehkäistä ennalta. Koska ihminen kuitenkin on erehtyväinen, ihannetta ei ole mahdollista saavuttaa. Tämän vuoksi on myös oltava mahdollisuus jälkikäteen tapahtuvaan valvontaan.

Syvälleikävä uudistus sisältyy 106 §:ään, joka antaa perustuslain säännökselle etusijan normikollisiotilanteessa. Tuomioistuimet voivat ja niiden on sovellettava pykälää konkreettisissa tapauksissa, jos ristiriita on ”ilmeinen”. Tämän säännöksen ja sen tiedon myötä, että demokratia toimii vain, jos oikeuslaitos on riippumaton ja tehokas, kasvavat vaatimukset toisaalta tuomareiden jatkuvasta täydennyskoulutuksesta, toisaalta sen takaamisesta, että tuomarit ovat myös jatkossa sellaisen nimitysmenettelyn alaisia, joka turvaa tuomioistuinten riippumattomuuden. Siksi 102 § on toteutettava mahdollisimman tarkasti ottaen huomioon sekä eurooppalainen normitaso että perustuslain 21 §, joka vastaa nykyisen hallitusmuodon 16 §:ää.

Fru talman! Grundlagen upphäver de fyra nu gällande grundlagarna, bland dem 1928 års riksdagsordning. Riksdagens arbete är ytterst normbundet, eftersom riksdagen måste fatta beslut i alla ärenden, som föreläggs den enligt 39 §. Närmare bestämmelser om riksdagens sätt att fungera ges i riksdagens arbetsordning, som enligt 52 § är en så kallad vanlig lag.

Riksdagens arbetsordning kommer att vara ett ytterst viktigt instrument för det praktiska arbetet och en förutsättning för att arbetet sköts effektivt. Arbetsordningen måste träda i kraft samtidigt som grundlagen både av formella och

materiella skäl, formellt därför att vi inte kan vara utan regler för hur folkrepresentationen fungerar och därmed bryta mot rättsstatsprincipen och materiellt därför att den 1 mars år 2000 skall riksdagen vara församlad, när den nya presidenten tillträder. Den nya grundlagen medför så många ändringar i riksdagens sätt att fungera som bör materialiseras i arbetsordningen, att det vore önskvärt att det ges tillräcklig tid för inläring också för riksdagsledamöterna om de nya och förändrade procedurerna.

Arvoisa rouva puhemies! Koska kysymys presidentin valtaoikeuksista herätti vilkkainta keskustelua, kun lain sisältö lyötiin lukkoon — eikä vähiten omassa eduskuntaryhmässäni — ja koska meillä on edessämme syksy, jolloin paljon keskustelua ilmeisesti käydään presidentin tiimoilta, on syytä vielä kerran kommentoida aihetta.

Uuden perustuslain ja, kuten me nyt tiedämme, yhtä lailla uuden presidentin yhdistelmä on oloissamme yhtä mielenkiintoinen kuin harvinaisen ilmiö. Vaikka laissa vahvistetaan asteittainen kehitys, tosiasia on, että presidentin valtaoikeudet vähenevät ja parlamentarismi vahvistuu. Samanaikaisesti jäljelle jää presidentin suora kansanvaali. Miten asiaa sitten kääntelemme ja vääntelemmekin, jäljelle jää ristiriitaisuuksia, jotka saattavat johtaa jännitteisiin.

Yksi huolenaihe viime vuosina on ollut luottamuksen horjuminen poliittista järjestelmää kohtaan. Mitä merkitsee tuo mainittu epäjohtonmukaisuus koko järjestelmän legitimitetille, sen uskottavuudelle, jos kansa tyytymättömyyden ilmaisuissaan useammin turvautuu presidenttiin, jolla on aikaisempaa vähemmän sananvaltaa? Muun muassa näistä syistä ryhmämme piti pitkään kiinni siitä, että presidentin myös hallituksen muodostamisessa olisi pitänyt saada selvä, julkilausuttu rooli ”ensimmäisenä varamiehenä”.

Presidentin ulkopoliittiset valtaoikeudet ovat edelleen merkittävät. Tämä yhdistettynä juuri mainitsemini yleisiin legitimitetinäkökohtiin aiheuttaa sen, että myös tulevaisuudessa on maan edun mukaista, että kaikki asianomaiset osapuolet hallituksen muodostamisen kaikissa vaiheissa ovat tietoisia myös presidentin näkemysistä.

Tämä ei koske vähiten presidentin käsityksiä pääministerin, ulkoministerin ja puolustusministerin henkilöistä, mutta myös itse hallituspuhujasta. Presidentti johtaa edelleen ulkopoliittikkaa ja

hän säilyy Puolustusvoimain ylipäällikkönä. Presidentin näkökulmien jättäminen täysin vaille huomiota hallituksen muodostamisessa rikkoisi Suomen parlamentaarisen historian pitkän perinteen ja voisi jopa laukaista perustuslaillisen kriisin, mikä kiristyneessä kansainvälisessä tilanteessa saattaisi johtaa vakaviin seurauksiin.

Tällä hetkellä ajankohtainen tilanne, jossa voimme olla ylpeitä siitä, että Suomen presidentti on saanut näkyvän roolin yrityksissä saada loppu poliittiselle ja inhimilliselle katastrofille maanosassamme, korostaa äsken esille tuomani merkitystä.

Näillä sanoilla, arvoisa puhemies, sekä ennakkoimme että haluamme peräänkuuluttaa jatkokeskustelua presidentin roolista suomalaisessa politiikassa. Erityinen vastuu lankeaa niille henkilöille, jotka ovat ehdolla tähän virkaan, ja niille, jotka esittävät kysymyksiä heille.

Lopuksi vielä tärkeä asia: oikeusvaltioperiaate ja uuden perustuslain seuranta ja sen hengen toteuttaminen.

Uusi perustuslaki kutsuu laajoihin lainsäädäntöhankkeisiin hyvinkin erilaisilla alueilla ja myös edellyttää sellaisia. Olemassa olevaa lainsäädäntöä on tarkistettava ja aivan uutta säädettävä. Se ei kuitenkaan saa olla esteenä sille, että myös nykyistä säännöstöä karsitaan yhtenäisyyden ja selkeyden saavuttamiseksi siellä, missä se suinkin on mahdollista.

Oikeusvaltioperiaatteen perusta eli kansalaisten perusoikeudet siirtyvät uuteen perustuslakiin täsmälleen siinä muodossa, kuin ne hyväksyttiin kahden aikaisemman eduskunnan toimesta. Siinä yhteydessä vahvistettiin ja selkeytettiin entistään periaatetta Suomesta kahden kansalliskielen, suomen ja ruotsin kielen, kansakuntana. Samoin näiden kahden kieliryhmän yhdenvertaisuutta teroitettiin entistä selvemmin.

Se, että Lipposen toinen hallitus sisällytti ohjelmaansa kielilainsäädännön uudistamisen, on tervetullut tunnustus siitä, että lain ja todellisuuden välille on päässyt syntymään kestävätköön kuilu. Se että voimassa olevaa kielilainsäädäntöä ei kaikilta osin noudateta, on toisaalta seuraus siitä, että se on vanhentunut — se syntyi pääosin vuonna 1922 — mutta, ikävä kyllä, myös seuraus siitä, että lainsäädännön soveltamisen edellytyksiä on laiminlyöty. Erityisesti tämä koskee julkishallinnon henkilökunnan kielitaitoa.

Fru talman! Medborgarna bör få uppleva lagstiftningen som förutsebar och rättvis och kunna ha en rimlig överblick över den. Samhället får

inte organiseras så att det inbjuder till juristeri. Målet bör vara färre och bättre lagar. Den nya grundlagen ställer inga hinder i vägen för en sådan utveckling.

Den nya grundlagen bör bli en hela folkets grundlag. Det lyckas ifall informationen om den blir professionell och utbildningsväsendet kopplas in på saken. Och det måste ske — ett så grundläggande aktstycke som uttrycket för vår suveränitet måste intressera läroinrättningarna på alla nivåer och i alla delar av vårt land.

Fru talman! Ståhlbergs grundlag förpassas till historien, men den kommer inte att bli glömd. Tvärtom, regeringsformen stod emot attacker mot både den själv och hela vårt land och den lagliga samhällsordningen. Den nya grundlagen är i själva verket skriven i "ståhlbergsk" anda. Med den inleder vi ett nytt årtusende — en erfarenhet som många andra länder i Europa skulle vilja dela med oss.

Svenska riksdagsgruppens medlemmar står eniga bakom produkten.

Ed. Andersson: Arvoisa rouva puhemies! Olette nyt useaan otteeseen kuulleet monia pitkiä puheenvuoroja uudesta perustuslaista. Perustuslain valmistelu- ja hyväksymisprosessia voisi verrata vaikkapa maratoniin. Valmistelu on ollut hyvin perusteellista, se on aloitettu varhain, ja itse asiaakin on käsitelty kaksilla valtiopäivillä pitkään ja tiiviisti. Nyt ollaan pitkän taipaleen jälkeen maaliviivalla. Niin kuin näkyy, aika moni on jo uupunut matkalla. Jonkin verran uupuneina mutta tyytyväisin mielin voimme nyt sanoa, että urakka on takana ja tuloskin on hyvä.

Kun kuuntelin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Ville Itälän avauspuheenvuoroa, minulle tuli mieleen yhteinen valmistautumisemme ja osallistumisemme PaaVo Nurmi-maratoniin joitakin vuosia sitten. Silloin hän ainakin ystävällisen päättäväisesti, jopa veren maku suussa, vei urakan loppuun ja kannusti minuakin loppuun asti. Perustuslaki, jos mikään, on projekti, johon tarvitaan yhteishenkeä eikä loistokkaita yksilösuorituksia. Tämä henki on mielestäni ollut melkein aistittavissa prosessin alusta loppuun saakka.

Vaikka varsin suuri osa tämän salin ihmisistä on vaihtunut vaalien myötä, niin olen huomauttanut, että sama henki on edelleen vallitseva. Nyt kun maali jo hämmöittää, voin todeta, että aika kului oikeastaan ihmeen nopeasti. Kun joskus kauan sitten koulussa opetettiin, miten asia pitää hyväksyttävä kaksilla valtiopäivillä ja välis-

sä on vaalit, niin ajattelin, että se on kauhean kauan ja hirveän pitkä aika, miten siihen asiaan jaksaa keskittyä niin kauan. Vaalit tulevat ja menevät, aika kuluu aivan liian nopeasti. Tämäkin asia on oikeastaan hurahtanut ohi. Aikataulu on pitänyt niin hyvin, että väli edellisen ja tämän käsittelyn välillä on tarpeeksi lyhyt; mikään ei ole ehtinyt unohtua, kun aikataulu oli hyvin suunniteltu.

Me vihreässä eduskuntaryhmässä olemme alusta asti nähneet tämän prosessin hyvin myönteisenä. On ollut ilo havaita, että lähes kauttaaltaan on nähty muutostyö tärkeänä, ja näin perustuslakiuudistusta ei ole suuremmin jarruteltu miltään suunnalta. Tästä lankeaa suuri kiitos kahdelle taholle: Paavo Nikulan johtamalle perustuslakikomitealle hyvästä pohjatyöstä sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnalle — niin edelliselle kuin nykyiselle — perusteellisesta, mutta ripeästä käsittelystä.

Perustuslain käsittelyn yhteydessä edellisessä eduskunnassa ryhmämme palautepuheenvuorossa käsiteltiin jo erittäin yksityiskohtiin menevästi aika monia pykäläiä. Tällä kertaa tyydynkin nostamaan esille joitakin hyvän kokonaisuuden heikompia osia, joihin olisimme toivoneet toisenlaisia ratkaisuja ja joihin uskomme palattavan vielä lähivuosina.

Vihreä eduskuntaryhmä toivoi, että perustuslakiuudistuksen myötä kansanvalta laajenisi ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet vahvistuisivat. Suunta onkin ollut oikea, mutta linjaukset eivät kyllin rohkeita. Presidentti-instituutio perustuslain esittämässä muodossa kuuluu menneisyyteen. Yhden ainoan ihmisen vallan korostaminen ei sovellu 2000-luvun länsimaiseen demokratiaan. Presidentin luontevan roolin ei pitäisi perustua niinkään hänen valta-asemaansa, vaan hänen ajatustensa sisällön synnyttämään arvostukseen. Sellaisia ihmisiä me tarvitsemme, jotka voivat vaikuttaa meihin sanoillaan eivätkä sillä, että voivat meitä vallalla pitää kurissa.

Perustuslakimme takaa yksilöille oikeuden osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Tämän osallistumisen tulee pitää sisällään muutakin kuin vain äänestämisen vaaleissa ja oman ehdokkaan valitsemisen eduskuntaan. Kansanäänestys ja kansalaisaloite ovat tulevaisuuden yhteiskunnan kansalaisten vaikuttamiskeinoja.

Yhä korkeamman koulutuksen omaavat kansalaisemme eivät tyydy tulevaisuudessa vain lukemaan sanomalehdistä, mitä päättäjät ovat hei-

dän puolestaan päättäneet. Tietoyhteiskunnassa ja tietoverkkojen maailmassa tieto siirtyy aivan toisenlaisessa tahdissa ja tavalla, kuin mihin me ennen olemme tottuneet. Monenlaista kansalaiskeskustelua käydään jo nyt tuhansissa verkoissa. Valitettavasti kuitenkin edelleen suomalaiset päättäjät suhtautuvat hieman varauksellisesti kansanäänestykseen ja siihen, että otetaan enemmän kaikki mukaan päätöksentekoon, koska tieto on jo olemassa. Kansalaisaloitetta koskevat keskustelunavaukset ovat vielä jääneet aika paljon ilmaan.

Kansalaisaloite voisi tähdätä sitovaan kansanäänestykseen, mutta se voisi myös ehdottaa vanhentuneen lain kumoamista tai uudistamista. Perusideana olisi, että jos tietty määrä äänioikeutetuista, vaikkapa 2 prosenttia, vaatisi jonkin asian käsittelyyn, se myös käsiteltäisiin täällä salissa. Toivomme, että selvitystyötä sitovan kansanäänestyksen ja kansalaisaloitteen käyttöönottamisesta jatkettaisiin.

Ärade fru talman! En balanserad och väl genomtänkt grundlag utgör så som namnet säger grunden för många hållbara och rättvisa beslut. Grundlagen ställer villkoren för hur dessa beslut tas, dvs. den reglerar vilka befogenheter olika organ har och hurudant förfarande dessa bör ty sig till. Grundlagen i sig kan inte ensam garantera att nationen styrs framgångsrikt, men en oklar och rentav odemokratisk grundlag kan försvåra och t.o.m. förhindra invånarna i en stat att känna sig rättvist behandlade.

Vi bör alltså skilja på å ena sidan innehållet och å andra sidan maktbefogenheter och förfarande. Grundlagens uppgift är att så klart som möjligt reglera dessa sistnämnda.

Tyvärr är det svårt att i grundlagen garantera alla invånare t.ex. rätt till lycka eller kärlek. Det vi däremot kan garantera är att vi inte hindrar varandras lycka eller kärlek genom att förbjuda den. De rättigheter vi garanteras ger oss möjligheter att själva vara aktiva individer utan att behöva vara rädda för att bli straffade för våra åsikter och uttalanden. Det är viktigt att minnas att jag inte kan ha några grundrättigheter eller mänskliga rättigheter utan att också du har de samma.

Arvoisa puhemies! Kun tämä perustuslaki toiveidemme mukaisesti nyt hyväksytään täällä salissa, ei urakka kuitenkaan ole valmis. Edessä on vielä perusteellinen tiedottaminen ja kouluttaminen. Lakeja soveltavat viranomaisemme tulee

kouluttaa huolellisesti, jotta lain tulkinnassa ei tulisi virheitä. Erityisasemassa ovat sosiaali- ja veroviranomaiset unohtamatta tietenkään tuomari- ja asianajajakuntaa.

Kansalaisille tulee luonnollisesti järjestää erillinen tiedotuskampanja uudesta perustuslaista. Sen yhteydessä perustuslaki tulisi jakaa jokaisen suomalaisen ja Suomessa asuvan luettavaksi, jotta me kaikki tietäisimme millaisessa maassa elämme ja vaikutamme. Muun muassa tämän takia valtiovallalla on tässä yhteydessä oiva tilaisuus osoittaa kansalaisille, että lakitekstiä voi ymmärtää myös ilman lainopillista koulutusta.

Kuten viime valtiopäivien myös nykyisten vihreä eduskuntaryhmä on pääosin tyytyväinen uuteen perustuslakiin. Olemme iloisia, että uuden vuosituhannen myötä uusi perustuslakimme astuu voimaan.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Esitys Suomen perustuslaiksi sai viime helmikuussa lähes koko eduskunnan kannatuksen. Tämä yksimielisyys on hyvä ja maailmassa lähes ainutlaatuista, mutta se sallii myös joidenkin reuamerkintöjen tekemisen asian käsittelyyn. Samalla kun hallituksen esityksenä, valiokunnan kantana ja viime kädessä suuren salin päätöksenä on saatu aikaan hyvä ja asiallinen esitys hallitsemisen muodoista eli perustuslaistamme, on hetki mietittävä myös perustuslakiemme perustuksia.

Arvoisa puhemies! Viime valtiopäivillä lepäämään jätetty esitys kattaa niin kaikki politiikan toimijat kuin heidän pysyvät ja osittain muuttuneetkin roolinsa tämän hetken Suomessa, Euroopassa ja maailmassa. Miten tarkoin on pystytty huomioimaan tulossa olevat joustavuuden tarpeet, se jää nähtäväksi. Tähän asti voimassa olleita perustuslakejammehan on voitu kehua aikaansa sopeutuviksi iästään huolimatta.

Uusi hallitusmuotomme eli komeasti "Suomen perustuslaki" lähtee liberalistisen valtioihanteen ja kansanvaltaan perustuvan hallintotavan perinteestä. Toisaalta elävässä elämässä näissä asioissa ollaan aivan hetkessä todellisten ongelmien edessä, kun puhutaan kansalaisten vapaudesta suhteessa valtioon. Liberalismihan oli alkuperäiseltä luonteeltaan vapautta valtiosta. Voikohan tämä todellisuudessa toteutua elämässä, jossa ihmiset ovat entistä riippuvaisempia valtion ja kunnan antamista palveluista ja tulonsiirroista eikä verotuksella käytännössä ole muu-

ta kuin poliittisen hyväksyttävyyden antama katto?

Siksi oikeampaa lienee mieltää perustuslakimme aidosti pohjoismaisen hyvinvointi-ihanteen pohjalta nousseeksi. Siinä elävät sulassa sovussa valtiovalta ja kansalainen sekä heidän oikeutensa ja velvollisuutensa. Kaikkia ongelmakohtia ei määritellä ja osa ongelmista jätetään tietoisestikin muille tasoille. Oikeastaan yllättävää kyllä, koko ratkaisumalli ei sisällä mitään erityistä uutta taloudelliseen tasa-arvoon tai omistamisen hajauttamiseen eli perinteisiin koviin tasa-arvokysymyksiin liittyvää pohdiskelua. Nämä näköalat ja ongelmat eivät kuitenkaan ole aivan vieraita maailmassa, jossa globalisaatio sekä kaiken kasvaminen ja keskittyminen muuttaa monia rakenteita kovaa vauhtia.

Arvoisa puhemies! Demokratiakäsitys, jossa korostuu yksilön vapaus valtiovallan kohtuuttomasta kahlinnasta, perustuu suurelta osin kristilliseen perinteeseen. Yksilöä ja hänen omaatuntoaan ei pidä pakolla hallita. Samoin koko perusoikeuksien luettelo henkii samaa arvomaailmaa, jos ymmärretään ja ajatellaan, että itse asiassa jokaisen oikeus on kääntäen myös jokaisen velvollisuus.

Lakiehdotus korostaa ihmisten perusoikeuksia, mutta näitä perusoikeuksia määritellään liikaakin suhteessa valtiovaltaan. Yksilön velvollisuudet suhteessa yksilöön jäävät käsittelemättä. Vaikka voidaan ajatella, kuten totesin, jokaisen oikeuden merkitsevän myös käännettyä velvollisuutta, voi kysyä myös sitä, pitäisikö sittenkin käsitellä myös kansalaisten perusvelvollisuuksia. Niitähän sivutaan jo viime uudistuskierroksella käsitellyissä perusoikeuspykälissä lähinnä vain suhteessa luontoon.

Jokaisella on oikeus elämään -pykälä jättää avoimeksi, ketä sanalla "jokainen" tarkoitetaan. Käytännössä lainsäädännöllä on tehty tulkinta ja menty tämän periaatteen ohi. Suomeen tarvittaisiin erillinen elämänsuojelua koskeva laki. Tämä vaatukumme tulee entistäkin ajankohtaisemmaksi, kun jo vaikuttavan suuren asian eli väestöpyramidimme vinoutumisen lisäksi kysymykset kloonauksesta, eutanasiasta ja muista ihmisarvon kannalta keskeisistä asioista nousevat yhä enemmän eteen.

Arvoisa rouva puhemies! Esitys sisältää varsin paljon muutoksia eduskunnan sisäisiin työtapoihin ja niiden sääntelyn helpottamista. Asioiden käsittelyssä täysistunnossa on perusteltua siirtyä kahden käsittelyn järjestelmään. Jatkossa tulee kuitenkin entistä tarkemmin kiinnittää

huomiota siihen, ettei kahden käsittelyn järjestelmä johda hätköityihin päätöksiin. On huolehdittava siitä, että ensimmäisen ja toisen käsittelyn välillä on riittävästi aikaa, jotta kaikki edustajat ehtivät huolellisesti valmistautua asiassa tehtyihin esityksiin. Pidämme tärkeänä, että eduskunnan uusi työjärjestys valmistellaan pian ja perusteellisesti lopulliseen esityskuntoon. Sen sisällössä lyödään kiinni paljon sellaisia yksityiskohtia, jotka syvästi vaikuttavat työhömmme tässä talossa.

Vähintään 12 ja korkeintaan 18 vaalipiiriä eduskuntavaaleissa määrittelevät demokratian toteutumisen rajoja. Kun laissa ei ole alarajaa vaalipiirin koolle, tämä mahdollistaa liian pienien vaalipiirien muotoutumisen muun muassa muuttoliikkeen myötä, mikä ei ole hyvä vaihtoehto. Valiokunta liitti asiaan viime vaalikaudella ponnien, jossa, aivan oikein, vaaditaan suhteellisuuden parempaa toteutumista vaaleissa. Tätä kannatamme lämpimästi. On mielenkiintoista katsoa, minkä vaihtoehdon hallitus valitsee. Toivomme asiassa laajahkoa parlamentaarista valmistelua.

Alun perin, yli vuosi sitten, valtioneuvoston muodostamisessa esitettiin siirtymistä parlamentaarisempaan suuntaan tähän asti vallinneesta varsin presidenttivetoisesta asetelmasta. Totesimme jo silloin, että mielestämme tarvittaisiin esitettyä selkeämpi vaihtoehto eli puhdas parlamentaarinen linjaus valtioneuvoston nimittämisessä. Silloin siis koko valintaprosessi olisi keskeisesti eduskunnalla. Presidentti olisi kuitenkin kansakunnan poliittinen reservi, mikäli järjestelmä pääministerivalinnassa ei toimi.

Tämä kaikki toteutettiin vakavan ja avoimen pohdinnan jälkeen viime eduskunnan perustuslakivaliokunnassa. Nyt jälkeinpäin ei kukaan ole asettanut tätä ratkaisua kyseenalaiseksi tai ainakin hyvin harva. Noudatettiinko 99 keväällä jo tätä periaatetta, on hieman kiistanalainen kysymys. Koska edellisen hallituksen jatkolla oli ainakin istuvan hallituksen piirissä vahva poliittinen tilaus, oli presidentin rooli ehkä tavanomaistakin suppeampi. Todellinen testi eduskuntavetoisen ja presidenttivetoisen järjestelmän välillä olisi käyty silloin, jos uuden eduskunnan suurin puolue olisi noussut entisestä oppositios-ta.

Vielä tätäkin olennaisempi kysymys demokratian kannalta on se, toteutetaanko meillä demokratiaa yksilöiden vai ryhmien kautta. Toinen vaihtoehto, suurissa linjoissa meillä toteutettukin, on sellainen parlamentarismi, jossa hallituk-

sen tulee nauttia nimenomaan eduskuntaryhmien luottamusta. Toinen vaihtoehto, perustuslakeihimme itse asiassa kirjoitettu malli, on se, jossa yksittäiset kansanedustajat vapaasti reagoivat hallituksen esityksiin niitä hylätien, hyväksyen tai muuttaen. Viime mainittu vaihtoehto ei tuntuisi kansalaisyhteiskunnan kannalta aivan huonolta.

Arvoisa rouva puhemies! Parlamentaarisen katteen ulottaminen ulkopoliittikan hoitamiseen on merkittävä muutos perustuslakiin. Tosiasiallisesti tämä merkitsee vain nykyisen vakiintuneen käytännön kirjaamista perustuslakiin. Sana-muoto "Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa" pitää sisällään keskeiset ulkopoliittiset toimijat, joiden kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä tulee näkyä uudessa perustuslaissa, tuleehan eduskunta mukaan vastuunkantoon päättäessään eri tilanteissa hallituksen nauttimasta luottamuksesta ja tietenkin käsitellessään budjettia ja lainsäädäntöä myös näillä alueilla.

Jatkossa merkittävää on se, miten kansainvälisten suhteiden eri osa-alueet hoidetaan. Meillähän on presidentin yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa johtama EU:n ulkopuolinen ulkopoliittikka sekä presidentin johtamaa toisen pilarin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa Euroopan unionin jäsenmaiden kesken. Myös pääministerin johtamalla EU:n yleisellä toiminnalla on luonnollisesti paljon kansainvälisten suhteiden piirteitä. Näissä kysymyksissä jos missä voidaan todella puhua veteen piirretyistä viivoista, eivätkä yksityiskohdat jatkossa välttämättä jää ilman lisätarkastelua edes valtiosäännön osalta.

EU-jäsenyyttä ei mainita perustuslain ensimmäisessä luvussa, mikä on hyvä asia. Perustuslakiin tuotu maininta EU-jäsenyydestä voisi lisätä paineita hyväksyä jatkossa erilaisia asioita, jopa EU:n syventymiseen liittyviä päätöksiä, yksinkertaisella enemmistöllä. Tähän asti virallinen linja on ollut puhua ja ratkaista asiat kahden kolmasosan enemmistöllä kansainvälisinä sopimuksina tai samalla enemmistöllä niihin tehtävinä merkittävänä muutoksina.

Jonkin verran esitettiin vaatimusta EU:n mainitsemisesta perustuslain alkuluvuissa. Tämän toteuttaminen olisi voinut merkitä houkutus-jälkikäteen uudelleentulkita sitä periaatetta, jolla Suomi kansanäänestyksen ja eduskunnan äänestysten jälkeen liittyi Euroopan unioniin. Nythän jäsenyys on hyväksytty kansainvälisenä sopimuksena poikkeuslakimenettelyssä. Se on eri

asia, kuin että asia olisi kirjoitettu suoraan perustuslakeihin.

Demokratian kannalta vähäarvoinen uudistus ei olisi siirtyminen sitovan kansanäänestyksen käyttöön. Tämä vaihtoehto voitaisiin jatkossa tutkia vakavammin eräänä mahdollisuutena. Kansanäänestyksellä voisi eräissä tapauksissa eduskunnan päätöksen jälkeen sitovasti hyväksyä tai hylätä eduskunnan alustavan päätöksen.

Sotilaskäskyasiat saivat paljon huomiota. Tasavallan presidentin sotilaskäskyasioita koskevan päätöksenteon parlamentaaristen piirteiden vahvistaminen toteutettiin mietintövaiheessa. Siitä tuskin seuraa käytännössä ongelmia sen enempää kuin tuomarien nimitysprosessin valmistelun pienistä muutoksistakaan.

Arvoisa puhemies! Perusteluissa selvennettiin sitä, että poikkeuslakien poikkeuksien tulee olla todella rajattuja. Jatkossa koko poikkeuslakiperinne tulee mielenkiintoiseen valoon muun muassa silloin, kun joudutaan miettimään mahdollisia taloudellisia muutoksia lähellä perusoikeuksia liikkuviin etuihin.

Jatkossa on tärkeää, että Euroopan yhdentymistä mahdollisesti vauhdittavat ja unionin luonnetta huomattavasti muuttavat ratkaisut ovat aidosti kansalaisten käsittelemiä. Sen testaamiseksi saattaa kansanäänestysmenettely myös tulevaisuudessa olla perusteltu ratkaisu.

On pohdittu sitä, minkälaisia sisältöä koskevia rajoja pitäisi asettaa supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä säädettävälle laeille. Aivan oikein, sillä ennalleen jätetty nykyinen kaksinaisuus ei ole hyvä asia. Onhan käytännössä helppompaa muuttaa suuria asioita kuin pieniä, jos suuret asiat osataan kytkeä tai ne vahingossa kytkeytyvät joihinkin valtiosopimuksiin.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä ehdotus kirkkolain kohdalta on hyväksyttävässä muodossa. Kirkon itsehallinnolla on suomalaisessa yhteiskunnassa historiallisena traditiona merkittäviä arvoja, jotka säilyvät. Evankelis-luterilaisen kirkon rinnalla olisi perustuslaissa voitu mainita toinenkin perinteinen kansankirkkomme, ortodoksinen kirkko. Itsehallinto ja kansalaisyhteiskunta moninaisuudessaan, mukaan lukien kristilliset yhteisöt, eivät riittävän hyvin tule esiin. Toiveistaan huolimatta muut uskonnolliset yhdyskunnat eivät saaneet periaatteellista mainintaa asemastaan.

Sinänsä yksityisen kansalaisen ja kansalaisyhteiskunnan nostaminen valtiosäätämisen perusteita koskeviin pykäliin vastaa kristillisen liiton käsitystä pohjoismaisesta yhteiskunnasta, jossa

vapaalla kansalaisyhteiskunnalla ja itsehallinnolla on vankat historialliset juuret. Kunnan, kirkon, Ahvenanmaan ja yliopiston itsehallinnon erityisluonne olisi selkeämmin luettavissa uudesta perustuslaista, jos ne olisi kirjoitettu perustuslakiin omaksi luvukseksi.

Arvoisa rouva puhemies! Suuri uudistus on valmistumassa. Sen tekniikkaan olemme tyytyväisiä. Muuttuvassa maailmassa pääkysymys on se, millä perustalla perustuslakimme elää eli mitkä ovat kansakuntamme henkiset juuret. Hallituksen esitys ja tämä lopullinen työ ei taitavuudessaankaan tavoita ihmiselämän tuskaa eikä elämänarvojen perustaa. Se on enemmänkin valankäytön tekniikan ohjausväline, ja sellaisena sen olemme valmiit näkemään ja hyväksymään.

Hienosäädöt asian eri käsittelyvaiheissa olivat tärkeitä, ja näissä kysymyksissä saatu yhteisymmärrys on erittäin myönteinen asia. Miellyttävää oli myös se avoin ja vapaa keskustelu, jota näiden tavoitteiden saavuttamiseksi käytiin.

Suomessa me nautimme monia kristinuskon hyviä hedelmiä sekä maallisen että hengellisen regimentin eli hallintovallan puolelta. Nämä näkökohdat monelta osin peilautuvat myös perustuslaissamme, ja olemme siitä tyytyväisiä.

Jatkossa kuitenkin kansalaisyhteiskunta Suomi kysyy entistä useammin, mikä on se arvopeusta, jolla todelliset ristiriidat käsitellään silloin, kun jaettavana on entistä vähemmän ja taakkaa on kannettava nykyistäkin enemmän. Löydämmekö silloin uusia muutostarpeita perustuslaistamme? Niihinkin on oltava valmius, eikä uusia kysymyksiä saa muumioida tai vähätellä.

Arvoisa rouva puhemies! Suomen kristillisen liiton eduskuntaryhmä kannattaa uudistuksen hyväksymistä.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset ovat olleet periaatteellisesti tukemassa 1970-luvulta saakka vireillä ollutta Suomen Hallitusmuodon muutoshanketta, sillä nykyisin voimassa oleva, lukuisia kertoja erillisillä yksittäismuutoksilla rukkailtu laki on kieltämättä vanhentunut. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö se olisi vielä vuosia käyttökelpoinen, jos parempaa lakia ei olisi olemassa.

Tuimme myös perustuslaki 2000 -komiteassa sen luonnosta uudeksi laiksi, vaikka esitimmekin siihen muutamia korjauksia. Osa niistä huomioitiinkin komitean lopullisessa esityksessä, ja siksi perussuomalaisten eduskuntaryhmä olikin suhteellisen tyytyväinen hallituksen viime vuoden alussa esittämään esitykseen Suomen hallitus-

muodoksi. Toki siinäkin oli vielä muutamia puutteita, kuten 10. helmikuuta pitämässään ryhmäpuheenvuorossa totesin, mutta kokonaisuutena esitys oli hyväksyttävissä.

Perustuslakivaliokunnan vuoden kestäneessä käsittelyssä hallituksen esitys Suomen hallitusmuodoksi oli muuttunut Suomen perustuslaiksi. Se oli vielä hyvä ja kannatettava muutos. Muilta osin valiokunnan tekemät muutokset olivatkin sitten mielestämme selviä heikennyksiä verrattuna alkuperäiseen, komiteamietintöön perustuneeseen hallituksen esitykseen.

Pahin näistä viilauksista koskee presidentin valtaoikeuksia ja hänen rooliaan vaalien jälkeisessä hallituksen muodostamisprosessissa. Suuren puolueiden tahdon mukaisesti tasavallan presidentille jätetään vain seremoniallinen tehtävä lausua avaussanat kähmintäprosessille ja sen päätyttyä juhlallisesti julkistaa lopputulos. Presidentin ohjaavaa, hallitusneuvotteluja kurissapitävää panosta ei enää uuden lain mukaan tarvita eikä se ole enää mahdollistakaan. Valta on kaappattu puoluejohtajien, puoluetuimistojen sekä eduskuntaryhmien johdon käsiin.

Oireellista ja varsin kuvaavaa tälle asenteelle presidentti-instituutioon oli suurimman puolueen, sosialidemokraattien, eduskuntaryhmän taannoisen puheenjohtajan, nykyisen ministeri Tuomiojan lausunto, jossa hän totesi tasavallan presidentin roolin tulevaisuudessa olevan maatalousnäyttelyjen avaajan tehtävä. Jäin tuolloin miettimään sitä, väheksyykö ministeri Tuomioja todella maan korkeimman tehtävän haltijaa näin voimakkaasti vai onko niin, että SDP pyrkiikin ihmetystä herättäneellä, istuvan presidentin ohittaneella presidenttiehdokaskuviollaan siihen, että seuraava presidentti olisikin keskustalainen ja sopisi täten hyvin SDP:n halveksimien maatalousnäyttelyjen vetonaulaksi.

Pidän sosialidemokraattien omaksumaa politiikkaa omituisena, kun koko EU:n ja YK:n sekä suurvaltojen arvostaman, eurooppalaisessa rauhansuhteissa vastuutehtävän saaneen tasavallan presidentti Ahtisaaren olisi puolueen mielestä pitänyt alistua jäsenyyssäänestyssimputukseen tärkeän kansainvälisen tehtävänsä ohella. Kun nyt tiedämme viime viikkoina tapahtuneet kiviä SDP:n sisällä, on helpompi ymmärtää myös perustuslakivaliokunnan omaksumaa ja eduskunnassa ennen vaaleja sisältönsä puolesta hyväksyttyä muotoilua uudeksi perustuslaiksi.

Perussuomalaiset pitävät edelleen kiinni siitä, että tasavallan presidentillä tulee olla johtava rooli vaalien jälkeisissä hallitusneuvotteluissa

puoluepoliittisen kähminän ja kansan vaaleissa ilmaiseman tahdon ohittamisen ehkäisemiseksi.

Arvoisa puhemies! Toinen suuri asiakokonaisuus, johon puutuin käsittelyssä olevan lain lähe-tekeskustelussa viime vuoden helmikuussa, on laillisuusvalvonnan merkittävä tehostaminen ja kansalaisten uskon palauttaminen suomalaiseen oikeuslaitokseen. Esitin tuolloin evästyksiksi perustuslakivaliokunnalle sitä, että tehtävänsä hoidossa tehottomiksi havaitut Oikeuskanslerinvirasto ja Eduskunnan oikeusasiamiehen toimisto yhdistettäisiin yhdeksi eduskunnan alaisuudessa toimivaksi Kansalaisoikeusvirastoksi.

Nykyisten laillisuusvalvontaelinten työ on ollut kallista ja tehotonta johtuen koko yhteiskuntaa ja osin oikeuslaitostammekin vaivaavasta hyvä veli -ketjusta, jossa toinen virkamies ei toista virkamiestä moiti, vaikka selvää aihetta siihen olisikin. Tämän laillisuutta ja kansanvaltaa varjostavan ketjun seurauksena sekä Oikeuskanslerinvirasto että Eduskunnan oikeusasiamiehen toimisto tehtailevat liukuhihnalta ei aiheuta mitään toimia -päätöksiään varustettuina perustelujen osalta lähes sanasta sanaan kantelujen kohteina olleiden virkamiesten vastinetekstien sanamuodoilla. Mitä ihmettä tällaisilla oikeusturvan hukkaputkilla on virkaa kansalaisten kannalta? Perussuomalaisen mielestä ei mitään, ja siksi uudessa perustuslaissa olisikin pitänyt tehdä täysremontti suomalaisessa laillisuusvalvonnassa.

Esittämämme uusi eduskunnan alainen Kansalaisoikeusvirasto pystyisi mielestämme huomattavasti paremmin takaamaan oikeusturvan ja laillisuuden tason Suomessa, mikäli sitä johtaisi määrääjäksi eduskunnan valitsema kansalaisoikeusasiamies ja sen kaikki tapauksia käsittelevät virkamiehet nimitettäisiin myös määrääjäksi tehtävänsä.

Lisäksi viraston toimivaltaan tulisi lisätä ainakin pankkien ja vakuutuslaitosten toimien valvonta, sillä esimerkiksi pankkikriisin yhteydessä tapahtuneet vääryydet ja kohtuottomuudet ovat edelleen korjaamatta, kun Rahoitustarkastus vain levittelee käsiään ja Oikeuskanslerinvirasto ja eduskunnan oikeusasiamies toteavat, etteivät kyseiset asiat heille kuulu. Vakuutuslaitosten taholta vääryyttä kohdanneet, asiantuntijalääkäreiden mielivallan kohteiksi joutuneet kansalaiset jäävät hekin usein vaille oikeutta, koska vakuutus-oikeus ei toimi kansalaisten edun, vaan yhtiöiden edun mukaisesti. Rikkaat voivat aina käydä oikeutta asioissaan ja monesti voittaakin, mutta tavallinen kansalainen joutuu tyytymään

herrojen päätöksiin mukisematta, sillä kenelläpä olisi varaa jopa satojentuhansien markkojen oikeuskuluihin, kun riskinä on vielä törmätä oikeuslaitokssessammekin osittain esiintyvään hyvä veli -ketjuun ja sen mukaisiin päätöksiin.

Arvoisa puhemies! Ei laissa eikä edes sen perusteluissa puututa tosiasiallisesti niihin muutoksiin, joita Euroopan unionin jäsenyys on tuonut Suomen täysivaltaisuuteen. Arvoisa puhemies! Tämä on minun oma kantani, joka poikkeaa täysin siitä, mitä esimerkiksi ed. Jääskeläinen kristillisen liiton ryhmäpuheenvuorossa esitti. Mielestäni on irvikuva se, että perustuslain 1 §:ssä todetaan: "Suomi on täysivaltainen tasavalta." Ei kai kukaan, joka tuntee Suomen ja EU:n lainsäädännön, voi todella uskoa näin olevan? On muistettava, että EU-asetukset eli EU-lait menevät yli kansallisesta lainsäädännöstämme, oli oma lakimme minkä sisältöinen tahansa. Siinä ei auta puhua perustuslain maininnasta Suomen täysivaltaisuudesta, vaikka 1 §:ssä todella sanotaan: "Suomi on täysivaltainen tasavalta." Mielestäni menneitä mikä menneitä! Tämä tosiasia olisi mielestäni ollut todettava asiallisesti uudessa perustuslaissa. Jos ei sitä haluta väkisin sinne pykälään muotoilla, olisi siitä saanut jotakin mielestäni perusteluissa ainakin mainita.

Samana suuntainen ristiriitatilanne on lain 3 §:ssä. Siinä todetaan, että lainsäädäntövaltaa käyttää Suomessa eduskunta. Näin varmasti on, mutta kuten olen edellä todennut, mitä merkitystä tämän kaltaisella maininnalla perustuslaissa käytännössä on, kun tosiasiaa eräiltä osin EU-lainsäädäntö kumoaa käytännössä kansallisen lainsäädännön? Eikö näin, ed. Itälä, ole?

Vastaavan suuntainen tilanne on tuomioistuinten riippumattomuuden osalta, sillä monissa asioissa EY-tuomioistuimen antamat pyydetty ennakkoratkaisut sitovat jäsenmaiden tuomioistuinta. Minkä takia lain pykälässä ja myöskin perusteluissa puhutaan kuitenkin vain riippumattomista tuomioistumista, hämähäksen vai toutuden salaamisenko takia?

Arvoisa puhemies! Eduskunta on nyt käsittelemässä historiallista päätöstä. Vuosikymmenten hanke Suomen hallitusmuodon eli perustuslakiemme uudistamiseksi on viimeisessä ja ratkaisevassa uuden, vaalienjälkeisen eduskunnan käsittelyssä. Tietysti tunnen suurta tyydytystä voivessani olla mukana tässä istunnossa ja päättämässä asiasta. Valitettavasti iloani varjostavat edellä esiin ottamani perustuslakivaliokunnan hallituksen esitykseen tekemät muutokset sekä

haluttomuus parantaa kansalaisten oikeusturvaa ja suomalaisen laillisuusvalvonnan tämänhetkistä tilaa.

Nämä ovat molemmat niin suuria ja perussuomalaisille tärkeitä kysymyksiä, etten valitettavasti voi olla tukemassa lepäämässä olevan ehdotuksen Suomen perustuslaiksi hyväksymistä ja käyttöön ottamista 1.3.2000. Katson, että laki tulisi nyt hylätä ja palauttaa se uudelleen komitean käsittelyyn, jossa esiin tulleita puutteita voitaisiin korjata ja tuoda laki sen jälkeen uudelleen eduskunnan käsittelyyn vaikkapa ensi vuoden kevätsession alkuun. Kuten alussa totesin, vaikka nykyinen hallitusmuotomme on vanhentunut, on se silti käyttökelpoinen ja sen turvin voimme vielä tuki elää jonkin aikaa eteenpäinkin. Turha on kiireessä hyväksyä perustuslakia, jossa on vielä vakavia puutteita ja virheitä.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan, että käsittelyssä olevat lepäämässä olevat ehdotukset Suomen perustuslaiksi ja laiksi Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä hylätään.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Eduskunnan takapenkiltä hieman jatkoa kritiikille, jotta tämä petollinen yksimielisyys saa ehkä hieman säröjä ja väreilyä. Historiantutkijat varmaan aikanaan päättelevät, onko tämä eduskunnan suuri arvovaltainen enemmistö ollut oikeassa vai onko kenties asioita takapenkiltä nähty paremmin. On myös tietysti todettava, että sinänsä perustuslakien uudistamisen valmistelutyötä vastaan prosessina ei varmaan ole mitään syytä esittää minkäänlaista arvostelua. Arvostelunaihetta ehkä on nimenomaan sisällön osalta ja sisällön eräitä yksityiskohtia kohtaan ja ennen kaikkea sitten sitä kohtaan, onko nyt oikea hetki ylipäänsä tehdä uutta perustuslakia. Se on ehkä oman kritiikini suurin lähtökohta tai oikeastaan ainoa syy, minkä takia olen kaikissa vaiheissa edellisenkin eduskunnan aikana ollut sitä mieltä, että nyt ei ole oikea aika uudistaa perustuslakeja.

Suomalainen yhteiskuntahan elää murrosaikaa. Perustuslait ovat puolestaan pysyviä ja pysyviksi tarkoitettuja. Murros aika ei ole paras aika ryhtyä tekemään jotain pysyvää. Siinä mielessä perustuslakiuudistukselle ei ole nyt oikea hetki. Kun toisaalta ei ole myöskään mitään välttämätöntä pakkoa uudistaa perustuslakeja, sitä kyseenalaisemmaksi tulee se, että nyt välttämättä täytyy tehdä tämä suuri ja historiallinen perustuslakiuudistus. Meidän vanha stålbergilainen,

nykyisin voimassa oleva perustuslakimme on toiminut varmasti edustajien ja kansalaisten suuren enemmistön ja omasta mielestäni erinomaisen hyvin koko tämän tasavallan hyvin lyhyen historian ajan. Mehän olemme hyvin nuori kansakunta.

Paras hetki säätää tätä, kuten nimikin jo sanoo, perustavaa lainsäädäntöä on todella silloin, kun ajat ovat mahdollisimman vakaita ja yhteiskunnalliset muutokset pieniä. Silloin tulos on paras ja kaikkein parhaiten pystytään ottamaan huomioon ne asiat, jotka ovat niin pysyviä, jotta ne täytyy perustuslailla suojata. Murrosaikoina ja muuttuvassa tilanteessa liian helposti päivänpoliittiset pyrkimykset ja erilaiset muutovirtaukset vaikuttavat perustuslakien sisältöön.

Monissa maissa perustuslakeja ei ole koskaan muutettu. Ne ovat olleet jopa satoja vuosia voimassa. Kaikissa maissa niitä ei ole edes kirjoitettu. Se kuvaa ehkä perustuslakien syvyyttä ja tarkoitusta. Perustuslakien ei välttämättä tarvitse olla hyvin laaja lakikokoelma, niin kuin tämä meidän uusi perustuslakimme, vaan se voi olla sellainen kokonaisuus kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Englannissa.

Itselleni on tullut kysymys, mikä on se suuri ajatus, minkä takia perustuslakiuudistukseen on ryhdytty, minkä takia juuri nyt tai ylipäänsä perustuslakia täytyy muuttaa. Sitä ei ole tässä keskustelussa esitetty, ei kerrottu, minkä takia. Vainko sen takia, että voimme sanoa, että olemme taas jotain tehneet? Tämähän seikka puhuu sen puolesta, että tämä työ olisi saanut jäädä odottamaan suotuisampia aikoja.

Ne syyt, joita perustuslakiuudistuksen taustaksi on esitetty, eivät minusta sisällä mitään suurta ideaa tai sellaista ajatusta, jonka voisin itse hyväksyä sellaiseksi seikaksi, jonka takia perustuslakeja on nyt välttämätöntä uudistaa. Tämän sanon sen takia, että perustuslakien pysyvyys on arvo sinänsä.

Perustuslakiuudistus on olevaisen nykyhetken kirjaamista ja päivänpoliittista viilailua, juuri sitä, mitä perustuslakiin ei saisi laittaa. Tietenkin perustuslaissa on säilynyt paljon sitä hyvää, mitä vanha perustuslaki sisältää. Pääosinhan järjestelmä on säilynyt entisellään. Minun arvosteluni ei tietenkään kohdistu niihin osiin perustuslakia, jotka ovat asiallisesti säilyneet muuttumattomina.

Tyypillisesti muodikkaana päivänpoliittisena kysymyksenä on käyty väittelyä ja keskustelua presidentin ja pääministerin valtasuhteesta. Keskustelu niissä mittapuutteissa, mitä on käyty, on

hyvin kaukana todellisesta perustuslakikysymyksestä. Myöskään tämän keskustelun aikana nämä periaatteet ja periaatteelliset näkökohdat eivät ole saaneet riittävästi painoa, vaan niihin on selkeästi sotkettu henkilökysymyksiä, päivänpoliittisia kysymyksiä ja ennen kaikkea puoluepoliittisia tavoitteita. Nämä tavoitteet ovat sinänsä täysin hyväksyttäviä, mutta perustuslaki ja perustuslakiuudistus ei ole oikea väline näiden kysymysten ratkaisemiseen.

Toinen ehkä keskeinen asia perustuslakiuudistuksessa on perusoikeuskysymys. Tosin siltä osin tämä esitys ei tuo juurikaan mitään uutta, koska edellinen ja sitä edellinen eduskunta tekivät perusoikeusuudistuksessa perustyon. Neljä vuotta sitten täällä hyväksyttiin aika pitkälle meneviä perustuslain muutoksia tämän suhteen. Nyt ne on kirjattu tähän esitykseen samassa muodossa.

Sinänsä tavoite sosiaalisten ja muiden perusoikeuksien kirjaamisesta perustuslakiin on hyvä ja hyväksyttävä tarkoituksen kannalta, mutta käytäntö on osoittanut, että tämän tyyppinen sosiaalisten perusoikeuksien kirjaaminen, joka pisimmälle meni entisessä DDR:ssä, ei takaa todellisia perusoikeuksia, vaan on enemmänkin sellaista sananhelinää, joka antaa kansalaisille sellaisia odotuksia, joita yhteiskunta ei välttämättä täytä eikä pysty täyttämään, mikä vie sillä tavalla pohjaa koko perustuslain kunnioittamiselta. Nykyaikaisissa perustuslaeissa, sikäli kuin niitä eri valtioissa on uudistettu, onkin näin niin sanotusta sosiaalisten perusoikeuksien yksiselitteisestä kirjaamisesta kokonaan luovuttu.

Meillä perusoikeusuudistukset, kun ne vuonna 1995 edellinen eduskunta lopullisesti hyväksyi, ovat tietenkin aiheuttaneet paljon tulkintatyötä. Mutta tosiasiaa ne eivät ole voineet estää sitä, että kun valtiontaloudellisista syistä viime kaudella voimakkaasti leikattiin kansalaisten saamia sosiaalietuuksia, leikkaukset kohdistuivat nimenomaan kaikkein pienituloisimpiin, juuri niihin ryhmiin, joille perusoikeusuudistuksella ja perustuslain perusoikeusmääräyksillä oli tarkoitus tuoda suojaa. Siinä mielessä perusoikeuspykälät ovat jo osoittaneet tarpeettomuuttaan ja voimattomuuttaan.

En kuitenkaan kiistä, etteikö niillä jokin merkitys ole, mutta väitän, että samanlaisia päätöksiä, kenties vastuullisempia, olisi edellinen eduskunta säästöpäätöksissä tehnyt, jos näitä pykäläiä ei siellä olisi ollut. Ei tietenkään missään määrin ole perustuslain vika, että leikkaukset kohdistettiin epäoikeudenmukaisesti kaikkein pienituloi-

simpiin. Se taas johtui valtapoliittisista ja puoluepoliittisista syistä, ennen kaikkea siitä syystä, että yleisesti hyväosaisilla on aina voimakkaammat etujärjestöt ja suurempi poliittinen voima, ja silloin käytännön politiikassa tehdään hyvin helposti ratkaisuja siellä, missä vastustus on kaikkein vähäisintä.

Perusoikeuspykälillä on nimenomaan haettu ja varmasti haetaan sellaista suojaa, joka yleisinhimillisellä ja humanisella perusteella suojaisi tällaisilta toimilta niitä kansalaisia, jotka itse eivät tarpeeksi tehokkaasti pysty itseään puolustamaan.

Itse olen sitä mieltä, että sen, mitä perustuslakiin kirjaataan, pitäisi olla täysin uskottavaa. On vaarallista yhteiskunnalle, jos kansalaisten luottamus horjuu yleensä lainsäädäntöä kohtaan ja erityisesti jos kunnioitus perustuslakia kohtaan heikentyy. En myöskään pidä riittävänä syynä sitä, että perustuslakiuudistus on saanut todella erittäin suuren kannatuksen ja varmasti saa tämän viikon äänestyksessään. Se tietysti kertoo jotakin ja on myönteinen asia, mutta sen taakse ei pidä kätkeä sitä kritiikkiä, jota itsekin tässä olen harjoittanut.

Luulen ja tiedän, että kansalaisten keskuudessa yksimielisyys perustuslakiuudistuksesta ei ole niin suuri kuin eduskunnassa. Totta on myös se, mitä muun muassa ed. Leppänen sanoi, että perustuslakiuudistus ja -keskustelu ei ole herättänyt paljon mitään huomiota, ei vaalien allakaan juuri minkäänlaista keskustelua, vaikka itsekin sitä yritin viritellä.

Jokainen tiedämme, että kansaneläkkeen pohjaosista ja tämän tyyppisistä asioista keskusteltiin, ja vaikka nekin liittyvät perustuslakiin ja perusoikeuksiin, kansalaiset eivät kuitenkaan niitä tosiasiallisesti yhdistäneet eivätkä halunneet keskustelua ulottaa periaatteelliselle tasolle. Sitä vastaan tietysti, että eduskunta nyt perustuslakiuudistuksen hyväksyy vaalien jälkeisillä valtiopäivillä, ei tällaista kritiikkiä voida esittää, että kansa olisi halunnut tämän lain hylätä.

Perustuslakiesitys on myös hyvin pitkälle nykyisen kirjaamista, niin kuin täällä on sanottu, enkä sitäkään pidä riittävänä perusteena uuden perustuslain säätämiseen, koska todella se vanha stålbergilainen perustuslaki, joka on meillä voimassa, on kenties tosiasiallisesti nykyaikaisempi perustuslaki kuin se, jota nyt olemme käsittelemässä. Ennen kaikkea voi arvostella, että uudessa perustuslaissa on turhanaikaista sananhelinaa, sellaista kirjausta, jonka arvo vuosien kuluessa häviää ja joka heikentää koko perustus-

lain luonnetta, sellaista asiaa, joka on liian paljon tähän aikaan ja tähän päivään liittyvää eikä sellaista, joka kestää vuosikymmeniä, kenties vuosisatoja.

Konkreettisesti silloin, kun edellinen eduskunta käsitteli asiaa, toin joitakin yksityiskohtia, joita henkilökohtaisesti katson ja remonttiryhmä katsoo toisesta näkökulmasta kuin esitys. Eräs niistä oli vaalijärjestelmäuudistus, johon eräissä ryhmäpuheenvuoroissa on puututtu. Sekin kaipaa korjaamista, vaikka ei ole tämän yhteiskunnan läheskään tärkein kysymys, millä tavalla eduskunta valitaan.

Itse olen esittänyt, ja toistan sen lyhyesti nytkin, että minusta paras Suomen kansan edustusto saataisiin sillä tavalla, että maa jaettaisiin sataan vaalipiiriin ja jokaisesta valittaisiin yksi kansanedustaja. Silloin väistämättä jokainen alue saisi oman edustajan. Toisaalta sitten toiset sata edustajaa valittaisiin vaalipiiristä, jonka rajana olisi koko maa. Se tarkoittaisi myös, että jokainen mielipide, jokainen näkökohta ja jokainen vähemmistö, jolla on vähintään prosentin kannatus, saisi edustajan eduskuntaan. Nämä 200 kansanedustajaa olisivat täällä saman arvoisia. Luulen, että tällä tavalla niin maantieteelliset ja alueelliset näkökohdat kuin myös eri mielipidesuunnat ja erilaiset vähemmistöt, melko pienetkin, aina prosentin suuruisiin saakka, saisivat oman edustajansa tänne, missä Suomen kansan asioista päätetään.

Olen huomannut, että eräissä uudelleenmuotutuneissa valtiossa tämän tyyppisiä vaalijärjestelmiä on perustuslakiuudistuksessa otettukin käyttöön. En ole kuullut niistä mitään heikkoa. Tällaisia vaalisysteemejä on tietävästi eräissä entisissä sosialistisissa maissa uudelleen perustuslakeihin kirjoitettu.

Presidentin valtaoikeuksista vielä joku sana, vaikka ed. Vistbacka aika pitkälle puhui niitä samoja teemoja, joita itsekin olen aiemmin käsitellyt ja nyt toistan.

En kannata presidentin valtaoikeuksien kaventamista. Suomen kansa halusi sellaisen järjestelmän, jossa se itse pääsee suoraan valitsemaan presidenttiä, eikä kansa ole tähän päivään mennessä millään tavalla osoittanut, että kansan valitseman presidentin valtaoikeuksia pitäisi vähentää. Jos jotain muutostarpeita kansalaisten keskuudessa on, ne ovat täsmälleen päinvastaisia.

Itse kannatan henkilökohtaista johtajuutta sen takia, että vallankäyttöön sisältyy aina vastuu, joka tahdotaan unohtaa. Kollektiivinen val-

lankäyttö on sinänsä monessa mielessä hyvä. Kaikkein suurin ongelma siinä on se, että silloin ei tahdo vastuuta kukaan ottaa. Itse olen toiminut kymmeniä vuosia suurissa koneistoissa suurempana tai pienempänä rattaana, ja siellä on vannottu yhteisten etujen ja kollektiivisen vastuun nimiin. Olen huomannut, että kun tulee ikäviä asioita ja vastuun paikka, niin vastuunkantajia ei löydy. Toisaalta, jos päätöksiä tehtäessä tiedetään, ettei päätöksistä jouduta henkilökohtaiseen vastuuseen, ollaan valmiita tekemään liian kovia, liian epäinhimillisiä päätöksiä. Kyllä meistä ihmisistä jokainen terve yksilö, jos tietää, että päätöksistä joutuu vastuuseen, varmasti hyvin pitkään miettii, pystyykö vastuun moraalisesti kantamaan.

Sen takia kun johtajuuteen liittyy aina suuri vallankäyttö, varsinkin jos puhutaan tasavallan presidentistä, on tärkeää, että myös valtioelimillä ja valtionjohtajilla on henkilökohtainen vastuu. (Ed. Helle: Yksi johtaja ja mieli!) — En näe, että demokratiaa jollain tavalla palvelee se, että jos meillä on yksi johtaja, yksi tasavallan presidentti, niin kuin nykytilassa on, hyvin lähelle häntä nostettaisiin toinen johtaja, pääministeri. — En näe mitenkään, että jos yhden suuren ja vahvan johtajan tilalle otetaan kaksi vahvaa, se mitenkään demokratiaa lisäisi, tai jos otetaan kolmas tai neljäs.

Itse asiassa tietenkin voidaan ajatella, että meillä oli 1700-luvulla aatelisvallan aikana ehkä 50—100 vahvaa johtajaa, ja kyllähän historian valossa Ruotsi-Suomessa katsotaan sitä aikaa kaikkein huonoimmaksi ajaksi. Ehkä voi sanoa niin, että vielä se kansa yhden johtajan kestää ja elättää ja sietää, mutta jos isoja herroja tulee liian paljon, niin sitten se käy jo liian ankaraksi.

Kysymys on myös vastuusta. Hyvin helposti tietysti, jos on kaksi rinnakkaista johtajaa, tulee suurempiakin ongelmia kuin EU:n huippukouksen lautasäärä. Saattaa tulla todellisia ongelmia. Jos tulee kriisiaika, kuka sen vastuun ottaa, kuka tekee päätöksiä, kenen velvollisuus on toimia vai — kun yleensä ikävistä tilanteista on kysymys — odotetaanko, että toiset toimijat lähtevät liikkeelle.

En sinänsä ole esittänyt, että nykyisen perustuslain mukaisia presidentin valtaoikeuksia tarvitsisi lisätä. Tämä tasapaino, mikä tällä hetkellä on presidentin, hallituksen, pääministerin ja eduskunnan välillä, minusta on toimiva. Jos sitä ruvettaisiin siihenkin suuntaan muuttamaan, että presidentin valtaa lisättäisiin, niin siinäkin olisi varmasti omat riskinsä. Olisimme ol-

leet hyvin viisaita, jos olisimme vielä malttaneet katsoa tätä asiaa eteenpäin, varsinkin kun EU-jäsenyyden mukanaan tuomat kokemuksetkin ovat vain reilut neljä vuotta vanhoja. Jos pitempiaikainen EU-jäsenyys esimerkiksi viiden — kymmenen vuoden päästä olisi tuonut joitakin ongelmia, olisimme voineet palata presidentin valtaoikeuksiin suhteessa maan hallitukseen ja eduskuntaan, joka viime kädessä on hallituksen luottamuksen antaja.

En tiedä, mitkä ovat ne muut kuin päivänpoliittiset perusteet, jotka ovat niin kovasti aikaansaaneet tahtoa presidentin valtaan puuttumiseen ja tällaiseen aika pikkunäppärään sormeiluun, jonka suhteen voi esittää vakavia epäilyksiä, tuleeko esimerkiksi hallituksen muodostamisprosessi huomattavasti vaikeutumaan. Itse en näe, että Suomen historiassa sinänsä presidentin valta on kovinkaan paljon haitannut eduskunnan tahdon mukaisen hallituksen muodostamista. Joitakin esimerkkejä on, mutta toisaalta varmasti kokonaisuudessaan tässä suhteessa asiat ovat menneet hyvin ja voi pelätä, että tämä uusi järjestelmä kansalaisten kannalta aiheuttaa ehkä hankalampiakin tilanteita.

Myös perustuslakiuudistuksen yhteydessä on useita kertoja puhuttu parlamentarismista aivan sillä tavalla kuin kansanvalta ja parlamentarismi olisivat sama asia. Parlamentarismi eli se, että eduskunta, parlamentti, on kaiken vallan keskus, on yksi tärkeä periaate ja hyvin lähellähän meilläkin sitä ollaan, vaikka meillä enemmänkin on parlamentaarisen vallan ja presidenttijohtoisen vallan sekoitus. Kansanvaltaa tietysti voi olla muussakin muodossa kuin parlamentaarisessa muodossa ja jopa syvempää kansanvaltaa. Jos otamme käyttöön esimerkiksi kansanäänestykset ja jos otamme ne sitovassa muodossa, niin silloinhan se ennen kaikkea kaventaa parlamentaarista valtaa. Toisaalta myös kansan suoraan valitsema presidentti toimii suoran kansanvallan nojalla.

Tällä tarkoitan sanoa, että sinänsä se, että jotain muutosta perustellaan parlamentarismilla, ei tietenkään aiheuta sitä, ettei tätä muutosta vastaan voida esittää perusteltuja vastaväitteitä, koska ei ole riidattomasti Suomessa eikä historiassa missään hyväksytty, että meidän perustuslakimme tärkein periaate olisi parlamentarismin periaate. Sen sijaan lienee lähes yksimielisesti kansalaisten ja ainakin eduskunnan mielestä niin, että kansanvalta, demokratia, on suurin päämäärä ja parlamentarismi yksi muoto, jolla tätä kansanvaltaa toteutetaan.

Parlamentarismihan syntyi Englannissa vahvan ja itsevaltaisen kuninkaan vallan vastapainoksi. Meidän historiassamme ei, eikä varsinkaan tasavallan historiassa, sellaista ole. Siinä mielessä parlamentarismilla ei meillä ole kiistatonta lähtökohtaa eikä historiallista tarvetta muodostaa äärimmilleen viety eduskunnan valta, jotta perinnöllinen itsevaltiyas kuningas pysyisi kurissa. Meillä ei sellaisia ole ollut. Jossain määrin varmasti englantilainen parlamentarismi, joka on hyvin laajasti länsimaihin levinnyt, enemmän tai vähemmän huonosti sopii muihin kuin Englantiin ja ehkä Englannin entisiin siirtomaihin.

Itse siis näen suurimmat puutteet tässä perustuslakiuudistuksessa siinä, että presidentin ja pääministerin keskinäisiä valtaoikeuksia on sorneiltu pelkästään tai lähinnä hyvin lyhytnäköisillä poliittisilla ja vielä päivänpoliittisilla perusteilla.

Ed. Vistbacka edellä puhui perusteellisesti myös kansalaisten oikeusturvan tarpeesta. En tiedä, kumpi meistä ensimmäisenä on puhunut eduskunnan oikeusasiamiehen ja Oikeuskanslerinviraston sekä ehkä osittain joidenkin nykyisen Valtakunnansyyttäjänviraston tehtävien yhdistämisestä, mutta itse olen puhunut monissa yhteyksissä siitä eduskunnassa ja eduskunnan ulkopuolella. Sekin on sellainen asia, joka olisi pitänyt perustuslakiuudistuksessa huomioida. Tähän tarpeeseen olen itse herännyt siitä, että päivittäin äänestäjät ja muut kansalaiset ottavat yhteyttä asioissa, joissa samalla tavalla kuin ed. Vistbacka olen huomannut, että todellinen oikeusturva ei toteudu eikä asioita tutkita. Kansalaiset saavat kaavakkeen mukaisia vakiovastauksia, jotka eivät kansalaisia missään määrin saa uskomaan, että asiat ovat kunnossa. Tämän huomaaminen on tärkeää senkin takia, että vaikka kantelut oikeusvalvontaviranomaisille olisivatkin aiheettomia, eivät tällaiset kaavamaiset vastaukset edes saa tätä perille. Siinä mielessä tällainen Oikeusturvavirasto, tai mitä nimeä siitä käytetään, olisi varsin tarpeellinen.

Toinen yksityiskohta, joka on hyvin lähellä samaa päämäärää, on perustuslakituomioistuinten tarve. Meillähan sitä ei ole, vaikka useimmissa maissa sellainen on. Meillä perustuslakivaliokunta hoitaa osittain samoja tehtäviä, mutta perustuslakivaliokunta ei tietenkään ole mikään tuomioistuin eikä siinä mielessä tätä tarvetta läheskään täysin täyty, vaikka tekee hyvää työtä. Itsellänikin on ollut edellisellä kaudella ilo olla reilut kaksi vuotta perustuslakivaliokunnan jäse-

nenä. Tässä suhteessa kyllä monet syyt puoltaisivat erillisen perustuslakituomioistuinten perustamista. Tämä ajatushan saikin varsin paljon kannatusta tämän perustuslakiuudistuksen valmistelun alkuvaiheessa, mutta sitten on jäänyt unholaan syistä, jotka ainakaan kaikilta osiltaan eivät ole minulle selvinneet.

Lopuksi voisi todeta, että koko perustuslakiuudistus yleisilmeeltään on ehkä liian valtiokeskeinen ja jättää ihmiset ja ihmisyksilöt todellisuudessa sivuosaan. Toisaalta se myös on järjestelmäkeskeinen ja jättää jokaisen kansalaisen henkilökohtaisen vastuun ja velvollisuuden liian pienelle osalle. Myöskään perustuslaki ei ole siltä osin humaani, että se korostaisi jokaisen kansalaisen ja yksilön henkilökohtaista vastuuta, vaan enemmänkin rakentuu kollektiivisen vastuun varaan, joka ei välttämättä, kun vastuuta tarvittaisiin, toteudu.

Ed. Vistbacka puheenvuorossaan ehti tehdä hylkäysesityksen, ja kun hän sen teki, pyydän kannattaa hänen tekemäänsä hylkäysehdotusta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

Oikeusministeri K o s k i n e n : Herra puhemies! Ed. Kuisma käsitteli niin pitkään ja hartaasti valtakunnan ylimmän johdon järjestelyjä, että tuli jo kuva, että hän puhui omassa asiassaan.

Perustuslakiuudistuksessa ollaan loppusuoralla. Poliittisen järjestelmän, julkisen vallan käytön ja yksilön oikeusaseman perusteita koskevat valtiolliset perusratkaisut on tehty. Näiden ratkaisujen edellyttämät säännökset on koottu selkeäksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi yhteen yhtenäiseen perustuslakiin. Valtiosäännön uudistustyö on nyt siirtymässä uuden perustuslain toimeenpanon vaiheeseen.

Perustuslakiuudistuksella ei mullisteta Suomen valtiosääntöä, kuten useammassa puheenvuorossa on todettukin. Uudistuksen valmistelussa ja sen eduskuntakäsittelyssä on lähtökohtana pidetty sitä, ettei tarkoituksena ole muuttaa, kuluneen sanonnan mukaan, valtiosäännön perusteita, vaan pikemminkin korjata ja huoltaa valtiosääntöä sen nykyisistä perusteista lähtien.

Vaikka uudistus on rakennettu valtiosääntöperinteen jatkuvuuden varaan, sisältää uusi perustuslaki yksityiskohdissaan myös monia muutoksia. Uudistuksesta onkin syytä tiedottaa te-

hokkaasti. Samoin on huolehdittava koulutuksen järjestämisestä, jotta uuden perustuslain voimaantulo toteutuisi käytännössä mahdollisimman kitkattomasti. Eduskunnan puhemiesneuvosto onkin asettanut työryhmän selvittämään valtiosääntöuudistukseen liittyviä erilaisia tiedottamistarpeita ja laatimaan ehdotuksen tiedottamis- ja julkaisusuunnitelmaksi.

Perustuslaki on kansallisen oikeusjärjestyksen perusta ja kehys. Siten on selvää, että uuden perustuslain voimaantulon vuoksi on paitsi arvioitava nykyisin vallitsevia käytäntöjä joiltakin osin uudelleen myös tehtävä tarkistuksia muuhun lainsäädäntöön. Lainsäädännön tarkistamistarpeet johtuvat sekä perustuslain kirjaimen muutoksista että lainsäädäntöteknisistä syistä. Esimerkiksi uuden perustuslain säännökset lainsäädäntövallan siirtämisestä ja asetuksen antamisesta ulottavat vaikutuksensa kaikkeen lakia alemman asteiseen normintaan. Näiltä osin perustuslakiuudistuksen täytäntöön panemiseksi on epäilemättä vielä paljon tehtävää.

Valtiosääntöuudistuksesta vuoden 1998 valtiopäivillä antamassaan mietinnössä perustuslakivaliokunta edellytti, että hallitus arvioi ennen uuden perustuslain voimaantuloa säädettyjen poikkeuslakien tarpeellisuuden ja suhteen uuden perustuslain säännöksiin sekä ryhtyy tarvittaviin toimiin sääntelyn saattamiseksi näiltäkin osin uuden perustuslain vaatimuksia vastaavaksi. Valiokunnan kannanotto liittyi siihen, että poikkeuslakimenettelyyn tulee vastaisuudessa turvautua vain erityisen poikkeuksellisisa tapauksissa ja vain pakottavista syistä. Poikkeuslain on tällöin täytettävä uudessa perustuslaissa tarkoitetut ”rajatun poikkeuksen” vaatimukset.

Valiokunnan edellyttämän selvityksen tekeminen on verraten suuri työ, jolle on varattava riittävä aika. Tärkeää onkin ensi vaiheessa huolehtia uuden perustuslain voimaantulon edellyttämistä välttämättömistä lainsäädännön tarkistuksista.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti edellä mainitussa mietinnössään huomiota tehtävien tärkeysjärjestyksen todetessaan uuden perustuslain edellyttävän tarkistuksia valtioneuvostoa koskevaan lainsäädäntöön. Valiokunnan mielestä hallituksen tulee näiltä osin panna välttämättömiin lainsäädäntötarkistuksiin tähtäävän valmistelun lisäksi vireille valtioneuvostoa koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelu. Kokonaisuudistus on tässä yhteydessä ymmärrettävä pidemmän tähtäimen hankkeeksi ja välttämättömät tarkistukset sellaisiksi, joiden on tultava voi-

maan samaan aikaan uuden perustuslain kanssa. Välttämättömien lainsäädäntötarkistusten valmistelutyöt on tehtävä ripeästi siten, että tarvittavat esitykset voidaan antaa eduskunnan käsiteltäviksi kuluvien valtiopäivien sysistuntokaudella. Näitä tarkistuksia valmistellaan paraikaa sekä eduskunnan että valtioneuvoston piirissä.

Eduskunnan puhemiesneuvoston asettama työryhmä valmistelee ehdotusta uudeksi eduskunnan työjärjestykseksi. Eduskuntavetoisesti on pantu vireille myös hanke Valtiontalouden tarkastusviraston asemaa ja tehtäviä koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Tarkastusvirasto on järjestettävä uuden perustuslain edellyttämällä tavalla eduskunnan yhteyteen. Aikataulussahan on määrätty siirtymäaika, joka on sanottu Suomen perustuslain voimaantulon järjestelyistä annettavassa laissa.

Valtioneuvoston piirissä on vireillä useampia uuden perustuslain voimaantuloon liittyviä lainvalmisteluhankkeita.

Oikeusministeriön hallinnonalalla valmistellaan ensinnäkin valtakunnanoikeutta ja ministerivastuuasioiden käsittelyä koskevan muun lainsäädännön uudistamista; toiseksi säädösten julkaisemista koskevan lainsäädännön uudistamista; kolmanneksi valtioneuvoston oikeuskansleria ja Oikeuskanslerinvirastoa koskevan lainsäädännön uudistamista; sekä neljänneksi tuomarin nimitysmenettelyä koskevan lainsäädännön uudistamista. Näistä kaikista asioista on tarkoitus antaa esitykset eduskunnalle sysistuntokaudella tänä vuonna.

Perustuslakiuudistukseen osittain liittyen oikeusministeriö arvioi suhteellisuuden toteutumisesta eduskuntavaaleissa ja ryhtyy tarvittaessa valmistelemaan vaalilainsäädännön muutoksia. Vaalirahoituksen avoimuuden lisäämismahdollisuuksia taas selvittää vaalirahoituskomitea, jonka määräaika päättyy syyskuun lopussa.

Puolustusministeriön asettama työryhmä valmistelee uuden perustuslain edellyttämää lainsäädäntöä ministerin myötävaikutuksen liittämisestä tasavallan presidentin päätöksentekomenettelyyn sotilaskäskyasioissa. Työryhmän toimeksiannon mukaan päätöksentekojärjestelmän tulee mahdollistaa puolustusministerin läsnäolo Puolustusvoimain komentajan esitellessä sotilaskäskyasioita presidentin päätettäväksi ja puolustusministerin on voitava tarvittaessa saattaa sotilaskäskyasia tasavallan presidentin valtioneuvostossa ratkaistavaksi. Samoin on selvítettävä, mitä sotilaskäskyasioilla tarkoitetaan ja mitkä niistä ovat presidentille vietäviä.

Samassa yhteydessä on arvioitava puolustusneuvostoa koskevaa sääntelyä. Järkevältä tuntuisi, että puolustusneuvosto siirtyisi selkeämmin valtioneuvostokokonaisuuden osaksi. Työryhmän määräaika päättyy 30. syyskuuta 1999, ja hallituksen esitys asiasta on tarkoitus antaa eduskunnalle kuluvien valtiopäivien syysistuntokaudella.

Valtioneuvoston piirissä on vielä muitakin uuden perustuslain voimaantuloon liittyviä lainvalmistelu- ja selvityshankkeita.

Ulkoasiainministeriön asettama työryhmä selvittää uuden perustuslain vaikutuksia valtiosopimusten ja muiden kansainvälisten velvoitteiden hyväksymis-, irtisanomis- ja voimaansaattamiskäytäntöihin. Uuden perustuslain voimaantuloon liittyy myös ulkoasiainministeriössä viireillä oleva hanke ulkoasiainhallintolain ja -asetuksen muuttamiseksi. Tuossa työssä täytyy konkretisoida se, miten ulkopoliittikkaa johdetaan yhteistoiminnassa presidentin ja valtioneuvoston kesken. Perustuslain voimaantulon johdosta välttämättömiä tarkistuksia valtioneuvostoa koskevaan lainsäädäntöön valmistellaan virkatyönä Valtioneuvoston kansliassa.

Eduskunta on tekemässä Suomen historiassa ainutlaatuista päätöstä uudesta yhtenäisestä perustuslaista. Tärkeysjärjestyksessä kyseessä on ehkä kolmanneksi merkittävin perustuslakihanke Suomessa. Nimittäin tärkeydeltään kyllä merkittävämmäksi jäävät suuri eduskuntauudistus vuonna 1906 eli autonomian aikana ja Ståhlbergin perustuslaki 1919. Erotuksena näihin on myös se, että tällä kertaa ei perustuslain muutosta siivitä mikään voimakas ja vahva kansanliike, niin kuin silloin, kun Suomeen luotiin demokratiaa. Mutta toisaalta tämän keskustelun pituus ja intensiivisyys kyllä hakee vertaistaan. Tätä asiaa on käsitelty neljännesvuosisata, ja sen aikana ovat lukuisat ja lukemattomat yhteiskunnalliset tahot kehittäneet ajatuksia uudesta perustuslaista, ja nyt sitten tämän monivaiheisen uudistusprosessin tuloksena Suomi siirtyy uudelle vuosisadalle ja -tuhannelle ehkäpä Euroopan moderneimman perustuslain turvin.

Uudistuksen saattaminen tähän vaiheeseen on vaatinut mittavan ja asiallisesti tosiaan vuosikymmeniä kestäneen työn. On varmasti aiheellista korostaa eduskunnan edessä olevan päätöksen historiallista merkitystä ja antaa tunnustus tehdyille työlle. Samalla on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että uudistuksen täytäntöönpanemiseksi on paljon vielä tehtävä.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaisin ed. Vistbackan puheenvuoroon. Siinä oli montakin asiaa, mutta erityisesti hän kävi läpi koko valmisteluprosessia ja otti esimerkiksi tämän päivän henkilöitä ja tämän päivän tilanteen. Valiokunta tietoisesti teki ratkaisun, että tämän päivän henkilöihin ja tämän päivän tilanteisiin tätä ei sidota, vaan tässä tehdään vuosiksi ja vuosikymmeneksi valtiosääntöä, ja tässä valiokunta hyvin onnistui. Siinä on selkeästi erilainen näkemys sen takia ed. Vistbackan näkemykseen.

Sitten hän totesi, ettei pitäisi tällaisella kiireellä tehdä, että tämä pitäisi pistää uuteen valmisteluun. Tämä on aloitettu vuonna 1970, 30 vuotta on tätä tehty. Jos tämä on kova kiire, niin tietysti tätä tehdään varmaankin sitten itse kunkin eläkeikään asti ja vähän sen ylikin.

Sitten olin ehkä, miten sen nyt lausuisi kauniisti tai lievästi, järkyttynyt ed. Vistbackan käsityksestä siitä, mitä parlamentarismi on. Toteaisin hänelle vain, että kyllä tämä parlamentarismi, johon tässä pyritään, kestää ja sietää ja jopa arvostaa paremmin tammöisiä mielipiteitä, joita ed. Vistbackallakin on, kuin se hänen kannattamansa yksinvaltainen järjestelmä, jota hän täällä esitti.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täällä on todella ollut kaksi puheenvuoroa, joissa on kaivattu kovasti vahvaa johtajaa, joka pitäisi eduskunnan kurissa. Puheenvuoroissa oli kyllä aikamoisia ristiriitoja sisällä.

Totean esimerkiksi ed. Vistbackan puheenvuorosta sen, että hän oli sitä mieltä, että Nikulan komitean työ oli hyvä, mutta kun hallituksen esitystä muutettiin Nikulan komitean esityksen mukaiseksi, niin se ei enää hänelle kelvannutkaan. Minä en tätä logiikkaa millään ymmärtänyt.

Kaikkein eniten ihmettelin nimenomaan ed. Vistbackan puheenvuorossa sitä, että kun hän tästä EU-jäsenyydestä totesi, että toisaalta sanotaan, että Suomi on täysivaltainen tasavalta, niin toisaalta hän asetti sen kyseenalaiseksi sen takia, että me olemme EU:n jäsen. Tällä logiikallahan ed. Vistbacka sanoo, että Saksa ei ole täysivaltainen valtio, että Ranska ei ole sellainen. Minusta tämä ed. Vistbackan logiikka ei pelaa tässä yhteydessä lainkaan.

On aivan selvä, että parlamentarismi — demokratiakeskustelua on syytä jatkossakin pitää yllä, mutta joka tapauksessa se, että nyt mennään lähemmäksi parlamentarismia, otamme askelei-

ta siihen suuntaan, on minun nähdäkseni myös kansanvallan suuntainen kehitys, toisin kuin jos menisimme toiseen suuntaan eli presidentin valtaa nostettaisiin.

Ed. Vihtiälä: Arvoisa herra puhemies! Haluan tässä historiallisessa täysistunnossa, jossa nyt käsittelemme lepäämässä olevaa ehdotusta Suomen perustuslaiksi, myöskin puuttua eräaseen asiaan eli lähinnä vain tasavallan presidentin ja eduskunnan väliseen toimivaltaan. Mutta kun täällä todella ed. Vistbacka sanoi, että tämä koko lainsäädäntö on kiireessä tehty, niin tässä on kyllä helppo yhtyä perustuslakivaliokunnan puheenjohtajaan ed. Itälään. Ne 16 vuotta, jotka olen ollut tässä talossa, tätä asiaa on koko ajan käsitelty ja todella vuonna 70 se on pantu vireille, niin että kyllä ainakin tällä hetkellä tuntuisi siltä, että kaikki se tieto ja taito ja ehkä kansalaiskuntokin, mitä tähän on tarvittu, on käytetty. Nyt sitten tämä perustuslaki on tulossa valmiiksi tämän täysistuntokäsittelyn ja sitten täällä tehdyn ehdotuksen vuoksi myöskin äänestyksen jälkeen. (Ed. Helle: Hämäläisetkin ehtivät mukaan!) — Kyllä varmasti näin on käynyt, että hämäläisetkin ovat nyt ehtineet päättämään tästä perustuslaista.

Valtioelinten valtasuhteisiin uusi hallitusmuoto tuo merkittäviä muutoksia. Uuden perustuslain myötä voidaan sanoa hyvästit niin sanotulle vahvalle presidentille. Vaikka perustuslakivaliokunta teki muodollisesti varsin vähäisiä muutoksia hallituksen perustuslakiesitykseen, tulee niiden vaikutus olemaan varsinkin presidentin aseman suhteen hyvinkin merkittävä.

Perustuslakivaliokunnan mietintö on yksimielinen. Pitkää kädenvääntöä valiokunnassa kuitenkin käytiin, nimenomaan edellisessä eduskunnassa tietenkin, pääministerin valintatavasta. Hallituksen esityksessähän todettiin seuraavaa: ”Pääministerin valitsee eduskunta. Ehdotuksen pääministeriksi tekee presidentti, kun eduskuntapuolueet ja eduskuntaryhmät ovat ensin neuvotelleet hallituksen kokoonpanosta ja ohjelmasta ja kun presidentti on kuullut ryhmiä ja eduskunnan puhemiestä. Ellei eduskunnan enemmistö hyväksy presidentin ehdottamaa nimeä, käydään sama kierros uudelleen. Ellei presidentin toinenkaan ehdotus saa enemmistöä, eduskunta valitsee pääministerin äänestyksellä, jossa eniten ääniä saanut voittaa. Presidentti nimittää näin valitun pääministerin. Muut ministerit presidentti nimittää pääministerin ehdotuksen mukaisesti ja ministerien on oltava rehellisik-

si ja taitaviksi tunnettuja Suomen kansalaisia.” Näin tässä hallituksen esityksessä.

Perustuslakivaliokunta ei halunnut antaa presidentille sananvaltaa pääministerin valinnassa eikä hallituksen muodostamisessa. Tämä onkin perustuslakiuudistuksen merkittävin kohta presidentin aseman kannalta. Perustuslakivaliokunta teki pientä hienosäätöä hallituksen muodostamista koskevaan pykälään, mutta tärkeässä pykälän perusteluosassa valiokunta suhtautui presidentin rooliin hyvin tylästi. Se teki kaikkensa pitääkseen presidentin asiallisesti katsoen kokonaan ulkona hallituksen muodostamisprosessista. Perustuslakivaliokunta katsoi, että presidentin ei pitäisi kuulla hallitusneuvotteluja käynnistettäessä eduskuntaryhmiä. Valiokunnan mietinnön mukaan neuvottelujen epäonnistumisenkin jälkeen tulee olla mahdollista käynnistää uudet hallitusneuvottelut ilman, että presidentti voi vielä antaa eduskunnalle tietoa pääministeriehdokkaasta. Tällä tulkinnalla kyllä presidenttiä tavaltaan jopa nöyryytetään.

Perustuslakivaliokunnassa on ollut henki, että presidentti halutaan pitää keinolla millä hyvänsä ulkona pääministerin valinnasta. Miksi näin on käynyt? Ehkä se johtuu, tämä on maallikon käsitystä, siitä että presidentti Kekkonen pitkänä kautena eduskunta sai tietyn vammahan hallituksen muodostamisen menettelyistä. Sama jatkui myöskin presidentti Koiviston kaudella. Mutta nyt tilanne on muuttunut. Viimeiset hallitusneuvottelut ovat sujuneet hyvin eduskuntakeskeisesti. Tästä on kuitenkin vielä matkaa sellaiseen menettelyyn, että presidentti ei vaalien jälkeen edes kuule eduskuntaryhmiä eikä muutoinkaan esiinny hallituksen muodostamisen järjestelijänä.

Perustuslakivaliokunnan yksimielinen esitys on viesti kansalaisille siitä, että presidentti on menettämässä meidän parlamentaarisessa järjestelmässämme sisäpoliittista valtaansa, mutta kyllä presidentille jää kuitenkin keskeinen asema Suomen valtiolamässä. Tasavaltaisessa järjestelmässä presidentti on myös kansakunnan keulakuva, jolla on tärkeä rooli kansakuntaa yhdistävänä voimana. Maakuntavierailujen ja maatalousnäyttelyiden avaamisenkin vähätteleminen presidentin toiminnassa osoittaa, että presidentistä ei halutakaan ainakaan kaikkien kohdalla tehdä koko kansan johtajaa, vaan tietyn yläluokan seurapiirikaveria.

Arvoisa puhemies! Edellisillä valtiopäivillä tämän lakipaketin lähete keskustelussa toivoin sitä, että esitys menisi mahdollisimman yksituumai-

sesti läpi. Toivoin myös sitä, että valtiosääntöuudistusta ei käytettäisi valta- ja vaalitaktisena aseena. On ilolla todettava se suuri yksimielisyyden aseena. On ilolla todettava se suuri yksimielisyyden aseena, joka on aikaansaatu perustuslakivaliokunnassa. Vaikka itse en henkilökohtaisesti hyväksyisikään kaikkea sitä, mitä nyt mietintöön on kirjattu, kokonaisuuden kannalta tämä on ainoa tie, jolla voidaan edetä. Olen nimittäin tukenut sellaista vallanjako-oppia, jossa presidentillä olisi keskeinen asema, mutta pikkunäppäröinti ja -politiikointi hallitusmuotokysymyksessä ei sovi suomalaiselle parlamentarismille, vaikka sitä mieli tekisi tehdä, kun ajatellaan menneitä aikoja. Perustuslaki 2000 on Suomen tasavallalle niin tärkeä, että siinä tarvitaan laaja kansallinen yksimielisyyden. Kun tämä on nyt löytynyt, on syytä olla tyytyväinen.

Parlamentarismien korostamisen ohella presidentin valtaoikeuksien kaventamisen suuntaan ovat vaikuttaneet Suomen kansainvälisessä asemassa tällä vuosikymmenellä tapahtuneet toimintaympäristön muutokset. Liittyminen Euroopan unioniin ja Neuvostoliiton hajoaminen ovat ainakin taustalla olleet vaikuttamassa suhtautumisessa presidentin rooliin ja valtaoikeuksien vahvuuteen. Hallituksen ja varsinkin pääministerin ulkopoliittinen rooli on selvästi vahvistunut.

Suomen presidentillä voi edelleen olla merkittävä ulkopoliittinen rooli, kuten esimerkiksi presidentti Ahtisaaren aktiivinen osuus Kosovon rauhanpöytäsoitteluissa osoittaa. Suomen tunnustettu puolueettomuudesta Naton ulkopuolella, EU-jäsenyys sekä Ahtisaaren nauttima kansainvälinen arvostus ovat luoneet tarpeelliset edellytykset tämän palveluksen tarjoamiselle.

Presidenttiä tarvitaan Suomessa myös sisäpoliittisena reservinä etenkin epävakaina aikoina, joita kukaan toki ei toivo. Presidentti voi myös toimia aktiivisena suunnannäyttäjänä yli päivänpolitiikan melskeen. Tämä edellyttää kuitenkin, että presidenttiä arvostetaan yli puoluerajojen ja kaikissa kansalaispiireissä. Presidentillä tulee olla myös tiettyä siviilirohkeutta panna itsensä tuleen, tarvittaessa vaikka vastoin yleistä ajan henkeä.

Sisäpoliittisen reservin ja sillanrakentajan roolin täyttäminen on vain ehkä aikaisempaa haastavampi tehtävä. Suorassa kansanvaalissa sisäpoliittiset teemat ovat vahvasti esillä, vaikka valtaoikeudet nimenomaan näiltä osin ovat selvästi tänään kaventuneet. Puolueiden sisäiset esivaalit lisäävät ehdokasasettelun kansanvaltaisuutta. Istuvan presidentin kannalta on kuitenkin

ongelmallista, kuten sosialidemokraattien tapahtumien kulku osoitti aivan äskettäin, miten sovittaa yhteen presidentin virkaan kuuluva asetuminen puolueiden ylä- ja ulkopuolelle ja toisaalta kamppailu yhden puolueen esivaaleissa, joissa saatetaan pestä sisäistä pyykkiä ja haetaan kunnian palautusta vanhoista nöyryydyksistä.

Arvoisa herra puhemies! Edellä olevan perusteella kannatan perustuslakivaliokunnan yksimielistä mietintöä Suomen uudeksi hallitusmuodoksi nyt, kun siirrymme uudelle vuosituannelle.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin muutamien asian ed. Vihriälän puheesta ottaa esiin.

Ensinnäkin hän sanoi, ettei tämä enää mahdollista vahvaa presidenttiä. Toki tämä mahdollistaa sen, kyse on tietysti aina henkilöistä. Irlannissa Mary Robinson käytännössä ilman mitään valtaoikeuksia oli erittäin vahva presidentti.

Sitten nöyryytyksestä: Se että nyt mennään jokunen piiri, en tiedä kuinka monta, kohti parlamentarismia, ei missään tapauksessa ole nöyryytys kenellekään eikä millekään järjestelmälle.

Se että valiokunta olisi halunnut pitää presidentin kaikin keinoin pois hallitusneuvotteluista, ei pidä paikkaansa. Silloin, kun täällä homma ei toimi, presidentillä on erittäin merkittävä asema vielä uudenkin valtiosäännön mukaan hallitusneuvotteluissa.

Sitten jo monessa puheenvuorossa esiin tulleen presidentin rooliin maatalousnäyttelyiden avaajana: Olen pahoillani, että tällainen asia on lanseerattu keskusteluun. Ihmisille jää oikeasti sellainen kuva, että näin uuden valtiosäännön mukaan on. Sitä ei uudesta valtiosäännöstä saa mitenkään irti, vaan presidentti edelleenkin säilyttää asemansa merkittävänä valtioelimenä. Mitkään avajaiset eivät ole presidentin päätehtävä. Haluaisin, että näistä puheista totaalisesti irtisanouduttaisiin, koska se ei todellaan ole oikea tulkinta uudesta valtiosäännöstä.

Ed. K ä r i ä i n e n : Herra puhemies! Uusi perustuslaki on meikäläisiin olosuhteisiin, perinteisiin kokemuksiin ja tarpeisiin kypsytetty, oikeastaan kypsytelty, malli, suomalainen malli. Paljossahan perustuslakiin kirjataan jo nyt olemassa olevaa käytäntöä. Tämä vain kertoo sen, että nykyinen, kohta historiaan menevä valtiosääntö on ollut joustavuudessaan erittäin käyttökelpoinen.

Arvokasta ja todella arvokasta uuden valtiosäännön eduskuntakäsittelyssä on ollut ja on laaja, lähes sataprosenttinen, yksimielisyyttä. Valtiosääntöä ei pidäkään määränemistöillä ja vängillä muuttaa, vaan varsinkin Suomen oloissa on viisasta hakea kärsivällisesti laajaa yksimielisyyttä. Nyt on tapahtunut tällä tavalla.

Valtiosääntöä ei pidä uudistaa myöskään poliittisten suhdanteiden mukaan. Perusteet uudistuksille on haettava aina kestävämmältä pohjalta kuin esimerkiksi siitä, miten uudistus vaikuttaa tuon tai tämän puolueen tai poliitikon mahdollisiin tuleviin valta-asemiin. Laajaa yksimielisyyttä kannattaisi sivumennen sanoen hakea muissakin suurissa kansallisissa kysymyksissä, kuten Eurooppa-politiikassa.

Olenneista uudessa perustuslaissa on eduskunnan edelleenkin korostuva asema Suomen valtiollisessa elämässä. Se on myönteinen suunta. Eduskunta määrää niin kirkkaasti maan politiikan tahdista ja ennen kaikkea hallituksen muodostamisesta kuin ylipäättään voi olla mahdollista tai järkevää. Tämä on valtiosääntöuudistuksen ydin.

Mutta eduskunnasta itsestään ja vain siitä riippuu, pystyykö se lunastamaan sille valtiosäännössä nyt tarjottavan valta-aseman. Eduskunnan täytyy pitää asemastaan, valtaoikeuksistaan kiinni eikä antaa niiden siirtyä miltään osin sen enempää etujärjestöille kuin byrokratiallekaan.

Muutokset tasavallan presidentin asemassa ovat vähäisempiä kuin ehkä yleisestä keskustelusta sivullinen voisi päätellä. Presidentti on myös uuden perustuslain perusteella Suomen valtiollisessa elämässä ”kova tekijä”. Sellaiset muun muassa ministeri Tuomiojan esittämät luonnehdinnat, että presidentille kuuluvat oikeastaan vain maakuntamatkat tai maatalousnäyttelyjen avajaiset, ovat pahasti ja, voi sanoa, kaikilta osin metsässä. Tuollaiset puheet antavat täysin väärän kuvan sekä presidentin asemasta että uuden valtiosäännön linjasta.

Toki presidentin asema muuttuu. Olenneisin muutos liittyy hallituksen muodostamiseen. Se on uuden valtiosäännön mukaan kirkkaasti eduskunnan käsissä. Muutos on perusteltu ja korostaa oikein tasavallassa eduskunnan asemaa. Mutta siinäkin ja nimenomaan siinä eduskunnan on osoitettava pystyvyytensä. Jos hallituksen muodostaminen ajautuu umpikujaan vaalien jälkeen, silloin tarvitaan myös uuden valtiosäännön mukaan presidentin otteita. Presidentti on ikään kuin reservissä kiveriä sisäpoliit-

tisia tilanteita varten. Hyvin harkittu, hyvin punnittu.

Ulkopolitiikan vallankäytössähän valtiosääntö oikeastaan kirjaa nykyisen käytännön. Ulkopoliittikaa presidentti johtaa yhteistoiminnassa maan hallituksen kanssa.

Presidentin asema muotoutuu käytännössä henkilön mukaan. Presidentin asema on vahva silloin, jos presidentti on vahva, ja päinvastoin. Tulevaisuuden suunta todennäköisimmin on se, että presidentin asema riippuu enenevästi hänen tekojensa, näkemystensä ja puheidensa kautta syntyvästä arvostuksesta ja arvovallasta. Vahvaksi presidentiksi nousee viisaan toiminnan ansiosta, ei muuten. Näin se on ollut myös ennen uutta perustuslakia koko sodanjälkeisen ajan.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan valmistellessa mietintöään viime valtiopäivillä kansainvälinen tilanne oli toisenlainen. Sen jälkeen Euroopassa on taas tapahtunut asioita, joita emme oikein uskoisi todeksi. Sota, karkotukset ja räikeät ihmisarvon loukkaukset ovat taas todellisuutta maanosassamme. Nyt voimmekin tarkastella ehdotusta Suomen uudeksi perustuslaiksi uudesta näkökulmasta: Päteekö se, mitä silloin ajateltiin ja päätettiin, edelleen muuttuneessa kansainvälispoliittisessa tilanteessa?

Valtiosääntö alkaa juhlavasti: ”Suomi on täysivaltainen tasavalta.” Silti tiedämme, että kansainvälisissä suhteissa, muun muassa Euroopan unionin jäsenenä, joudumme tinkimään tästä täysivaltaisuudestamme milloin enemmän ja milloin vähemmän. Tähän viitataan myös hallituksen esityksen perusteluissa. Samassa yhteydessä on tietenkin todettava, että monet muutkin maat rajoittavat liikkumavapauttaan kansainvälisillä sopimuksilla.

Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/1998 toteaa EU-jäsenyydestä: ”Jäsenyyden välillinen ilmeneminen perustuslain 8 luvun säännöksissä on riittävää.” Siis välillinen ilmeneminen. Tuskin Euroopan unionikaan loputtomiin säilyttää nykyistä muotoaan tai nykyistä kokoaan.

Perustuslain 1 § viittaa myös oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksiin niin kotimaassa kuin maailman laajuisestikin. Tämä on tärkeä lähtökohta ajatellen ei vain räikeitä ihmisarvon loukkauksia, joista viime viikkojen uutiset ovat meille viestittäneet, vaan myös niitä oman maamme kansalaisia, joiden ihmisarvon täyttä toteutumista uhkaa pitkäaikaistyöttömyys, syrjäytyminen ja siitä seuraava köyhyys. Näiden ongelmien

torjuminen on maassamme ja Euroopassa myös tärkeä ihmisarvo- ja oikeudenmukaisuuskysymys.

Perustuslaki velvoittaa nykyistä hallitusta ja eduskuntaa samoin kuin tuleviakin työskentelemään näiden periaatteiden toteuttamiseksi. Oikeudet ja velvollisuudet kulkevat toki käsi kädessä, kuten mietinnössä mainitaan.

Kansainväliset suhteet ovat viime viikkoina nousseet taas vahvasti esille. Istuva presidenttimme on saanut rauhanhieronnassa Kosovoon merkittävän roolin. Häneen ja maahamme luotetaan niin suurvaltojen kuin kriisin paikallistenkin osapuolten taholta. Lieneekö sitten seurausta pitkään harjoitetusta niin sanotusta Paasikiven — Kekkosen ulkopoliittisesta linjasta?

Uusi perustuslaki korostaa kansainvälisissä suhteissa yhteistoimintaa presidentin ja hallituksen välillä. En näe, päinvastoin kuin eräät tahot, että uusi perustuslaki estäisi tulevaisuudessa kaan presidenttiämme aktiivisesti osallistumasta kriisien ratkaisuun ja rauhan sekä jälleenrakennuksen politiikkaan.

Presidentti voi edelleenkin, uuden perustuslain tuki vähän rajoittaen, olla vahva johtaja, suunnannäyttävä niin kansallisella kuin kansainvälisillä areenoilla meidän maailmassamme, jossa ongelmia tuntuu riittävän ratkaistaviksi.

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja äskettäin käyttämässään vastauspuheenvuorossa totesi, että puheenvuoro maatalousnäyttelyjen avaajasta on saanut kohtuuttoman suuret mittasuhteet. Olen valiokunnan puheenjohtajan kanssa, joka on hyvin ansiokkaasti johtanut perustuslakivaliokuntaa, samaa mieltä. En itsekään näe pelkoa siitä, että meidän nykyinen tai erityisesti tuleva presidenttimme ja hänen roolinsa muuttuisi vain maatalousnäyttelyjen avaajaksi. Ei muutu, vaikka uusi perustuslaki näillä näkymin hyvin suurella äänen enemmistöllä tullaankin hyväksymään.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa herra puhemies! Täällä on tänään ja myös edellisen eduskunnan aikana sekä perustuslakivaliokuntaa että sen puheenjohtajaa kiitetty hyvästä työstä. Vielä kerran haluan todeta saman tässäkin tilanteessa. Täällä on myös puhuttu siitä, että Suomen presidentti on nimenomaan niin vahva, kuin hän on ihmisenä, ja kuinka voimakas hänen persoonallisuutensa on, niin että myös uusi perustuslaki antaa mahdollisuuden vahvalle presidentille. Tähän asiaan en sinänsä puutu, vaan viittaan siihen, että jos eduskunta on vahva, niin myös tämän uuden

perustuslain perusoikeuspykälät ovat merkittäviä ja vahvoja.

Perustuslain 2 luku sisältää nimenomaan nämä pykälät, ihmisten perusoikeudet, ja niiden toteutuminen mielestäni on tämän talon tehtävä — huolehtia siitä, että ne toteutuvat käytännössä: oikeus sosiaaliturvaan, oikeus työhön ja elinkeinovapauteen, oikeus vastuuseen ympäristöstä. Pidän sitä oikeutena myös niin, että se todellakin toteutuu. Vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille, toteaa tämä perustuslakiesitys. Jos tämä talo ei huolehdi siitä, että perusoikeudet tulevat nimenomaan lainsäädännössä huomioituiksi, myös päivittäisessä yhteiskunnan toiminnassa, niin silloin tämä perustuslaki ei ole oikealla tavalla toteutettu.

On kansanedustajien tehtävä pitää huolta muun muassa kokoontumis- ja yhdistymisvapauden toteutumisesta. 13 § toteaa jokaisella olevan oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia ja osallistua niihin. Myös tämä asia on kyseenalaistettu viime vuosien aikana.

Oikeus sosiaaliturvaan, sen toteutuminen, kyseenalaistuu joka päivä. (Välihuuto) — Nimenomaan 19 § toteaa oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Se toteaa perustoimeentulon. — Kuitenkaan sen riittävydestä ja kattavuudesta emme voi olla myöskään ed. Aittoniemen kanssa tyytyväisiä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen saaminen, oikeus niiden riittävään saamiseen ja väestön terveyden edistämiseen todetaan 19 §:ssä. Kuitenkaan tällä hetkellä tämä ei toimi. Ihmisten epätasa-arvo tältä osin on lisääntynyt. Ajatelkaamme vaikkapa sitä, että eri kunnat eri tavalla ovat valmiit toteuttamaan sairaalapalveluja. Tällöin ihmisten mahdollisuus saada palveluja, sairaalapalveluja, sairaanhoitoa, on kiinni siitä, mikä on hänen kotikuntansa. Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, tämä taso on laskenut tässä maassa, siis sairaanhoidon taso siitä näkökulmasta, miten ihmisen — tavallisen kansalaisen, pienen ja keskitulolaisen ihmisen — mahdollisuudet saada sairaalapalveluja toteutuvat.

Maassa tehdään huippututkimusta terveydenhoidon ja sairaanhoidon alalla, lääketieteessä, myös terveystieteessä, mutta käytännön työssä on yhä enemmän ongelmia ja rahaa käytettävissä entistä vähemmän käytännön työhön, suoritusportaaseen, ihmisille annettaviin palveluihin. Näin ollen siitä, miten tämä talo, lainsäädäntö, hallitus, kunnat, toteuttavat perustuslain perusoikeuksia, 19 §:n ajatuksia, on tietysti kysymys.

Se ratkaisee sen, toimiiko perustuslaki vai ei. Todellakaan kauniit sanat ja kirjaimet eivät lämmitä, vaan se, miten ne käytännössä toteutetaan.

Aivan oikein, tässä asiassa jo nyt on selvästi kritisoimisen varaa. Vastaisuudessa meillä on tietysti kaikilla toive ja oikeus myös odottaa parempaa. Avainasemassa on eduskunta. Asia koskee esimerkiksi vammaisten palveluja. Heidän subjektiivisia oikeuksiaan poljetaan jälleen; samalla poljetaan perustuslain 19 §:ää.

Arvoisa puhemies! 20 § toteaa vastuun luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä ja siitä, että tuo vastuu kuuluu kaikille. Erittäin tärkeä lause, lyhyt mutta erittäin paljon asiaa sisältävä. Hieno, arvokas perustuslakiesitys tulee todella arvoisekseen silloin, kun se voidaan toteuttaa käytännössä. Tämä yksi kappale, kolme riviä, on haaste ennen muuta eduskunnalle. Edelleen samassa pykälässä todetaan julkisen vallan vastuu jokaiselle kansalaiselle terveellisestä ympäristöstä. Erittäin tärkeä asia jälleen ja myös kysymys, joka vaikuttaa Suomen Euroopan unioni -politiikkaan.

Arvoisa puhemies! Halusin nostaa perusoikeuspykälät vielä tähän keskusteluun ja todeta, että Suomi on saamassa hyvän perustuslain, mutta sen lopullinen arvo määräytyy siitä, miten se toteutetaan, miten sen perusoikeuspykälät toteutuvat käytännössä.

Ed. O i n o n e n : Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävä perustuslaki on historiallinen tapahtuma käydessämme uudelle vuosituhannelle. Jollakin tavalla, vaikka totean, että tässä on tehty perusteellista valmistelutyötä, jään kyllä kaipaamaan myös perustuslain mukaan vahvaa presidenttiä. Jollakin tavalla tulee mieleen presidentti Urho Kekkosen aika, jolloin maalla oli vahva presidentti, maan isä. Tähän on tietysti kaikki mahdollisuudet nytkin, mutta se, että tämä jää persoonasta riippumaan, kätkee ehkä jo omat ongelmansa. Kokonaisuudessaan tietysti lakiuudistus on paikallaan, ja näitä perustuslakejakin on syytä ajanmukaistaa, ja on tehty hyvää työtä, mutta haluan, että pöytäkirjoihin jää tällä tavalla ajatus, joka kaipaa sellaista persoonaa, joka on päivänpolitiikan yläpuolella ja joka nauttii suurta kunnioitusta ja luottamusta. Toivon parasta menestystä tälle laille, kun se aikanaan tulee käytäntöön.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Haluan puheenvuorossani ensin arvioida maamme uutta perustuslakia valtio-opilliselta kannalta ja toi-

seksi todeta eräitä arvioita uuden perustuslain sisältämistä valtiontalouden hoitoa koskevista muutoksista.

Käsiteltävänä oleva uusi perustuslaki on mielestäni erittäin myönteinen uudistus. Se vie maamme poliittista järjestelmää kiistatta parlamentaariseen suuntaan. Vuosisadan alun ilmapiiressä Suomen eduskunta valitsi silloin aloittelevalle tasavallalle parlamentarismia ja presidentinvalinnan välissä tasapainottelevan valtiomuodon. Se oli yhtäältä seurausta autonomian ajalta omaksutuista ylimmän vallan järjestämistavoista, toisaalta se oli sekä tasavaltalaisten että monarkistien hyväksyttävissä.

Valtio-opillisesta näkökulmasta Suomen poliittista järjestelmää on totuttu vuosikymmenien ajan luokittelemaan niin sanotusti puolipresidentiaaliseksi. Se on siis Isosta-Britanniasta tunnetun puhtaan parlamentarismia ja Yhdysvalloista tunnetun presidentinvalinnan eräänlainen välimuoto. Suomi ja Ranska ovat pitkään kulkeet ikään kuin käsi kädessä näiden puolipresidentiaalisten järjestelmien esimerkkimaina. Tämä luokittelu tietenkin on aikanaankin lähtenyt valtiosäännön kirjaimesta. Kulloisestakin presidentistä on sitten hyvin paljon ollut riippuvainen se, millä kohtaa Suomi valtiosääntökäytännössä on presidentinvalinnan ja parlamentarismien välisellä janalla tasapainoillut.

1980-luvun alusta lähtien Suomi on selvästi valtiosääntökäytännön kannalta siirtynyt koko ajan parlamentaarisempaan suuntaan. Presidentit tavallaan ovat pidättäytyneet käyttämästä valtaoikeuksiaan ainakaan sillä tavalla, että he joutuisivat konfliktiin tai jännitteeseen eduskunnan kanssa.

Uudessa perustuslaissa presidentin muodollisia, tosin paljolti käyttämättä olleita, valtaoikeuksia nyt poistetaan lopullisesti käytöstä. Tärkein varmasti näistä on oikeus pääministerin eli hallituksen muodostajan nimittämiseen, missä aloite nyt siirtyy eduskunnalle ja riippuvaiseksi eduskuntaryhmien käymistä neuvotteluista. Presidentin valtaoikeudet rajoittuvat lähinnä ulko- ja puolustuspolitiikan alalle.

Mielenkiintoinen kysymys onkin se, voidaan-ko Suomen nyt sanoa siirtyneen valtiosäännön kirjaimen kannalta puolipresidentiaalisesta parlamentaariseen järjestelmään. Ainakaan Suomen järjestelmä ei enää ole Ranskaan verrattavissa oleva puolipresidentiaalinen järjestelmä. Ei se tosin ole aivan puhtaasti parlamentaarinen-kaan ottaen huomioon ulkopoliittikan päätöksenteon.

Suomalaista presidenttiä ei voi tässä mielessä aivan verrata esimerkiksi Saksan presidentti-instituutioon. Siellähän presidentti on lähinnä mielipidevaikuttaja. Toisaalta myös länsimaaisilla monarkeilla on eräitä muodollisia valtaoikeuksia parlamenttiensa suuntaan.

Nähtäväksi jää, minkä nimityksen valtio-opin tutkijat aikanaan tälle Suomen tälläkin kertaa aika omintakeiselle järjestelmälle löytävät. Onko se sitten neljäsosa presidentillinen tai kolme neljäsosaa parlamentaarinen?

Poliittisen järjestelmämme arviointia vaikeuttaa toisaalta presidentin valinta suoralla kansanvaalilla. Ed. Helle muistutti puheenvuorossaan, että nyt käsiteltävänä oleva uudistus on myös tavallaan seurannainen siirtymisestä presidentinvaalissa suoraan kansanvaaliin. Tässä uudistuksessa tasapainotetaan uudelleen eduskunnan ja presidentin valtasuhteita.

Se onkin mielestäni järkevää, sillä nyt voimassa olevassa järjestelmässä on tavallaan sisällä potentiaalinen jännite kahden kansan suoraan valitseman instituution, eduskunnan ja presidentin, välillä. Tämä uudistus nyt kallistaa ylimmän vallankäytön vaa'an kiistatta eduskunnan suuntaan. Presidentin valtapotentiaali on kansakunnan keulakuvana ja mielipidevaikuttajana toimimisessa, mahdollisten pulmatilanteiden sovittelimisessa sekä, kuten sanottu, ulkosuhteiden hoitamisessa.

Arvoisa puhemies! Olen valtiovarainvaliokunnan näkökulmasta iloinen siitä, että tämän perustuslakiremontin yhteydessä toteutuu noin 35 vuotta kestänyt hanke Valtiontalouden tarkastusviraston siirtämisestä eduskunnan yhteyteen. Tätähän valtiovarainvaliokunta edellytti perustuslakiuudistuksesta antamassaan lausunnossa. Tältä osin eduskunta myös muutti, tavallaan selkiytti, hallituksen esitystä. Valtiontalouden tarkastusviraston siirtämisessä eduskunnan yhteyteen tarkoituksena on yhtäältä parantaa eduskunnan tiedonsaantia ja vahvistaa eduskunnan asemaa budjettivallan käyttäjänä, ja toisaalta tarkoituksena on vahvistaa valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen asemaa ja riippumattomuutta.

Eduskunta on, omilla päätöksillään toki, luovuttanut kymmenen viime vuoden aikana budjettivaltaa oman päätöksentekonsa ulkopuolelle. Koko talousarvion rakenne on muuttunut aiempaa yleispiirteisemmäksi. Tulostavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta ovat korvanneet määrärahojen yksityiskohtaisen budjetoinnin. Monelta osin on siirrytty nettobudjetointiin. Merkit-

tävä osa valtiontaloudesta on siirtynyt budjettitalouden ulkopuolelle erilaisten rahastojen muodossa. Monia valtion virastoja ja laitoksia on liikelaitostettu ja yhtiöitetty.

Kaikki tämä on merkinnyt myös sitä, että eduskunnan on ollut yhä vaikeampi seurata talousarvion toteutumista. On hyvä, jos tätä epäkohtaa voidaan edes osittain lieventää paremmalla tiedonsaannilla tarkastustoimen tuloksista. Erityisen tärkeää on tehdä jatkossa tarkastustoimintaa niin, että myös valtiontalouden hoidon tarkoituksenmukaisuuden valvonta on selvästi varsinaisen laillisuusvalvonnan rinnalla. Tämä tarkoituksenmukaisuuden valvontahan on ollut nimenomaan eduskunnan valitsemien valtiontilintarkastajien erityistehtävä. Kyse on tässä myös tärkeästä parlamentaarisen vastuun toteuttamisen keinosta, joka — voisi sanoa — eduskunnassa ehkä on jäänyt liiankin vähälle huomiolle.

Totesin edellä Valtiontalouden tarkastusviraston eduskunnan yhteyteen siirron toisena päätarkoituksena olevan ulkoisen tarkastuksen aseman vahvistaminen. Tämähän tapahtuu jo pelkästään sitä kautta, että Valtiontalouden tarkastusvirasto siirtyy pois valtiovarainministeriön alaisuudesta. Onhan ollut aika erikoista, että virasto on valtiovarainministeriön alaisuudessa ja toisaalta sen pitäisi tarkastaa myös valtiovarainministeriön tekemisiä. Uskon, että eduskunnan yhteydessä Tarkastusvirastollakin on entistä paremmat mahdollisuudet toimia itsenäisesti ja riippumattomasti. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on ennestään hyvä esimerkki tällaisesta riippumattomasta toiminnasta.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä ehdotettuun Tarkastusviraston siirtoon liittyviä käytännön kysymyksiä ja uutta lakia valtiontalouden tarkastuksesta valmistellaan puhemiesneuvoston asettamassa toimikunnassa. Tässä yhteydessä Valtiontalouden tarkastusviraston asema ja tehtävät on varmaan mahdollista järjestää niin, että eduskunta saa nykyistä paremmin tietoa tarkastustoimen tuloksista. Tarkastusviraston raportoinnin kehittäminen eduskuntaa ja sen päätöksentekoa palvelevaksi onkin tämän hankkeen suurimpia haasteita.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden mahdollisten perustuslakiuudistusten haasteista mielestäni ed. Leppänen käytti erittäin hyvän ja perustellun puheenvuoron. Nähdäkseni nuo tulevaisuuden haasteet ovat lähinnä kahdessa asiassa: Ensinnäkin, miten tätä edustuksellista vallankäyttöä täy-

dennetään kansalaisten suoran vaikuttamisen keinoilla, kuten kansanäänestysten tai kansalaisaloitteiden käyttämisellä? Toisaalta on tärkeää jatkossakin vahvistaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla. Varmasti etenkin maakunnallisen itsehallinnon vahvistaminen on niitä kysymyksiä, joita tulevaisu perustuslakiuudistuksissa tulomme käsittelemään.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kokemus pilaa illuusion. Myönnän avoimesti, kuinka 1980-luvun puolivälissä, kun suomalaisen valtiosääntökeskusteluun tuotiin niin sanottu Ranskan-malli keskustelun kohteeksi, innostuin henkisesti valtavasti omassa persoonassani ulkopuolella kaiken julkisuuden. Loin utopian siitä, kuinka kansakuntaa saattaisi luotsata vuosituhatkannan vaihteeseen ja siitä eteenpäin henkilö, joka eräällä tavalla on kansakunnan tiennäyttäjä, reformisti, joka omaa kestävän kehityksen ideologian, ja tietysti oikein hehkeimmillään kuvittelin mielessäni tuohon tehtävään sillä arvomaailmalla varustetun henkilön, mitä arvomaailmaa itse edustan.

Arkipäivän realismi on kuitenkin palauttanut mieleen sen, kuinka kaukana itse asiassa voidaan Ranskan-mallin mukaisesti tästä kaikesta olla. Aivan erikoisesti, arvoisa puhemies, kun olen nyt kuunnellut viimeksi käytettyjä puheenvuoroja, olen joutunut toteamaan, kuinka sama asia voidaan nähdä aivan kokonaan erilaisena ilmiönä. Ensinnäkin totean, että ed. Aulan äsken käyttämä puheenvuoro oli erinomainen katsaus siitä, kuinka jatkumon toisessa päässä on Yhdysvaltain malli, toisessa Englannin malli ja siinä välissä on tämä Ranskan-malli ja sitten näitä yhden neljäsosan — kolmen neljäsosan presidentiaalisia malleja.

Mutta erikoisesti minua kiinnostaa tässä kaipuu vahvaan presidenttiyteen. Erikoisesti ed. Vihriälän puheenvuoro oli tässä hyvin opettavainen. Minä koen tämän vahvuuden aivan toisella tavalla kuin ed. Vihriälä, jos ymmärsin hänen puheenvuoronsa oikein. Minusta tässä on samoilla säädöksillä, samoilla valtaoikeuksilla tarjolla kaksi aivan erilaista ilmiösomallia. Toinen malli perustuu täydellisesti valtaoikeuksiin, siis siihen, millä tavalla valtaoikeudet on perustuslaissa annettu ja millä tavalla toimitaan valtaoikeuksia käyttäen.

Toinen malli on se, että tällaisessa johtavassa asemassa oleva valtiohenkilö omalla käyttäytymisellään, omalla arvovallallaan, omalla persoo-

nallisuudellaan luo sen vahvuuden, jota tarvitaan ehkä siinä tarkoituksessa kuin ed. Seivästö omassa puheenvuorossaan kuvasi. Itse asiassa Euroopan viimeaikainen historia kertoo siitä, kuinka juuri valtaoikeuksista riippumatta tähän jälkimmäiseen vaihtoehtoon on ollut kaipausta. Esimerkiksi Tshekin tasavallan presidentin vallinnan kohdistuminen Vaclav Haveliin oli tästä erinomaisen hyvä esimerkki. Siis haluttiin sellainen persoonallisuus, joka — vaikkei olisi mitään valtaoikeuksia — on juuri siinä asemassa kuin kansakunta siinä tilassa kaipaava.

Toisin sanoen olen perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Itälän kanssa siinä samaa mieltä, että tämä malli, jota nyt hyväksytään suurella enemmistöllä ehkä, mahdollistaa kaiken tämän. Mutta merkittävää minusta on se, arvoisa puhemies, nimenomaan se, mitä minä pidän haitallisena: Se mahdollistaa sen, että se valta otetaan eräällä tavalla kakkospääministerin tehtävää toteuttamalla. Siis osallistuminen vallankäyttöön valtaoikeuksista riippumatta on itse asiassa asiasisällössä, substanssissa, sitä samaa arkipäivän politiikkaa, millä me itse kukin häärräämme ja ähräämme tässä yhteiskunnassa.

Tässä katsannossa minä näen tulevaisuuden kuitenkin sellaisena, että kun seuraavan kerran nyt hyväksyttävää perustuslakia perusteellisesti remonteerataan, sen jälkeen siirrytään Saksan-mallin mukaiseen presidenttiyteen taikka Israelin-mallin mukaiseen presidenttiyteen. Tämä mahdollisuus realiteettina antaa siihen selvän viitteen ja ohjeen, ja sillä tavalla ehkä seuraava remontti on keskusteluiltaankin aivan toisenlainen kuin tämä nyt. Mutta nyt tämä hyväksyttävään suurella enemmistöllä, mieluummin yksimielisesti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Libyaa koskeviin päätöksiin perustuvien velvoitusten täyttämistä annetun asetuksen soveltamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä

Ainoa käsittely

Asetus A 1/1999 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 2/1999 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston SITRAN toimintakertomus vuodelta 1998

Ainoa käsittely
Kertomus K 2/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 1/1999 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys Etelä-Afrikan tasavallan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 1/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 3/1999 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys Pohjoismaiden kehitysrahas- toa koskevan sopimuksen eräiden määräysten hy- väksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 2/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 4/1999 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi kestävän metsätalou- den rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 12/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 1/1999 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. Kalli: Arvoisa puhemies! Käsittävänä olevan esityksen keskeisimmät kohdat koskevat Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamista, energiapuun haketukea ja metsänparannuslain mukaisten hankkeiden jatkamista. Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisen osalta esityksessä on ehdotettu rahoituslain määritelmään metsän uudistamisesta lisättäväksi ennen vuotta 1999 aloitetun uudistushakkuun jälkeinen metsän uudistaminen silloin, kun toimenpiteiden rahoittamisesta on tehty päätös Lapin lain nojalla.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että esitys on sinänsä oikean suuntainen ja helpottaa hankkeiden loppuun saattamista mutta sulkee toisaalta soveltamisen ulkopuolelle ne hankkeet, joista rahoituspäätöstä ei ole voitu tehdä maa- ja metsätalousministeriön antamien myöntövaltuuksien puitteissa 31.12.1998 mennessä, jolloin Lapin lain voimassaoloaika päättyi.

Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa mietinnössään, että lakiehdotukseen sisältyvää lisäystä rahoituslain määritelmään metsän uudistamisesta muutetaan niin, että metsän uudistamisella tarkoitetaan tältä osin Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta annetun lain nojalla laadituissa suunnitelmissa määriteltyjä metsän uudistamistoita, joita koskevat rahoitushakemukset ovat saapuneet metsäkeskukseen viime vuoden loppuun mennessä.

Kysehän on hankkeista, jotka yksityistalou-

den kannalta ovat kannattamattomia mutta kestävän kehityksen ja koko yhteiskunnan kannalta ovat perusteltuja. Siksi vajaatuottoisia alueita on edelleen syytä metsittää ja näiden hankkeiden osalta valiokunnan mielestä on syytä menetellä nimenomaan tällä tavalla.

Samassa esityksessä ehdotetaan energiapuun haketukseen myönnettäväksi tukea siinä tapauksessa, että nuoren metsän hoitotyö tai energiapuun korjuu, josta korjattavan puun haketukseen tuki myönnettäisiin, olisi rahoitettu rahoituslain nojalla. Tukea voitaisiin myöntää vuoden 1999 loppuun. Tässä valiokunta viittaa mietinnössään maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon 9.10. viime vuonna hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi tälle vuodelle, jossa valiokunta katsoikin, että tuki hakkeen toimittajalle edistäisi parhaiten laajamittaista metsähakkeen käyttöä ja kehittäisi samalla alan tuotantomenetelmiä.

Jo väliaikainen tuki kiihdyttäisi alan tutkimusta ja tuotekehitystä. Tuottavuuden parantaminen lisäisi valiokunnan mielestä edelleen metsähakkeen käyttöä ja siitä seuraavia myönteisiä vaikutuksia niin nuorten metsien hoitoon kuin työllisyyteen. Eli saattaisi toteutua niin sanottua liipaisinteoria, jolla pienellä panoksella saadaan aikaan paljon enemmän, mitä tässä satsataan.

Budjettilausunnossa valiokunta esitti, että puuntuotannon kestävyuden turvaamiseen tarkoitettuun tukeen ehdotetusta määrärahasta 10 miljoonaa markkaa kohdennettaisiin metsähakkeen energiakäyttöön muun muassa lämpö- ja sähkölaitoksille tai kiinteistöille toimittaville tahoille. Näitä tahoja ovat esimerkiksi haketusta harjoittavat metsänomistajat, haketusurakoitsijat sekä nuoren metsän hoitoa organisoivat ja näitä metsiä hakettavat metsänhoitoyhdistykset. Edelleen valiokunta pitää tärkeänä, että tuki rajataan nimenomaan kotimaisen metsähakkeen hyödyntämiseen.

Edellä on jo todettu, että esityksen mukaan ehdotettua energiapuun haketukea voitaisiin myöntää vain vuoden 1999 loppuun. Valiokunta ehdottaa mietinnössään lakiehdotuksen voimaantulo- ja siirtymäsäännöksen muuttamista niin, että tukea koskevien säännösten määräaikaisuus poistuisi.

Esityksessä on myös ehdotettu, että valtion varoja voitaisiin käyttää kumotun metsänparannuslain mukaisesti vuoden 2001 loppuun sellaisen metsänparannushankkeiden rahoittamiseen, joista metsäkeskus on tehnyt rahoituspäätöksen ennen 1 päivää syyskuuta 1998. Valiokunta to-

teaa käsittelyssä olevassa mietinnössään, että ehdotetun säännöksen soveltamisen ulkopuolelle jäisivät ne metsän uudistamis-, metsäojitus- ja metsätierakennushankkeet, joita koskevaa rahoituspäätöstä ei ole voitu maa- ja metsätalousministeriön myöntövaltuuksien puitteissa tehdä edellä mainittua päivää aikaisemmin.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että hankkeiden toteutukset ovat osittain viivästyneet määrärahojen puutteen vuoksi ja että todennäköistä on, että etenkin metsätierakennushankkeista osa saattaa raueta lopullisesti, koska tukitaso kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain mukaan rahoitettavissa töissä alenee merkittävästi verrattuna kumottuun metsänparannuslakiin. Tällöin jo hankkeiden suunnitteluun käytetyt varat menisivät hukkaan, koska lähes kaikki metsän ojitus- ja myös metsätierakkeet ovat useampien tilojen yhteishankkeita. Se vaikeuttaa myös osaltaan hankkeiden toteuttamista pelkästään kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisin ehdoin. Valiokunta ehdottaa kiinnittämään näiden esitysten säännöksiä väljennettäväksi näiltä osin.

Valiokunta on mietinnössään yksimielinen ja toivoo, että nämä ehdotukset näiltä osin tällä tavalla voitaisiin muuttaa. Ne toimivat osaltaan kestävän puuntuotannon kehittämisen puolesta, lisäävät työllisyyttä, osaltaan parantavat aluelouksien elinvoimaa ja tältä osin lisäävät kiinnostusta koko metsäklusteria kohtaan.

Ed. M ä k i - H a k o l a : Arvoisa herra puemies! Valiokunnan puheenjohtaja käytti selkeän ja ansiokkaan puheenvuoron käsillä olevasta hallituksen esityksestä ja valiokunnan siitä antamasta mietinnöstä.

Totean, että valtakuntaan on saatu viime eduskuntakauden aikana uunituore kestävän metsätalouden kansallinen metsäohjelma, joka lähtee siitä, että niillä toimenpiteillä, mitä siellä esitetään, pystytään metsästä ottamaan selkeästi enemmän hyötyä kuin tänä päivänä tapahtuu.

Tavoitteena on, että vuoteen 2010 mennessä pyritään lisäämään metsätalouden kotimaisen ainespuun vuotuista käyttöä 5–10 miljoonaa kuutiometriä. Hakkuukertymä nostetaan parhaimmillaan 68 miljoonaan kuutiometriin vuodessa. Tätä kautta on arvioitu, että metsäohjelman toteuttaminen lisää metsä- ja puuteollisuuden vientituloja vuoteen 2010 mennessä parhaimmillaan 20 miljardia markkaa, parantaa valtiontalouden rahoitusapainoa parhaimmillaan 9 miljardia markkaa ja julkisen talou-

den rahoitustasapainoa 7—13 miljardia markkaa.

Täytyy myös muistaa se, että tänä päivänäkin metsätaloudella on valtakunnassa vielä erittäin suuri merkitys. Vaikka meillä on nokioita ja vaisaloita, ei niillä pystytä korvaamaan metsätalouden asemaa meille tärkeimpänä luonnonvarana tänä päivänä.

On arvioitu, että vientituloista, kun metsäklusteri kokonaisuudessaan lasketaan mukaan, 30—35 prosenttia saadaan metsäklusterin toimesta. Jos muistetaan se, että metsäklusteri toimii suurelta osin hyvin kotimaiselta pohjalta, kotimaisella työllä, kotimaisella raaka-aineella, kotimaisilla koneilla ja hyvin suurelta osin myös kotimaista energiaa käyttäen, sen merkitys vielä kasvaa. Jos tarkastellaan nettovientituloja, hyvin todennäköistä on, että päästään yli 50 prosenttiin.

Kaiken kaikkiaan toimenpiteet, jotka metsätalouden puolella tehdään, lainsäädännölliset muutokset ja vastaavat, vaikuttavat parhaassa tapauksessa todella merkittävällä tavalla. Siinä mielessä hallituksen esitys rahoituslain muuttamiseksi on ihan oikean suuntainen.

Jo siinä vaiheessa, kun kestävän metsätalouden rahoituslakia vuonna 96 käsiteltiin ja saatettiin voimaan vuoden 97 alusta, tiedettiin käytännön kenttätöissä, että ongelmia lain soveltamisen osalta tulee esiintymään. Jo silloin tiedettiin, että lakiin joudutaan palaamaan muutosmielessä varmastikin nopealla aikataululla. Nyt ollaan siinä pisteessä.

Nimenomaan kun puhutaan niin sanotuista raskaista metsänparannustöistä, metsäojituksista ja metsätien rakentamisesta, monessa tapauksessa on kyse isoista yhteishankkeista. Se merkitsee sitä, että on kymmeniä, joskus satoja, maanomistajia osakkaana, ja se merkitsee myös sitä, että toteutusajat tulevat useita vuosia kestäviksi.

Toisaalta, kun valtion metsätalouteen myöntämät rahat ovat olleet kuluneina vuosina niukahkoja, ovat nekin omalta osaltaan olleet vaikeuttamassa normaalin ohjelman läpiviemistä eikä hankkeita ole voitu viedä eteenpäin siinä tahdissa kuin suunniteltu on.

Siirtymäkausi päättyy tämän vuoden lopussa, tällä hetkellä on nimenomaan metsäojitus- ja metsätiehankeita vielä suuria määriä varsinkin Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen alueella toteuttamatta. On välttämättömyys saada niiden toteuttamiseen lisäaikaa, niin että maanomistajille annetut lupaukset pystytään täyttämään. Niin kuin puheenjohtaja totesi, valiokunta on lähte-

nyt mietinnössään siitä, että siirtymäkautta jatkettaisiin vuoden 2002 loppuun, ja asiantuntijoilta saatujen lausuntojen perusteella se nähtävästi olisi riittävä, että keskeneräiset hankkeet voitaisiin saattaa loppuun.

Tilanne on myös se, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja totesi, että eduskunnan tekemien päätöksien ja linjauksien mukaan alun perin oli tarkoitus, että vuoden 96 loppuun mennessä maastoon suunnitellut hankkeet voitaisiin toteuttaa vanhan metsänparannuslain perusteella. Se oli selkeä lupaus maanomistajille, miten voidaan menetellä. Hallituksen esityksestä tämä on jäänyt pois. Siinä mielessä on ihan kohtuullista, että eduskunta palauttaa tämän entiselleen eli hankkeet, jotka on suunniteltu vuoden 96 loppuun mennessä maastoon, voidaan myös rahoittaa vanhan metsänparannuslain säännösten perusteella.

Lapin lain osalta valiokunnan puheenjohtaja erinomaisen hyvin kuvasi tilanteen. Siellä on joka tapauksessa jo tänä päivänä saatu aikaan Lapin lain perusteella erittäin myönteisiä vaikutuksia monellakin eri tavalla. Puuston kasvua on lisätty joidenkin arvioiden mukaan peräti 300 000 kuutiometriä, työllisyysvaikutus on ollut merkittävä, ja vajaatuottoisten alueiden osuus on vähentynyt. Tällä tavalla on voitu varmentaa metsäteollisuuden puuraaka-ainehuoltoa myös Lapin alueella. Siinä mielessä hallituksen esitys on ihan oikean suuntainen sillä korjauksella tai täsmennyksellä, minkä valiokunta on linjannut.

Jos tarkastelee ministeriön antamaa vastausta valiokunnan esittämiin muutosesityksiin, voi todeta, että ministeriö toteaa siirtymäsäännöksen osalta, että 38 §:n siirtymäsäännöstä voidaan tarvittaessa muuttaa niin, että siirtymäkausi metsänparannuslain mukaisten hankkeiden rahoituksessa päättyy vuoden 2002 lopussa. Lisäksi tulisi säätää, että hankkeita koskeva rahoitus päätös tulisi antaa vuoden 99 loppuun mennessä. Eli ministeriö omalta osaltaan on valmis tukemaan valiokunnan mietinnössään esittämiä asioita.

Myös Lapin lain osalta ministeriö on valmis hyväksymään tekstin, mutta kuitenkin sillä tavalla, että tuolloin olisi tarpeen ottaa lakiin säädös, jolla rajattaisiin säädöksen voimassaoloaika, ja se esityshän on olemassa.

Myös ne esitykset, mitkä valiokunta mietinnössään tekee haketuen osalta, on ministeriö valmis hyväksymään. Eli maa- ja metsätalousministeriö pitää mahdollisena, että haketustukea kos-

kevien säädösten osalta ei lakiin otettaisi voimasaolon päättymistä koskevaa säännöstä, vaan energiapuun haketustukea koskevat lainkohdat jäisivät kumottavaksi siinä vaiheessa, kun korvaavat tukijärjestelmät saataisiin voimaan kauppa- ja teollisuusministeriön esityksestä. Tältä osin tuntuu siltä, että ne muutokset, mitkä valiokunta on esittämässä lakiin, ollaan valmiit ministeriön toimesta siunaamaan. Siinä mielessä tuen ed. Kallin esittämiä näkökohtia.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kun eduskunta käsitteli tämän päivän ensimmäisenä asiana uutta perustuslakia, siinä kaikki puheenpuoron käyttäneet korostivat sitä, että siirrytään askel parlamentaariseen suuntaan.

Jos jossakin, arvoisa puhemies, niin juuri metsälaeissa, jotka ovat Suomessa Euroopan ja maailman parhaat tällä hetkellä, näkyy hyvin selvästi parlamentaarisen vaikuttamisen leima. Olihan niin, että kun varsinaista metsälakia täällä käsiteltiin, se oli kollattava yhteen luonnonsuojelulain kanssa muun muassa, ja se edellytti sitä, että parlamentin sisällä kaksi valiokuntaa toimi samanaikaisesti rinta rinnan pitäen huolen siitä, että tämä keskinäinen sidonnaisuus säilyi loppuun saakka. Niin ikään rahoituslaki tuli säätää samaan kokonaisuuteen kuuluvaksi. Edelleen metsänhoitoyhdistys tuli säätää täydentämään tätä kokonaisuutta, ja sillä tavalla kokonaispaketti on todellakin parasta, mitä maapalolta tällä hetkellä löytyy.

Mutta täytyy sanoa, että tällainen lainsäädäntö ei kyllä ehkä parhaimmalla tuurillakaan voi sattua kaikkein parhaimpaan asuun yhdellä kertaa, vaan se tarvitsee käytännön viilausta, niin kuin ed. Mäki-Hakolakin äsken alan ammattihenkilönä ilmeisesti halusi korostaa. Kysymys on juuri siitä, että tarvitaan käytännön kokemuksia. Niitten mukaisesti täytyy olla nöyryys tarkentaa lainsäädäntöä käytännön olosuhteita palvelemaan. Kaikki ei mene ihan niin kuin täällä on mietitty. Siinä katsannossa tämä lainmuutos on ollut erinomaisen kiireellinen ja tarpeellinen. Määräaikojen tarkistaminen on paikallaan. Paitsi että tässä on kysymys kestävästä metsätaloudesta, tässä on myös kestävästä valtiontaloudesta kysymys. Ei ole mitään järkeä siinä, että ensiksi laitetaan valtavasti rahaa suunnitteluun ja sitten niitä suunnitelmia ei toteuteta, puhumattakaan että tavallaan luodaan tilanne, jossa petetään metsänomistajia luomalla odotusta, että tämä homma hoidetaan yhdessä, ja sitten sitä ei kuitenkaan hoideta.

Edelleen, arvoisa puhemies, tähän aikaan kuuluu se, että varmennetaan erilaisin toimin ketjun toimiminen alusta loppuun saakka, päätehakkuusta metsän uudistamiseen, edelleen nuoren metsän hoitoon ja sitten kasvamiseen siihen tilaan, että metsä voidaan jälleen päätehakkuussa siirtää uudistamisvaiheeseen. Tässä suhteessa tässä ketjussa on ollut viilaamisen varaa aika paljonkin. Nyt ehkä joudutaan miettimään vakuustalletuksia uudistamisen puolella tai jotakin sinnepäin olevaa ratkaisua. Muuten se homma ei näytä tulevan kuntoon. Se utopia, joka luotiin kuluvan vuosikymmenen alkupuolella, ei näytä toteutuvan, joten se täytyy ottaa jollakin tavalla uudelleenarviointiin, vaikka se vähän karvasta onkin, mutta tällaista arkipäivän realismi on.

Nuoren metsän hoidossa on tullut rästejä, jotka käyvät taloudellisesti yhteiskunnalle kalliiksi. Yhdyn täysin niihin näkemyksiin, mitä ed. Mäki-Hakola äsken metsätalouden merkityksestä Suomen taloudelle totesi. Se on paljon vankempi jalka itse asiassa kuin elektroniikkajalka on, kun otetaan oikein vakavasti asiat huomioon. Se on pysyvämpi jalka Suomen puolella, sanotaan näin. Nuoren metsän hoidon varmentamiseksi ja varmistamiseksi tarvitaan se, että se puuraaka-aine, joka metsästä otetaan taikka kaadetaan, käytetään mahdollisimman hyvin hyväksi. Eräs merkittävä vaihtoehto siinä tällä hetkellä on hakettaminen ja käyttäminen mieluummin yhdistetyissä lämmön- ja sähköntuotantolaitoksissa polttoaineena.

Tämän varmentamiseksi eduskunta on aktiivisesti toiminut. Se saattoi kuntoon tämän vuoden budjettiin nämä asiat omalla aloitteellisuudellaan. Nyt on kysymys tämän toimenpiteen saattamisesta uudessa eduskunnassa sen verran pysyväiselle tasolle, että tämä kausi kestää vain siihen saakka, kun kantohinta muodostuu kaikista näistä toimenpiteistä niin, että mitään tukea ei sinänsä tarvita. Tässä mielessä pidän erinomaisen arvokkaana, että valiokunta on ollut näistä tarkennuksista täysin yksimielinen.

Ed. Komi: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä laiksi kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on yhtenä osana tosiaan energiapuun haketustuki. Kukapa nyt näistä tuista tykkäisi, mutta loppuvaihteenahan on saavuttaa erilaisilla toimilla sellainen hintakilpailukyky, että tätä tukea ei loppujen lopuksi tarvittaisi. Jos haketustuki olisi jatkuva, niin mielestäni se rohkaisisi kehitystyö-

hön tällä saralla. Puuenergiallahan on metsäisesä, muuttotappioisessa Itä-Suomessa hyvin merkittävä vaikutus myös työllisyyden kannalta.

Muutenkin kotimaiset energialähteet tulisi hyödyntää tulevaisuudessa yhä paremmin ja myös hakkuutähdehake tulisi mielestäni saada edes pienemmänkin tuen piiriin jatkossa. Ymmärrän kyllä, että tällä hetkellä muidenkin tässä esityksessä olevien asioiden vuoksi eduskuntakäsittely on tarpeen hyvin nopealla aikataululla, mutta toivon, että jatkossa voidaan palata myös näitten asioiden pariin.

Olen edelleen valiokunnan mietinnön kannalla ja toivon tälle asialle todella nopeaa etenemistä ihan toiminnan tasolle asti.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Muutama sana energiapuun tuesta. Kun neljän vuoden aikana edellisellä kaudella puhuttiin siitä, että tämmöistä tukea tarvittaisiin, oli hyvin paljon epäileviä tuomaita tässä salissa ja oli KTM:nkin virkamiehiä sillä kannalla, että puuenergiasta ei saisi kannattavaa sillä tavalla. Mutta pitkien pohdintojen jälkeen valiokunta päättyi viime kaudella semmoiseen ajatteluun ponsissaan ja päätöksissään, jotta tämmöistä tukea tarvittaisiin, jota hallituksen esityksessä esitettiin.

Mutta kun rahoja on niukalti käytössä, siinäkin pitäisi osata kohdentaa varat tehokkaasti. Silloin asiantuntijakuulemisissa, kun käytiin läpi viime vuoden puolella näitä asioita, oli hyvin monen taseoisia asiantuntijoita ja hankintaketjuja, missä osattiin tehokkaammin ottaa puu talteen, missä vähemmän tehokkaasti. Yksi esimerkkitapaus jäi mieleen, että jossakin 10 000 kuution hankinta vaati 500 000 markan tuen, ennen kuin saatiin vertailukelpoisuus muihin energiamuotoihin verrattuna. Sitten oli joitakin esimerkkitapauksia, joissa oli niin tehokkaaksi logistiikka kehitetty, että 40 000:n vuosihankinta saatiin kannattamaan sillä tavalla, että valtuutettiin hoitava yhtiö nostamaan nuoren metsän kunnostustuki. Isäntä kirjoitti alle valtakirjan, jossa nuoren metsän kunnostustuki meni suoraan yhtiölle, mikä hankki hakepuun.

Sen takia tukipolitiikassa pitäisi hoitaa se, jotta ohjeistus laaditaan sillä tavalla, että se kohdentuisi oikeaan paikkaan, jotta ei tuettaisi semmoista, mikä on jo tänä päivänä kannattavaa ja mihin on logistiikkakin kehitetty ja järkevä otto saatu aikaan, vaan tuki kohdennettaisiin semmoiseen hankintaan, mikä tällä hetkellä ei ole kannattavaa, ja nyt saataisiin tehostetta siihen,

että tämä nuori metsä, mistä on puhuttu, ja hakkuutähde voitaisiin korjata pois.

On hyvin paljon vielä ongelmakohtia olemassa. Ainakin itäisessä Suomessa on suomensä, joita on istutettu 30–40 vuotta sitten, lienee 10 000 hehtaaria Pohjois-Karjalassa, ja ne tällä hetkellä vaatisivat myös harvennusta. Puuta ei saa kannattavasti sieltä pois, näin on todettu; isännälle ei jää hirveän paljon kantorahaa. Siksi suomensät ovat hoitamatta. Luulen, että tämä voisi olla yksi tehoste, kun on mietinnössä todettu nämä asiat ja myös hallituksen esityksessä todettu. Todennäköisesti tämä voi olla pieni ripaus sen edesauttamiseen, että myös suomensien harvennukset lähtevät käyntiin. Enimmäkseen siellä on kyllä havupuuta, mutta sinällään samanlaista energia-puuta, joka ei muuhun tuotantoon ole mennyt.

Vaikka meillä tukimuotoja kehitetään, pitää todeta, jotta tässä pitää olla tietyllä tavalla pitkäjänteisyyttä, mutta pitää myös kehitystyötä tukea siten, jotta logistiikan kehittäminen ei pysähtyisi. Semmoinen odote pitää olla olemassa. Samaten kun polttolaitoksia ja energialaitoksia tehdään, joissa tuetaan lämpöä ja sähköä, pitää varautua, että KTM:n ja mahdollisesti ympäristöministeriön puolella on riittäviä investointitukia. Joidenkin laskelmien mukaan, kun muistan esimerkkitapauksia, se vaatii 40–50 prosentin tuen. Muuten ei sitä laitosta saa kannattavaksi siltä osin, kun rakentaminen on aika kallista puuhaa ja pääomakulut ovat kalliit. Mutta kansantalouden kannalta se on järkevä investointi. Sen takia koko ketjun metsästä aina energiaksi asti pitäisi olla meidän nähtävissämme myös eduskunnassa, samaten hallituksen tiedossa, että se on järjestelmällistä toimintaa, ettei vedetä mattoa alta siinä vaiheessa, kun homma on parhailaan menossa, ettei sitten yksikäs sanota, että tämä loppuu tähän ja homma katkeaa.

Metsäpolitiikka yleensä on pitkäjänteistä puuhaa. Se vaatii sukupolvien työn. Se sukupolvi, joka istuttaa puun, ei välttämättä siitä hyvin isoa satoa vielä korjaa, muuta kuin hakepuuta. Sen takia suunnitelmallisuus pitäisi turvata metsäpolitiikassa pitkälle tulevaisuuteen, että se toimii, samaten tukijärjestelmät. Mutta viime kädessä tukijärjestelmien tehtävän pitää olla se, että nyt tällä edesautetaan kehitystyötä pitkällä aikajänteellä sillä tavalla, että voidaan turvata kotimaisuus. Aikanaan sitten, kun logistiikka on kehittynyt, pitkässä pelissä voidaan jättää tuet pois, koska uskon sillä tavalla tapahtuvan tässä, että Suomi on joskus vielä tulennäyttäjä, edelläkävijä, myös bio- ja puuenergian osalta.

Ed. K a n g a s : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys kestävän metsätalouden rahoituksesta on mielestäni oikea-aikainen ja oikean suuntaisen ja on nopeasti saatettava voimaan nämä asiat, mitä esityksessä on. Energiapuun haketus-tuki on erinomaisen kannatettava tukimuoto varsinkin, kun se suuntautuu nuorten metsien hoitotyöhön. Täällä on jo todettu, että nuorten metsien hoitotyöt ovat jääneet tekemättä. Siellä on monen vuoden rästit, ja nämä työt näköjään jäävät tekemättä edelleenkin, ellei niihin yhteis-kunnan taholta saada tukea.

Maamme metsäteollisuus tarvitsee hyvää tuk-kipuuta tuotantolaitoksilleen. Tämä koskee var-sinkin mekaanista metsäteollisuutta. Niin kuin täällä on todettu, Suomi elää metsästä. Se pitää paikkansa, siihen on helppo yhtyä. Näin haketta tuetaan, ja tällä on alueellista merkitystä. Sitä käytetään lämpökeskusten ja vastaavien poltto-aineena. Jos vielä yhdistetään turve hakkeen kanssa polttoaineeksi lämpökeskuksille, tällä on vielä laajempi merkitys.

Tällähän tuetaan maaseudun työllistämistä. Nämä ovat niitä järkeviä töitä, millä voidaan maaseudulla lisätyöpaikkoja luoda.

Kannatan valiokunnan tekemää esitystä ha-ketustuesta ja toivon, että se mahdollisimman pikaisesti menee läpi. Samoin olen valiokunnan esityksen kannalla Lapin lain mukaisten metsän-hoitotöiden tekemisestä. Ne on saatettava voi-maan pikaisesti.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Haluan kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa siitä, että se on käsitellyt erittäin rivakasti hallituksen esityksen erityisesti Lapin vajaatuottoisten metsien rästien hoitamisesta. Lisäksi valiokuntahan on paranta-nut tuota hallituksen esitystä parilta kohtaa. Myös nämä valiokunnan tekemät muutokset ovat erittäin myönteisiä. Ne lisäävät niiden uu-distusalojen piiriä, jotka voivat päästä tämän korotetun metsänparannustuen piiriin.

Nämä korjaukset ovat juuri sellaisia kuin it-sekin tämän lain lähetekeskustelussa toivoin. Myös Lapin kansanedustajat yli puoluerajojen ovat pitäneet hyvin tärkeänä, että tämä Lapin vajaatuottoisten metsien uudistamislaki saa jatkoa ja nämä rästit saadaan hoidettua pois alta.

Vajaatuottoiset metsähän ovat sellaisia, että niiden uudistushakkuun tuotto ehkä juuri ja juu-ri kattaa ne uudistamisen kustannukset. Näin ollen metsänomistajalla itsellään ei ole kovin-kaan suurta intressiä lähteä näitä alueita uudista-

maan, jos ei tällaista valtion erityistukea tässä mukana ole.

Kuitenkin sekä kansantalouden näkökulmas-ta että myös ympäristön ja kestävän kehityksen näkökulmasta näiden alueiden uudistaminen on perusteltua. Lapin kannalta voi sanoa, että kan-santalouden näkökulmasta se on järkevää, koska näin ollen taataan pitkällä tähtäimellä Lapin metsäteollisuudelle ja metsätaloudelle riittävä puuhuolto. Toisaalta myös ympäristön kannalta tämä on järkevää, koska näinhän myös paranne-taan Suomen hiilitasetta, eli kun vajaatuottoisia metsiä uudistetaan, ne sitovat enemmän hiilidi-oksidia ja näin ollen ehkäistään myös kasvihuo-neilmiötä.

On tietysti mahdollista, että jatkossa näihin voitaisiin saada myös Euroopan unionin kautta jonkin verran rahoitusta, ja tähänkin on tietysti edellytys se, että meillä on kotimaassa voimassa oleva lainsäädäntö, joka mahdollistaa tämän kansallisen tuen. Toisaalta on selvä se, että vajaa-tuottoiset metsähän eivät siihen 2002:eenkaan maasta varmaan loppu eikä Lapista varsinkaan, joten edelleenkin toivon, että maa- ja metsäta-lousministeriö valmistelisi myös pysyvää lainsää-däntöä tältä osin.

Erittäin hyvänä pidän myös lain sitä osaa, joka koskee puuenergian käytön vauhdittamista.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Ed. K a l l i : Arvoisa rouva puhemies! Ihan muutama havainto ja kommentti.

Ensinnäkin ed. Pulliainen loistavasti kuvasti sen, että kysymys energiatuen osalta hyvin pit-kälti on nuoren metsän hoidon varmistamisesta, koska jokaisen meidän on pakko myöntää, että näitä kohteita löytyy, jotka ovat jääneet hoita-matta. Monesti ne ovat riippuvaisia siitä, että sille puulle, joka nuoren metsän hoitokohteesta on syntynyt, ei ole ollut markkinaa eikä käyttö-paikkaa, ja sen tähden on ollut helppo puolustel-la, että kun tämän kaltaiselle puulle ei ole käyt-töä, sitä työtäkään ei ole suoritettu. Sen tähden pitkässä juoksussa, vaikkakin tässä on käytetty periaatteessa omaa rahaa, siitä rahasta, joka on kohdennettu nuoren metsän hoitokohteeseen, yksi osa on nostettu erikseen ja nyt ollaan valmiit käyttämään tämän korjuuketjun tehostamiseen, tuotekehittämiseen ja toivotaan, että sillä saa-daan varsin paljon aikaan.

Ed. E. Lahtela oli siinä oikeassa, että tätä on pohdittu pitkään ja ehkä pohdittaisiin edelleenkin eikä olisi saatu aikaan mitään, ellei olisi oltu valmiit käyttämään tätä omaa rahaa. Odotukset ovat valtavat ja toivotaan, että tämä odotus tuo tuloksen.

Ed. Komi toivoi, että tätä samaa tukea voitaisiin kohdentaa myös hakkuutähteeseen. Siinä valiokunnassa yleinen käsitys oli sen kaltainen, että nimenomaan tämän 10 miljoonan markan satsauksessa kannattaa pitäytyä täsmäohjauksessa niin, että kohdennetaan rahaa sinne, jossa sitä kipeimmin tarvitaan ja jossa tämä toiminta on kannattamatonta. Meillähän metsähaketta käytetään noin 300 000—400 000 kuutiometriä, ja jos tässä vaiheessa tämä tuki laajennettaisiin myös hakkuutähteeseen, saattaisi olla, että tämän nuoren metsän hoito jonkin verran viivästyisi. Koska tämä osa on kannattamatonta, niin tämä ohjus kannattaa nimenomaan tässä vaiheessa suunnata tänne. Tällä mahdollistetaan siten se, että näitä käyttöpaikkoja, hakkeen polttolaitoksia, syntyy enemmän, mikä tekee tilaa laajemmallekin käytölle.

Nythän on tiedossa, että Pietarsaareen ollaan tekemässä laitosta Pohjolan Voiman toimesta ja sama yhtiö ilmeisesti suunnittelee jo kahta muuta saman mittaluokan laitosta. Jos ne toteutuvat, silloin puhutaan jo ihan erilaisesta käytöstä ja myös silloin tälle muulle hakkuutähteelle syntyy mahdollisuutta.

Ed. Kangas totesi, että kysymys on nimenomaan tulevaisuudesta ja näin on. Sekä ed. Aula että jotkut muut totesivat, että tähän liittyy muita asioita. Miksi tämä asia on julkisuudessa ja käytännössä saanut enemmän osakseen huomiota ja on mennyt eteenpäin, niin siksi, että myöskin teollisuudessa ja metsäammattilaisten piirissä on tajuttu se, että ei riitä, että jatkossa pelkätään päätehakkuita hakataan.

Ellei näitä nuoria riukuasteella olevia metsiä hoideta, niin tulevaisuudessa, muutaman kymmenen vuoden päästä, Suomessa ei olekaan enää laadukasta puuta. Sen tähden myös teollisuudessa on tätä asiaa ajateltu ihan uudella tavalla, ja se osaltaan varmistaa sen, että metsähakkeelle ja mahdollisesti myöskin hakkuutähteelle jatkossa löytyy käyttöä — ja sen kaltaista käyttöä, että se antaa jonkinlaisen palkan sille työlle, jota tähän liittyy.

Itsekin olen sitä mieltä, että varsinaista kantohintaa ei tämän kaltaiselle puulle tule mutta nimenomaan satsaus tulevaisuuteen varmistaa sen, että jatkossakin olisi olemassa laadukasta puuta.

Se edellyttää, että nyt voimavaroja keskitetään näihin hoitorästeihin ja nimenomaan ensiharvennuspuihin, joka sitten tulevaisuudessa tuottaa kaikille osapuolille mahdollisimman hyvän koron.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Seurasin tuossa ed. Kallin kommenttia. Voisi todeta tässä hakkuutähteen osalta, jonka ed. Komi otti esille, että siihen ei kyllä mitään tukea tarvitaakaan. Asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että Biowattissa, joka on tutkaillut näitä asioita, todettiin, että tämä on saatu kannattavaksi. Mutta senhän täytyy tapahtua niin, että se tulee sen saman hankintaketjun kautta kuin puutavara tulee sieltä metsästä, että ei koneiden tarvitse ajaa monta kertaa, vaan se tulee sinne tienvarteen suoraan samoissa kuormissa mahdollisesti taikka kuitenkin niin, jotta ei tarvitse enää monia eri reissuja heittää, että voidaan kustannuksia pudottaa. Siellä ainakin ne asiantuntijat, jotka olivat itse sillä puolen ammatti-ihmisiä, väittivät, että se on jo kannattavaa.

Sen takia pitää paikkansa se, mitä omassa puheenvuorossani tuolta puhujankorokkeelta totesin: Kun rahoja on vähän käytössä, niin oikein kohdentamalla me saamme hyvän tuloksen. Käytetään tukimarkat semmoisiin kohteisiin, joilla voidaan edesauttaa metsähakkeen hankintaa, mutta semmoisten, mitkä jo nyt voidaan hoitaa tehokkaasti, voi antaa olla ja toimia markkinatalouden pelisäännöillä.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Ed. Esa Lahtelalle: Ihan hyvä, jos näin on. Toivotaan, että on. Äsken tuossa kommentoin, että toivoisin, että jatkossa voitaisiin pohtia mahdollisesti pienempää tukea hakkuutöiden hakkeelle. Ymmärän kyllä, että tällä hetkellä pitää nämä rahat kohdentaa, niitä ei niin paljon ole. Olen ihan samaa mieltä edellä olevien puhujien kanssa, että se kohdentaminen se osuu tässä ihan oikein nuoren metsän energiapuun hakekäytölle.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Tässä kun on kuunnellut asianomaisen valiokunnan henkilöiden mielipiteitä tästä lakiesityksestä, niin voi yhtyä niihin hyvin pitkälti, nimenomaan nuoren metsän hoidon osalta. Itsekin siihen jonkin verran sekaantuneena tunnen asiaa.

Mitä täällä puhuttiin hakkuutähteistä, niin voi sanoa, että saattaa olla jonkin verran jonkinlaista kateutta määrätyiltä osin. Tuolla maakunnissa kyllä tuntuisi olevan halukkuutta niitä kor-

jata mutta metsänomistajat eivät aina päästä näitä keräilijöitä sinne ja itse eivät sitten jostakin mukavuudenhalusyistä ehkä halua niitä itse kerätä.

Jos muistelee muutaman vuoden takaisia asioita, niin voi sanoa, että ehkäpä meillä on ohjaus nimenomaan maaseudulla omakotitalojen osalta ollut väärän suuntaista. Itsekin muistan, kun runsas kymmenen vuotta sitten rakensin omakotitalon, niin silloin suositeltiin yksinomaan sähköön siirtymistä mutta onneksi itse tein sinne vähän toisenlaisia ratkaisuja ja meillä käytetään puuta hyvinkin paljon. Eli kyllä osittain panisin syyttävän sormen myös valtiovalan suuntaan, eli silloin se ohjailu, joka oli, oli nimenomaan siihen, että öljyyn tai erityisesti sähköön siirrytään. Eli voi verrata osittain, arvoisa puhemies, siihen samaan, mitä siihen aikaan oli, että määrättyissä taajamissa kaikki omakotitalot olivat tasakattoisia. Sekin oli määrätynlaisia ohjailua vähän samalla tavoin kuin metsienkin käytön osalta.

Ed. Mäki-Hakola: Arvoisa rouva puhemies! Olen oikeastaan ylpeä eduskunnasta, kun eduskunta käy näin korkeatasoista keskustelua metsäpolitiikan asioista, ja täytyy antaa ed. Pulliaiselle erinomainen kiitos siitä asiantuntevasta ja kaunoselkoisesta puheenvuorosta minä hän täällä käytti ihan oikein korostaen asian merkitystä. Se, miten valtiovalta voi tukea näitä asioita ja edistää asioiden eteenpäinviemistä, on selkeästi nyt nähty, kun nuoren metsän kunnostukseen on suunnattu kampanja, jossa on määrärahoja selkeästi lisätty. Sillä on jo saatu aikaan viime vuoden aikana kaksinkertainen määrä töitä metsissä, eli siinä on todella loppujen lopuksi pienellä panostuksella saatu merkittäviä tuloksia aikaan.

Nyt kun keskustellaan hakkeesta, niin meidän täytyisi nyt pystyä huolehtimaan siitä, että tämä kehitys ei pysähdy, niin kuin se aikanaan pysähtyi, kun edellisen kerran yritettiin kotimaista polttoainetta saada merkittävässä määrin käyttöön. Silloin tuli halpa öljy ja sen jälkeen oikeastaan kaikki suunnitelmat laitettiin romukoppaan. Nyt täytyisi huolehtia siitä, että tällä tavalla myöskin kestävästi päästään eteenpäin ja että ratkaisut jatkossa tältä osin tulevat olemaan kokonaisvaltaisia ja jatkuvia, mikä varmentaa sen, että meillä on myöskin menekkiä jatkuvasti kotimaiselle polttoaineelle.

Tätä on siinä mielessä aika helppo viedä nyt eteenpäin tässä vaiheessa, kun hallitusohjelman-

sa on niin selkeästi otettu kantaa kotimaisen energian kehittämisen puolesta. Nyt on vain lähetävä tämän jälkeen, kun tämä asia on saatu pois päiväjärjestyksestä, katsomaan, mitä muita konsteja voidaan käyttää tässä asiassa, jotta tässä merkittävässä asiassa päästään eteenpäin.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Vielä kokemusperäinen täydennys tähän keskusteluun. Kun Oulun kaupunkiin suunniteltiin niin sanottua Toppila kakkosen vaihtoehtoa, niin kysyttiin energiaekonoilta ja kaikilta mahdollisilta konsulttitahoilta, että mitenkäs olisi, jos käytettäisiin puuta energian lähteenä tässä Toppila kakkosessa. Vastauskoostetta silloinen apulaiskaupunginjohtaja esitteli kaupunginhallitukselle kertomalla, että niiden mukaan ei kannata ottaa ilmaiseksikaan.

Mikä onkaan tilanne, arvoisa puhemies, tänä päivänä, kun Toppila kakkonen on käytössä? Tällä hetkellä 20 prosenttia käytetystä energian lähteestä on puuta. Nyt tavoite on 40 prosenttia haketta, ja siitä kyllä maksetaan ihan asiallinen vastike. Toisin sanoen kehitys on, arvoisa puhemies, mennyt erinomaisen nopeasti eteenpäin. Aivan samalla tavalla eteläisimmässä Suomessa päätehakkuumetsähakkeella on jo kantohinta, joka ei ole kuin 50 penniä tai 1,50 markkaa hakeuutiolta, mutta on kuitenkin.

Omistajan tarvitsee vain ilmoittaa pankkitilin numero, niin se raha tulee sinne, eikä tarvitse tehdä yhtään mitään. Hän saa uudistamisen yhteydessä sen teknisen hyödyn niin, että uudistaminen helpottuu teknisesti ja siinä säästetään rahaa, jolloin kantohinta nousee, vaikka se tuleekin vähän toista tietä.

Arvoisa puhemies! Tämä on tulevaisuutta, jossa kehitys menee nopeasti eteenpäin. Nyt olemme aivan oikealla tiellä ja samalla pidämme maaseudun asuttuna ja luomme työpaikkoja sinne, joka on hyvä homma.

Ed. Kangas: Arvoisa puhemies! Toteaisin, että kattilateknikka on mennyt niin paljon eteenpäin, että kotikaupungissani Jyväskyläsäkin pystytään käyttämään voimalaitoksessa haketta, turvetta, öljyä ja kivihiiltä ja sinne ollaan suunnittelemassa aika isoa toista hakevoimalaa.

Toteaisin, että hetken aikaa näytti, että metsät otetaan vain selluteollisuuden käyttöön, kun jätettiin ensiharvennustyöt tekemättä. Paperi- ja selluteollisuus on tärkeä Suomelle, en sitä kiistä, mutta kumminkin on todettu, että työpaikat

ovat mekaanisessa metsäteollisuudessa, missä voidaan luoda jopa 100 000 uutta työpaikkaa. Tätä taustaa vasten metsänhoitotyöt pitää tehdä. Sieltä saadaan saha- ja vaneritukkia ajallaan siten päätehakkuissa. Tästä pitää huolehtia.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Mielenkiinnolla kuuntelin huoneessani keskustelua. Toteaisin vielä lopuksi ympäristönäkökulman. Niiden käsitykset, jotka jatkuvasti vähättelevät bioenergian merkitystä, ovat todella ristiriidassa tämän keskustelun käsitysten kanssa. Tämä on hyvin tärkeä lakiesitys nimenomaan myös energiatalouden kannalta ja kestävä kehityksen, jopa paljon puhutun Kioton sopimuksen, kannalta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys tilisiirtolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 5/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 2/1999 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. S j ö b l o m : Arvoisa puhemies! Vaikka direktiivi 97/5 ei velvoita Suomea noudattamaan sen säännöksiä kotimaan tilisiirroissa, on hyvä, että lakiesitys koskee kaikkia kotimaan tilisiirtoja ilman ylärajaa. Tällä on erityistä merkitystä varmasti kuluttajille, mutta erityisesti pienelle ja keskiisuurille yritystoiminnalle.

Rajojen yli tapahtuvan tilisiirtojen sääntelyn osalta lakiesitys on asianmukainen. Se parantaa pienten ja keskiisuurten yritysten asemaa ja kilpailukykyä ulkomaankaupassa, koska pääoman tarve vähenee ja vieraan pääoman kustannukset alenevat, mitä kautta kannattavuus paranee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 2 luvun 14 a §:n ja 45 luvun muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 17/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

9) Hallituksen esitys henkilökorttilaiksi ja laiksi väestötietolain 23 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 18/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi Espoon Keilaniemessä ja Lintuvaarassa sijaitsevien maa-alueiden myymisestä Espoon kaupungille

Hallituksen esitys HE 20/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovaraminvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys Israelin kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys HE 21/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

12) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 22/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

13) Laki tieliikennelain 72 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 52/1999 vp (Esa Lahtela /sd ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani esitän semmoista ajatusta, että ammattimaisessa liikenteessä linja-auton ja raskaan ajoneuvoyhdistelmän ajo-oikeus päättyisi aina, kun henkilö täyttäisi 65 vuotta, tai silloin, kun hänen työkykynsä on alentunut sillä tavalla, että hän on oikeutettu työkyvyttömyyseläkkeeseen siitä ammatista.

Tästä asiasta on tehty lähes saman sisältöinen lakialoite jo viime kaudella. Tämä on uudistettu aloite, koska aina, kun eduskuntakausi päättyy, lakialoitteet raukeavat. Silloin käytiin jonkin verran keskustelua, mutta käydään jokin pointti nytkin tässä läpi.

Kysymys on siitä, jotta minä näen tässä sen tyyppisen ongelman, että muissa ammateissa yleensä eläkeikä on 65 vuotta. Minusta yhtä hyvin tässäkin voitaisiin niin tehdä monesta syystä. Yksi syy on tietysti eläkepolitiikka ja työnjako siten, jotta ihmisen siinä iässä pitää jäädä jo eläkkeelle. Toinen on se, jotta voisi olettaa, jotta yli 65-vuotiaana tarkkaavaisuus on vähän jo vähentynyt ja ikä tuo omat rasitteensa. Kysymys on kuitenkin linja-autoliikenteessä ihmisten hengestä, raskaassa ajoneuvoliikenteessäkin ihmisten hengestä siinä mielessä, jotta siellä kuljetetaan pitkiä, isoja rekkoja raskaassa lastissa ja ollaan tien päällä. On oletettava, että siinä iässä jo voisi sattua herkemmin vahinkoja — syyllistämättä ketään tässä — kuin nuoremmille.

Toiseksi on myös moraalikysymys siitä, jotta jos ihminen jää jostakin ammatista työkyvyttömyyseläkkeelle, onko hänellä oikeus työkyvyttömyyseläkkeellä harrastaa sitä ammattia, niin kuin tänä päivänä vielä tapahtuu. Nykyinen lainsäädäntöhän lähtee siitä, jotta 70-vuotiaaksi asti voi linja-autoa ja raskasta ajoneuvoyhdistelmää ajaa. Siinä lienee joitakin tapauksia; vasta hiljattain Heinolassa sattui tapaus, jossa ikääntynyt, työkyvyttömyyseläkkeellä oleva henkilö ajoi metsään ja siinä taisi mennä ihmishenkiä. Sitähän ei ole tarkkaan tutkittu, mutta niin kuin perusteluissa toteen, on oletettavaa, että voisi olla näinkin, jotta työkyvyttömyys vaikutti tähän tapahtumaan. Sen takia minä toivon, jotta tässä tällainen voitaisiin valiokunnassa ripeästi tuoda läpi — täällä on valiokunnan jäseniäkin paikalla — ja tällainen lainsäädäntö saada aikaan mahdollisesti jo ensi vuoden alusta.

Ed. V i s t b a c k a : Puhemies! Itse suhtaudun sangen kielteisesti siihen, että totaalisesti kiellet-

täisiin linja-auton ja raskaan ajoneuvoyhdistelmän kuljettaminen, jos henkilö on täyttänyt 65 vuotta. Pitää ottaa huomioon, että meillä on erittäin paljon 1—3 auton yrityksiä, joissa on tehty sukupolvenvaihdos. Pidän täysin kohtuuttomana sitä, että vanhaisäntä, joka on täyttänyt 65 vuotta, ei vielä 70:tä vuotta, ei voisi siirtää edes linja-autoa pesupaikalle taikka kuorma-autoa, jos on esimerkiksi puutavara-ajossa, viedä tavaltaan lastaukseen jne., siirtää niitä. Tältä osin pidän todella arveluttavana tämän suuntaista esitystä. Silloin pitäisi lähteä myös siihen, että kun esimerkiksi maataloudessa on sukupolvenvaihdos, kielletään isännän osallistuminen peltotöihin tai muihin vastaaviin. Tämä on erittäin vaarallinen tie, jos totaalisesti kielletään, niin kuin 72 §:ssä on esitetty.

Toisaalta hämmästelen sitä, että kokenut ed. Esa Lahtela on lakialoitteessa näin voimakkaasti ottanut kantaa Heinolan bussionnettomuuteen, kun tutkinta on kesken. Mielestäni ei pitäisi lähteä syyllistämään tässä vaiheessa näin voimakkaasti. Asia on erikseen silloin, kun tutkinta on tehty ja oikeat johtopäätökset saatu siitä. Toki tässä myönnetään ympäröivästä tämä asia, mutta sitä, että se on vaikka esimerkkinäkin lakiesityksessä tässä talossa, pidän erittäin arveluttavana.

Ed. Uotila merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Tietenkin on otettava huomioon, että ed. E. Lahtela on perusteluissaan käyttänyt esimerkkinä sitä, mikä on tapahtunut. Ed. Vistbackalle toteaisiin, että hän on myös todennut, että Heinolan bussionnettomuuden syyt eivät ole vielä selvinneet. Tuskin sitä voi myöskään totaalisesti kieltää, että tällaista käytetään perusteluissa.

Itse asiaan: Olen ymmärtänyt, että ed. Lahtela on asian ottanut esiin tässä muodossa myös siksi, että se johtaisi julkiseen keskusteluun. Tällä on luonnollisesti, mikäli asia näin etenee, heijastusvaikutukset varmasti joidenkin autonomistajien yksityisluontoiseen käyttöön, mutta uskoisin, että lakialoitteella tarkoitetaan pääsääntöisesti ammattimaiseen ajoon rinnastettavaa ajoa.

Toisaalta se kysymys, miten ihmisen ikä määritellään minkin tekemisen kriteeriksi, on tänä päivänä aiempaa vaikeampi, koska tiedetään, että Suomessa naiset elävät keskimäärin 80,2 vuotta ja miestenkin keskimääräisen odotettavis-

sa olevan eliniän tiedetään kohoavan. Tällä hetkellä se on tilastoissa 74,3, joissakin 73,4.

Mutta olennaista ed. Lahtelan aloitteessa on se, että hän selkeästi tuo esiin huolensa tietyn iän jälkeen kuljettajina toimivien henkilöiden terveydestä ja toimintakyvystä. Se on olennaista, ja varmasti se ansaitsee meillä keskustelun ja lainsäätäjän harkinnan, mihin suuntaan asiaa lähdetään viemään.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Olin on tässä ihan oikeassa.

Mutta ensinnäkin kyseisen asian säätely on ennen kaikkea asia, joka tulee EU:n kautta ja jossa tullaan EU:n toimesta direktiivillä tekemään yhteismitalliset määräykset koko EU:n alueella. Siinä mielessä tässä vähän turhaan sojetaan suuta. Ed. E. Lahtelan lakialoite ei varmuudella voi johtaa mihinkään tulokseen.

Kuitenkin muutama kommentti asiasta, koska aivan niin kuin ed. Olin toi esille, asia kyllä ansaitsee tulla keskustelluksi.

Työkyvyttömyys ja ajokyky ovat kaksi täysin eri asiaa, ed. Lahtela. Niillä ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Tämä on todettu kahdessa aivan tuoreessa tutkimuksessa, suomalais-ruotsalaisessa yhteistutkimuksessa. Mutta ennen kuin lähdän lyhyesti selostamaan tutkimusten tuloksia, totean, että aivan ilmeisesti ed. E. Lahtela haluaa huonontaa työllisyyttä, vähentää työpaikkoja lakiehdotuksellaan. Asia on aivan niin kuin ed. Vistbacka sanoi, että 65—75-vuotiaan liikenteenharjoittajan oma panos linja-autojen ja myös rekkojen siirtämisessä pienessä yritystoiminnassa, jossa oletettavasti pojat tai jälkeläiset ovat jatkaneet liiketoimintaa, on aivan ratkaisevaa. On aivan ratkaisevaa, että sinä aikana, kun pojat tai pestatut kuskit hoitavat liikennettä, vanhaisäntä edelleen voisi siirtää autoa pesuun, huoltoihin, tällaisiin paikkoihin.

Ehkä tätä ei pitäisikään rinnastaa ammattimaiseen ajoon. Nyt se on kuitenkin kielletty 70 vuotta ylittäneiltä. Se on ehdottomasti väärin, ja sillä on pantu monia maaseudun pienliikennöitsijöitä polvilleen, seurauksena että suuret goldlinet ja muut tulevat sisään. Se taas kilpailun ja hintakehityksen kannalta ei voi olla tervettä, että pienet yrittäjät, jotka kuitenkin ovat valmiit tekemään töitä 16 tuntia 8 tunnin palkalla vuorokaudessa, pannaan polvilleen, jolloin suuryritykset pääsevät tietyllä tavalla kartelloitumaan ja tekemään omia keskinäisiä hintaratkaisujaan, jotka eivät ole kuluttajien etujen mukaisia.

Mutta se, millä tavalla työkyky ja toisaalta

ajokyky ovat täysin erilaisia asioita, vahvistetaan lehdistötiedotteella ja kahdella tutkimuksella, jotka on julkaistu 21.5. eli ovat aivan tuoreita.

Ajoneuvohallintokeskus ja Liikennevakautuskeskus näet Suomessa käynnistivät alkuvuonna 98 niin sanotun Ikiliikkuja-hankkeen. Hankkeen tarkoituksena oli kartoittaa ikäautoilijoille tarkoitettujen palvelujärjestelmien tarkoituksenmukaisuutta ja riittävyttä. Hankkeen kaksi tutkimusraporttia ovat valmistuneet.

Ensimmäisen nimi on ”Iäkkäiden kuljettajien diagnostinen testaus. Mahdollisuudet ja rajoitukset suhteessa liikkumistarpeisiin ja yleiseen liikenneturvallisuuteen.” Tämän raportin ovat tehneet Liisa Hakamies-Blomqvist, Per Henriksson ja Satu Heikkinen Statens väg- och transportforskningsinstitutista Ruotsissa.

Toisen tutkimusraportin, nimeltään ”Ikääntymiseen liittyvien sairauksien, aistitoimintojen häiriöiden ja lääkkeiden käytön vaikutukset autolla ajamiseen ja liikenneonnettomuusriskiin”, on tehnyt tutkimusryhmä, johon kuuluvat dosentti Markku Partinen — aivan äskettäin kuuluna asiantuntijana liikennevaliokunnassa — Marjatta Pohja, Krister Hublin ja Mikael Ojala.

Tuloksina näistä tutkimuksista saadaan muun muassa, että iäkkäiden kuljettajien seulonta lääkärintarkastuksin voitaisiin lopettaa tai korvata järjestelmällä, jossa keskityttäisiin näkökyvyn tarkastuksiin. Samalla lääkäreiden tietämystä kuljettamiseen vaikuttavista tekijöistä tulisi lisätä siten, että — ja tässä minä lisään, poikkeen tekstistä — lääkäreille tulisi osaaminen ja taito erottaa niitä tekijöitä, jotka ensisijaisesti vaikuttavat liikenneturvallisuuteen ja ajamisen riskihin. Näin siis, jotta todelliset riskikuljettajat ikääntyneiden kuljettajien joukosta löydetäisiin.

Työryhmä Partinen, Pohja, Hublin ja Ojala päätyy ehdottamaan, että lääkäreille tulisi mahdollistaa ilmoitusoikeus ajokorttivanomaisille — erittäin tärkeä asia, joka Ruotsissa on hoidossa, Englannissa on hyvin hoidettu, mutta Suomessa vielä lääkärit vaiennetaan vaitiolovelvollisuudella. Lääkäreille siis tulisi mahdollistaa ilmoitusoikeus ajokorttivanomaisille, ja samalla otettaisiin käyttöön rajoituksin varustettu ajokortti kuljettajille, joiden voidaan arvioida selviävän hyvin esimerkiksi hyvissä olosuhteissa, tutussa liikenneympäristössä, päiväsaikaan jne. Rutiiniluonteisten ikätarkastusten sijasta tulisi kiinnittää huomiota sairaiden iäkkäiden tutkimiseen.

Edelleen tutkimustuloksista. Terveiden iäkkäiden keskimääräinen onnettomuusriski ei ole

keski-ikäisiä suurempi, mutta sairaan iäkkään ihmisen riski voi olla suurentunut. Kysymys on siitä, että osataan erottaa sellaiset sairaudet, jotka suoraan vaikuttavat iäkkäillä ihmisillä ajamiseen ja liikenneturvallisuusriskiin.

Edelleen tutkimustuloksista. Korkea ikä ei sinänsä välttämättä johda kohonneeseen vahinkoriskiin. Tutkimus on osoittanut, että suuri osa iäkkäiden vahingoista sattuu kuljettajille, joilla on ajamista vaarantavia sairauksia kuten dementia, myöhemmin vielä luetellaan muut kognitiiviset häiriöt, tajunnan häiriöt, aivoverenkiertohäiriöt ja niiden jälkitilat, näköhäiriöt ja lääkkeiden sivuvaikutukset. Yleisen liikenneturvallisuuden kannalta iäkkäiden kuljettajien vahingot ovat verraten vähäpätöinen ongelma.

Suurempi ongelma iäkkäiden kohdalla on heidän alttiutensa vahingoille jalankulkijoina ja pyöräilijöinä — ei siis autoilijoina ja autonkuljettajina, vaan jalankulkijoina ja pyöräilijöinä. Kun iäkkäitä kielletään ajamasta autoa oletetun riskinnousun vuoksi, heidän liikennesuoritteensa riski muilla, vaarallisemmilla liikkumismuodoilla lisääntyy.

Vielä kerran painotetaan sitä, että tutkimuksen mukaan erityisesti kontrastinäkö on liikenteessä tärkeä; se huononee iän myötä. Näkötestejä tulisi kehittää. Näin sanoo tutkimus ja tiede asiasta.

Jonkin tietyn ikärajan vetäminen, ed. Lahtela, on ehdottomasti väärin. Jos yhtään välitätte työllistymisestä kuljetusalalla, niin ette tee tällaisia lakiehdotuksia, vaan otatte huomioon sen, mitä tutkimus asiasta sanoo, ja myönnätte sen, että iäkkäiden ihmisten joukossa pitäisi mahdollisesti tehdä sillä tavalla kuin lentolupakirjan kohdalla, että jostain 70:stä, tai ehkä ehdotatte 65:tä, myönnetään ajokortti lääkärintarkastuksen perusteella vaikka vuodeksi kerrallaan. Mutta sielä on sellaisia ihmisiä, jotka pystyvät ajamaan täysin virheettömästi ja varmasti, ja heiltä ei pitäisi kieltää varsinkaan ajo-oikeutta silloin, jos he ovat yrittäjiä ja heidän toimintansa oleellisesti vaikuttaa pienen yrityksen mahdollisuuteen työllistää ihmisiä.

Ed. E. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Itse asiassa minä olenkin tutkija, kansan tunteiden tutkija tässä. Tässä voisi todeta sen, jotta meillä päin sanotaan, että ”vanhasta pittää ottaa kaikki irti”. Mutta minä olen sitä mieltä, että jos se pitää tieliikenteessä ottaa — ammattimaisessa tieliikenteessä — se jotenkin tuntuu kovin omituiselta käsitykseltä ennen kaikkea silläkin tavalla ajatel-

len, jotta jos ihminen kuitenkin 65-vuotiaana saa eläkkeen, niin kyllä siinä pitää kohtuullinen ahneus olla, jos ei voi elää sillä eläkkeellä ja antaa nuoremmille töitä, koska meillä tänä päivänä on sen verran kova tuo työttömyystilanne, jotta tämä on yksi työn jakamisen keino sinällään. Puheisiin siitä, jotta tämä kaataisi yrityksiä ja tänä päivänä on jo yrityksiä kaatunut sen takia, kun 70 vuotta on ammattimaisen liikenteen portti, minä en jollakin tavalla ole taipuvainen uskomaan.

Tässä jäi molemmilta, minä halusin keskustelua, ed. Bremeriltä ja ed. Vistbackalta, yksi oleellinen asia perustelematta, jota odotin. Tämähän johtaa siihen, jotta urheiluseurat eivät voi käyttää näitä eläkekuskeja ja kaikki nämä järjestöt eivät voi käyttää. Tätä on perusteltu monessa paikassa. Pitääkö niiden käyttää eläkekuskeja? Onko se oikein, jotta eläkkeellä olevat ihmiset vievät joltakin työpaikan, jos he saavat jo eläkettä? Me olemme puhuneet monista muista eläkeasioista täällä, ja ainakin ed. Vistbacka on tuominut sen, että ottaa eläkettä ja vielä saa palkkaa. Näin olen käsittänyt. Tässä tapauksessa on kysymys vähän saman tyyppisestä asiasta.

Ed. Bremer: Arvoisa puhemies! Nato kävi katsomassa suomalaisia armeijan maastokuorma-autoja 60-luvulla, ja kuuluisaksi tuli saksalaisen kenraalin sanonta suomalaisesta Pasiin edeltäjästä, että vaikka sen näen, en usko siltikään.

Ed. E. Lahtela, haluaisin sanoa teille ihan samalla tavalla. Vaikka sen kuulen, vaikka minulle todistetaan, en usko siltikään. Sitä paitsi se, mitä sanotte näistä eläkeläisistä urheiluseurojen kuljettajina, liittyy ammattikuljetustoiminnan määräykseen siitä, hyväksytäänkö ansioliikennemääräyksissä tällainen mahdollisuus. Ansiolentoiminnassa ei hyväksytä sitä. Se voidaan määräyksellä, joka liittyy kuljetuselinkeinoiminnan lupajärjestelmään, säädellä niin, että tämä, minkä esititte, voidaan leikata pois. Se toki pitäisikin leikata pois.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

14) Laki tuloverolain 117 ja 119 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 54/1999 vp (Kyösti Karjula /keskym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

15) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 57/1999 vp (Ulla-Maj Wideroos / r)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Wideroos: Fru talman! I den nuvarande lagen om klientavgifter finns ett problem, en ganska stor brist så som jag ser den och som vi borde rätta till. Den här bristen innebär att om ett gift par skiljer sig och den ena parten blir ensamförsörjande, så stiger dagvårdsavgifterna betydligt för den som har hand om barnen. Då kan man ju fråga sig att hur kan detta vara möjligt, att dagvårdsavgifterna stiger om man blir ensamförälder? Jo, det är möjligt, därför att det system som vi har godkänt i riksdagen för att räkna ut dagvårdsavgifterna uttryckligen gynnar familjer med två vuxna, trots att vi alla ändå vet att ganska många utgifter är desamma oberoende om familjen består av en eller två vuxna. Det är sällan så, att man får mindre utgifter för att man blir ensamförsörjande, för det mesta är det tvärtom.

Det är naturligtvis inte lätt att hitta ett system för att rätta till det här på ett enkelt sätt. I lagmotionen föreslås en modell, dvs. att man alltid som grund för dagvårdsavgifter skall utgå ifrån två vuxna. Jag medger att det här kanske känns litet onaturligt eller underligt, men det skulle vara ett sätt för att räkna ut avgiften. Det är klart, att finns det andra enklare sätt att räkna så passar de nog också för mig.

Det viktigaste är i varje fall att utskottet nu skulle ta saken på allvar, även om den här lagmotionen har endast en undertecknare. Jag tycker att det faktiskt är en skyldighet för oss i riksdagen att rätta till uppenbara brister i lagstiftningen. Därför hoppas jag att förslaget skulle kunna tas upp till behandling i utskottet.

Puhemies! Nykyisessä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista on mielestäni aika iso puute, joka olisi syytä korjata. Jos nimit-

täin aviopari eroaa ja toisesta osapuolesta tulee yksinhuoltaja, niin päivähoitomaksut nousevat huomattavasti. Silloin voi tietysti kysyä, miten tämä on mahdollista. No, se on mahdollista, koska nykyinen päivähoitomaksujen laskentajärjestelmä nimenomaan suosii perheitä, joissa on kaksi aikuista. Tämä siitä huolimatta, että tiedämme, että monet kulut ovat samat riippumatta siitä, koostuuko perhe yhdestä vai kahdesta vanhemmasta.

Tämän asian korjaaminen ei kyllä ole helppoa. Myönnän sen. Lakialoitteessa ehdotetaan yhtä mallia eli sitä, että aina laskettaisiin kahden aikuisen mukaan. Myönnän, että se saattaa tuntua vähän luonnottomalta, mutta se nyt olisi yksi keino. Jos muita keinoja löytyy, niin kyllä sekin käy minulle. Mutta tärkeintä olisi nyt, että valio-kunta suhtautuisi asiaan vakavasti, vaikka lakialoitteella onkin vain yksi allekirjoittaja. Katson, että meidän velvollisuutemme on täällä eduskunnassa korjata lainsäädännön tällaiset ilmeiset puutteet.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

16) Laki autoverolain 51 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 58/1999 vp (Raimo Vistbacka /ps)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Esittelyssä on lakialoite, joka perustuu käytännön elämään, sellaiseen elämään, jossa on meneillään tällä hetkellä Uudenmaan lääninoikeudessa valitus, kun tällä hetkellä autoveron 9 luvussa määritellään ne edellytykset, joiden perusteella kansalainen voi saada alennuksen hankkimansa auton autoverosta tai jälkikäteen maksamansa auton veron palautuksena takaisin.

Meillä on olemassa kaksi eri pykälää. Toinen on 50 §:n 1 momentti, jossa hakemus ohjataan Tullihallitukseen, joka voi erityisistä syistä määräämillään ehdoilla alentaa suoritettua tai suoritettavaa autoveroa tai poistaa sen kokonaan.

Toisaalta meillä on asianomaisen lain 51 § ja sen 1 ja 2 momentti, jotka määrittelevät nimenomaan haitta-asteprocentit, joissa puhutaan vähintään 80 prosentista ja edellytyksestä, että auto tulee henkilökohtaiseen käyttöön, ja toisaalta prosenttiluku, joka on 60. Siinä on edellytyksenä, että auton hankinta on tarpeellinen toimen tai työn vuoksi. Nämä hakemukset menevät taas puolestaan Helsingin piiritullikamariin, ja siellä on määrätty markkamäärät, joissa rajoissa tätä voidaan palauttaa. Saman pykälän 2 momentissa puhutaan myös palautuksista, joissa tämä haitta-aste on 40 ja 60 prosenttia.

Olenainen ero 50 §:n ja 51 §:n välillä on se, että 50 §:ssä puhutaan ”erityisistä syistä” — se hakemus menee Tullihallitukseen — ja 51 §:ssä puhutaan siitä, mihin autoa tarvitaan, eli toimen, työn tai opiskelun kannalta se on välttämätön, ja silloin sen käsittelee Helsingin piiritullikamari. Käytännössä nämä ovat aiheuttaneet todella ristiriitaitilanteita ja sitä, että henkilöt, jotka hakevat autoveron palautuksia, eivät oikein itse tiedä, kumpaan paikkaan hakemus pitäisi ensinnäkin osoittaa. Toisaalta täytyy todeta se, että mikäli muistan nyt oikein, kun se menee Tullihallitukseen, valitusmahdollisuutta ei ole, mutta jos se menee Piiritullikamariin, siitä on valitusmahdollisuus lääninoikeuteen.

Käytännössä tämä on aiheuttanut eriskummallisia tilanteita, ja käytännön elämän tapauksessa, josta lakialoite on saanut alkunsa, kyse on vammaisesta henkilöstä, jolla on ollut käytössä auto, josta hän on saanut autoveropalautuksen, mutta nyt hän oli joutunut työttömäksi ja hänellä oli lyhyitä työsuhteita. Hän vaihtoi uuden auton ja haki normaalisti autoveropalautusta, koska oletti, että hänen vammansa on vuosien varrella vain pahentunut ja että hän saa työn. Hän ei ollut saanut mutta hän oli aktiivisena työnhakijana, ja todettiin, että kun henkilö on aktiivisesti työnhakijana, hän ei täytä edellytyksiä.

Tässä tapauksessa henkilö hakeutui sen jälkeen työvoimatoimiston ohjaamana koulutukseen, eli silloin täytetään tämä pykälä. Sen jälkeen lähetettiin oikeisuuhakemus uusin perustein. Sieltä tuli kielteinen päätös taas siitä johtuen, että oli kulunut kuusi kuukautta siitä, kun auto oli hankittu ja alkuperäinen päätös oli tehty. Itse en ymmärrä vieläkään sitä, minkä johdosta näin monimutkaisesti pitää näitä asioita käsitellä, kun henkilö toimii ohjeitten mukaan.

Arvoisa puhemies! Voin sanoa myös sen eduskunnan pöytäkirjoihin, että kun minä itse tein näitä papereita ja itse olin yhteydessä Helsingin

piiritullikamariin ja tein juuri niin, kuin esittelijä oli kehottanut, kolmen viikon päästä tuli päätös, jossa todettiin, että nyt tätä ei voidakaan käsitellä, kun alkuperäisestä systeemistä on kulunut yli kuusi kuukautta, kun ensimmäinen paperi on allekirjoitettu.

Mielestäni tämä laki on monessa suhteessa vanhentunut eikä vastaa siltä osin niitä lakeja, joita me olemme eduskunnassa säätäneet. Kun me olemme velvoittaneet työttömät käymään työvoimatoimistossa määrätyn ajoin — ja voi sanoa näin, että mikäli työtön ei näin tee, hän menettää korvauksen — eikä voitaisi ajatella, että silloin, kun on tällaisesta henkilöstä kyse, joka aktiivisesti hakeutuu työmarkkinoille, vaikka hän on vammaisen, häntä kohdeltaisiin sillä tavoin, että hän kuuluisi 51 §:n puitteisiin? Silloin se olisi helpompaa.

Arvoisa puhemies! En ota esille niitä ongelmia, jotka liittyvät hoitavan lääkärin ja niin sanotun asiantuntijalääkärin lausuntoihin. Niistä on täällä paljon puhuttu, ja itsekin olen eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen yhteydessä ne ottanut esiin.

Arvoisa puhemies! Tämä minun mielestäni järkevä muutos ei tarvitsisi muuta kuin muuttaman sanan lisää 51 §:n 1 ja 2 momenttiin eli sinne lisättäisiin, kun siellä luetellaan haittaprosentteja: ”sekä muun erityisen syyn, kuten työmarkkinoiden käytettävissä olevisen mahdollistamiseksi, olennaisen tarpeellinen”. Eli auto olisi olennaisen tarpeellinen sen johdosta, että nähdään työhistorian osalta, että henkilö on ollut töissä ja on tilapäisesti työttömänä ja on aktiivisena työnhakijana ja käy työvoimatoimistossa. En ymmärrä, että henkilöä rangaistaan nimenomaan sen johdosta.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vistbacka on löytänyt semmoisen reiän näköjään, joka on hyvin ristiriitainen ja vaatisi korjausta.

Muistan, kun täällä on säädetty lakia vammaisten osalta, että sillähän edesautettiin joissakin lainsäädännöissä työhön hakeutumista. Vapautettiin sikäli, että ei välttämättä menetä eläkettään. Jos on vajaakuntoinen tai vammaisen ihminen, voi lähteä vielä työelämään. Tässä ed. Vistbacka on iskenyt siinä mielessä naulankantaan, että tässä on jäänyt lakiin yksi semmoinen aukko, joka pitäisi korjata, koska tämäkin edesauttaisi vammaista henkilöä siinä, että hän voisi käydä työssä. Siinä mielessä tämä on hyvä ja kannatettava asia.

Toivon mukaan valiokunta sitten ottaa tämän käsittelyyn. Epäilen kyllä, mutta jos valiokunta ei ota tätä käsittelyyn, siinä tapauksessa, kun tämä ongelma on tullut esiin, toivon, että sitten hallitus toisi semmoisen esityksen. Koska tämä ei ole kovin kummoinen eikä iso muutos, tästä pitäisi tulla sitten esitys, jolla ongelma korjattaisiin.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Laki todella sanoo, että henkilölle, jonka tietyistä vammoista aiheutuva haitta-aste on vähintään 80 prosenttia jne. ja jolle auton hankinta on tarpeellinen toimen tai työn vuoksi, on Helsingin piiritullikamarin hakemuksesta määrättävä maksettavaksi valtion varoista takaisin suoritettu autovero tietyissä markkamääräisissä rajoissa.

Tässä törmätään Tullilaitokseen, ja jos on mitään niin mahdotonta näissä autojen arvioinnissa, jos on mitään instanssia, joka tekee yhtä suurta virheitä autojen arvioinnissa ja tullimaksujen määräämisessä kuin Tullilaitos, niin haluaisin sen tietää. Olen kysynyt monelta, mutta sitä vastausta ei tule. Se on sitä luokkaa oleva skandaali, että tullilta pitäisi ottaa koko autojen arvio-oikeus täydellisesti pois. Sitähän muuten EU tällä hetkellä vaatii — tai vaatii, että tulee kiinnittää palvelukseen ammattimainen sellainen ajoneuvon arvioija, joka on jonkin verran ammattitaitoinen siinä asiassa.

Kun ed. Vistbacka kertoi omista kokemuksistaan, haluan kertoa ja haluan saattaa pöytäkirjoihin epätoivoisen taisteluni Jaakko Tauriaisen puolesta. Autokoulun opettaja Jaakko Tauriainen, tunnettu tiepalvelumies, autourheilija aivan loistavimmasta päästä, sai aivoverenvuodosta invaliditeetin, joka määriteltiin 80 prosentiksi. Hänen vasen jalkansa on toimintakyvytön. Hänen täytyisi saada automaattivaihteinen auto. Kerta toisensa jälkeen hänen anomuksensa autoveron palautuksesta tyrmätään, kerta toisensa jälkeen. Nyt hänen vaurioasteekseen on määrätty sataprosenttinen invaliditeetti. Yhä edelleenkin hän saa Tullilaitokselta kielteisiä päätöksiä, yhä edelleenkin. Tämä on täysin käsittämätöntä.

Nyt hän on työkyvytön. Tässä tietyllä tavalla vedetään yhteyksiä siihen, että työn takia tarvitaan autoa, mutta on muitakin syitä. Minä olen hyvin iloinen siitä, että ed. Vistbacka tuo tänne tällaisen — tosin epämääräisen — käsitteen kuin ”erityisistä syistä”. Minä näen jo, että tuli näkee siinä ”erityisiä syitä” olla hyväksymättä mitään ”erityisiä syitä”. Ed. Vistbacka, on hyvä, kun te

ehdotatte tänne ”muun erityisen syyn, kuten työmarkkinoiden käytettävissä olemisen mahdollistamiseksi”.

Jaakko Tauriaisen elämä on täysin tyhjää. Kuitenkin hänellä on mahdottoman paljon annettavaa. Hänen kokemuksistaan jatkuvasti hyötyvät Oulun seudun tiepalvelumiehet. Hänen kokemuksistaan jatkuvasti hyötyvät terveellisellä, liikenneturvallisuutta edistävällä tavalla Oulun urheiluautoilijoiden nuoret hurjapää. Entisenä autokoulunopettajana ja maan huippuautourheilijana hän käyttää vapaa-aikaansa kertoakseen omia kokemuksiaan terveellisellä tavalla ja terveen elämän puolesta. Se on hänelle mielen-terveystyötä. Se ei ole työtä, josta ansaitaan rahaa, mutta se pitää hänet hengissä ja antaa hänelle tarkoituksen elämälle. Se on äärimmäisen tärkeä asia, mutta ei Tullilaitos tällaisia hyväksy. Vaikka hän on sataprosenttinen invalidi, Tullilaitos evää häneltä jatkuvasti mahdollisuudet.

Tällä hetkellä asia on jälleen kerran läänioikeudessa tai lääninhallituksessa, minä en ihan tunne näitä juridisia termejä, mutta todennäköisesti se kulkee taas sitä ikuista kiertokulkua, että hylätään ja hylätään ja aloitetaan uudestaan prosessi.

Minä toivon todella, että joskus tällaiset lähetekeskustelun puheenvuorot seuraisivat lakiehdotusta valiokuntaan. On minusta suuri haitta eduskuntatyössä, että kun täältä lakiehdotus menee eteenpäin valiokuntakäsittelyyn, ei sen mukana seuraa hajuakaan siitä, mitä on monta kertaa ihan tarkoituksenmukaisesti sanottu täällä lähetekeskustelussa. Toivoisin, että tällainen puheenvuoro esimerkiksi kantautuisi siihen valiokuntaan, joka nyt sitten lähtee jatkamaan tämän lakiehdotuksen käsittelyä.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Tullaan juuri siihen ongelmaan siinä, mitä ed. Bremer sanoi, että jos hakemus on — ja mitä ilmeisimmin on — tehty 51 §:n mukaan — ed. Bremer puhui invaliditeettiprosenteista — se menee Piiritullikamariin, ja silloin ei käytetä ”erityistä syytä”. Mutta jos hakemus on tehty 50 §:n mukaan, silloin merkitsevät tällaiset seikat, mitä ed. Bremer täällä toi esiin. Silloin hakemus tehdään suoraan Tullihallitukseen, ja silloin vero saatetaan edes osittain palauttaa. Nämä perusteet ovat käsittääkseni sellaisia, että anomus saattaa mennä läpi.

Mutta jos tehdään, mikä yleensä kansalaisella on mielessä, invaliditeettiprosentin mukainen eli 51 §:n mukainen hakemus, silloin Tullihallitus ja

valitusinstanssit tukeutuvat vain 51 §:ään ja hakemus hylätään. Siinäkin on nimenomaan se ongelma, minkä puheenvuorossani totesin, eli tilanne on ristiriitainen 50 ja 51 §:n välillä. Moni menettää oikeuden, joka hänelle kuuluisi, kun lain-säädäntö on niin epäselvä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovainvaliokuntaan.

17) Laki lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 59/1999 vp (Margareta Pietikäinen /r)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Barn-dagvården borde mera än tidigare ses som en del av begreppet "det livslånga lärandet", men i dag är dagvården mera än endast vård. Dagvården tillskrivs i allt högre grad en pedagogisk funktion, vilket tydligt framgår bland annat av den förskoleundervisning som ges inom dagvården. Detta understryks ytterligare i och med att en reform med avgiftsfri förskoleundervisning för åldersklassen sexåringar som mål inleds i enlighet med regeringsprogrammets utfästelser den 1 augusti 2000.

Rätten till förskoleundervisning och ett heltäckande ansvar för kommunerna att anordna förskoleundervisning skall införas fr.o.m. den 1 augusti 2001. Social- och hälsovårdsministeriet har nyss gett ut en promemoria om förskolepedagogikens samhälleliga ställning och uppgifter. Arbetsgruppen föreslår en totalrevidering av lagen om barndagvård. Den liksom jag anser att dagvården skall ses som en serviceform, där barnets rätt att delta i förskolepedagogiken och föräldrarnas rätt att få dagvård för sitt barn förenas.

Puhemies! Kaikilla lapsilla on nykyään subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Kunnan velvollisuus päivähoidon järjestämiseen ulottuu nyt kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin. Subjektiivinen

oikeus on lisännyt huoltajien tietoisuutta päivä-hoidon kasvatukselliseen sisällöseen. Päivähoito ei enää nykyisellään ole sosiaalinen vaan yhdenvertainen perustein perheelle tarjottava palvelumuoto.

Ensisijaisena tavoitteena tulee olla päivähoito-laadun pitäminen korkeatasoisena päivähoitopaikkojen tuottajasta riippumatta. Perusteena päivähoidon ja opetuksen yhteiselle hallinnolle on ajatus elinikäisestä oppimisesta ja jo ennen koulun aloittamista alkavasta kielellisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta. Lasten oppimisinnosta ja ilosta on otettava vaarin ja sen on annettava kukkia.

Päivähoitotoiminta ei ole vain hoitoa vaan kasvatusta ja esiopetusta leikin kautta. Vanhemmilla on oikeus vaikuttaa päiväkodin esiopetukseen. Esiopetuksen on tuettava kotikasvatusta. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat ymmärtäneet, että päiväkodin ja koulun välinen yhteistyö on välttämätöntä, jotta lapsille voitaisiin antaa paremmat edellytykset kehittyä ja oppia uusia asioita.

Useimmissa Euroopan maissa lasten päivähoitoa pidetään luonnollisena osana opetussektoria. Muun muassa Ruotsissa suurin osa kunnista on siirtänyt lasten päivähoidon opetustoi-meen. Suomessa tilanne on se, että lasten päivä-hoidosta annetun lain mukaan sosiaalilautakun-ta vastaa kunnan päivähoitopalveluista. Uusi kuntalaki antaa toisaalta kunnille oikeuden päättää itse lasten päivähoidon hallinnosta. Tämä on keinotekoinen raja, joka vaikeuttaa yhteistyötä. Sosiaali- ja opetussektorin välinen raja vaikuttaa henkilökunnan koulutukseen, ryhmäkokoon, talouteen, toiminnan sisältöön, työmenetelmiin jne.

Ehdotan lakialoitteessa, että eduskunta hyväksyisi esityksen lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n muuttamisesta niin, että kunnalle tämän lain mukaan kuuluvista tehtävistä huolehtii sosiaalilautakunta tai opetuslautakunta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

18) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 9/1999 vp

Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 1/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Täysistunto lopetetaan kello 19.03.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.
